

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego
i Regionalnego we Włocławku

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO- POMORSKIEGO

CZERWIEC, 2003

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego
i Regionalnego we Włocławku

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO- POMORSKIEGO

CZERWIEC, 2003

DYREKTOR K-PBPPR WE WŁOCŁAWKU

mgr inż. arch. Bogusław Stroszejn

GENERALNY PROJEKTANT

prof. dr hab. Elżbieta Wysocka

ZASTĘPCA GENERALNEGO PROJEKTANTA

mgr Antoni Pawski

ZESPÓŁ SPORZĄDZAJĄCY

ANALIZY I STUDIA

ANALIZA OPRACOWAŃ PLANISTYCZNYCH POZIOMU KRAJOWEGO I REGIONALNEGO

PROJEKTANT PROWADZĄCY:

mgr Bogumiła Germanowska

PROJEKTANCI:

mgr inż. Alicja Dworzańska

mgr Jolanta Oszajc

mgr Mariusz Leszczyński

ANALIZA WNIOSKÓW, ANKIET I POSTULATÓW DO PLANU WOJEWÓDZTWA

PROJEKTANT PROWADZĄCY:

mgr inż. arch. Adam Wincek

PROJEKTANCI:

SYNTEZA STUDIÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTW

PROJEKTANT PROWADZĄCY:

mgr Julian Ziemkowski

PROJEKTANCI:

mgr Ewa Brúgmann

mgr inż. Wiera Kulczyńska

dr Jan Stachowski

SYNTEZA STUDIÓW UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMIN

PROJEKTANT PROWADZĄCY:

inż. Irena Cichocka

PROJEKTANCI:

inż. Aleksandra Pawlik-Nowak

mgr inż. Elżbieta Wojt-Gorączniak

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

PROJEKTANT PROWADZĄCY:
mgr Bogumiła Germanowska

PROJEKTANCI:
mgr inż. Alicja Dworżańska
mgr Mariusz Leszczyński
mgr Jolanta Oszajc
mgr inż. arch. Adam Wincek

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

PROJEKTANT PROWADZĄCY:
dr Jan Stachowski

PROJEKTANCI:
mgr Joanna Chodynicka
mgr Sławomir Flanz
mgr inż. arch. krajob. Izabela Kurowska
mgr Rafał Modrzewski
mgr Jolanta Rudnicka

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

PROJEKTANT PROWADZĄCY:
mgr Adam Stańczyk

PROJEKTANCI:
mgr Hanna Adamowska
mgr Zofia Banach
mgr Ewa Brüggmann
mgr Joanna Chodynicka
mgr inż. arch. Agnieszka Kujath-Jaworska
inż. Zofia Olechnowicz
mgr Dorota Pachniewska
mgr inż. Aleksander Skibiński
inż. Maria Skinder
dr Jan Stachowski
mgr Iwona Stańczyk
inż. Danuta Szolc
mgr Małgorzata Wiączkowska
mgr inż. arch. Adam Wincek
mgr Julian Ziemkowski

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

PROJEKTANT PROWADZĄCY:
mgr Adam Stańczyk

PROJEKTANCI:
mgr Zofia Banach
mgr inż. Alicja Dworżańska
mgr Bogumiła Germanowska
mgr inż. arch. Agnieszka Kujath-Jaworska
mgr Mariusz Leszczyński
mgr Jolanta Oszajc
mgr Iwona Stańczyk
mgr Julian Ziemkowski

KOMUNIKACJA I INFRASTRUKTURA TECHNICZA

PROJEKTANT PROWADZĄCY:
mgr inż. Elżbieta Wojt-Gorączniak

PROJEKTANCI:
mgr Joanna Chodyncka
Zbigniew Herrlein
mgr inż. Wiera Kulczyńska
inż. Henryk Nencka
inż. Zofia Olechnowicz
mgr inż. Aleksander Skibiński
inż. Danuta Szolc
mgr inż. Halina Wierzbowska

ZASADY MONITOROWANIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ

dr Zbigniew Brenda

PROWADZENIE SPRAW FORMALNO-PRAWNYCH

inż. Irena Cichocka

GRAFIKA I OPRACOWANIE KOMPUTEROWE

OGÓLNA KONCEPCJA GRAFICZNA:
mgr inż. arch. Bogusław Stroszejn

PROWADZĄCY:
mgr Ewa Birek

inż. Małgorzata Dombrowska
Anna Dorobek
mgr Beata Hennig
Danuta Kobus
Maria Nienartowicz
Joanna Paradowska
mgr Adam Stańczyk
mgr Iwona Stańczyk
Ewa Stroszejn
Grażyna Wawrzonkowska
Krystyna Włocławska
Violetta Wróblewska

OPRACOWANIE TECHNICZNE

Joanna Dembowska
Ewa Ducka
Gabriela Gorbaczew
Janina Kalinowska
Tomasz Kocieniewski
Mirosława Kubicka
Bożena Mielczarska
Jerzy Niewiadomski
Maria Sandecka
Maria Sierocka
Jolanta Sochocka
Maria Spytkowska
Brygida Surmacz

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

mgr Antoni Pawski
dr Jan Stachowski
mgr Adam Stańczyk
mgr inż. arch. Bogusław Stroszejn
mgr inż. Elżbieta Wojt-Gorączniak
prof. dr hab. Elżbieta Wysocka - Przewodnicząca

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	9
I. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA WOJEWÓDZTWA.....	13
II. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE.....	17
1. Wpływ procesów integracji europejskiej na przestrzeń regionu	17
2. Ustalenia zapisane w dokumentach rządowych i innych, poziomu krajowego i regionalnego.....	20
3. Problemy wspólne z sąsiednimi województwami	21
III. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE.....	25
1. Uwarunkowania przyrodnicze	25
1.1. Ochrona przyrody i krajobrazu	25
1.2. Uwarunkowania gospodarowania zasobami wodnymi.....	26
1.3. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa	28
1.4. Uwarunkowania rozwoju leśnictwa	29
1.5. Walory przyrodniczo-turystyczne	30
1.6. Obszary problemowe	31
2. Uwarunkowania społeczne	33
2.1. Uwarunkowania demograficzne	33
2.2. Uwarunkowania środowiska kulturowego	35
2.3. Uwarunkowania rozwoju osadnictwa	36
2.4. Obszary problemowe	39
3. Uwarunkowania gospodarcze	40
3.1. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości	40
3.2. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa	41
3.3. Uwarunkowania rozwoju turystyki.....	42
3.4. Obszary problemowe	44
4. Uwarunkowania komunikacji i infrastruktury technicznej.....	45
4.1. Komunikacja	45
4.2. Infrastruktura techniczna w zakresie zaopatrzenia w wodę, kanalizacji i składowania odpadów	46
4.3. Energetyka	47
4.4. Obszary problemowe	49
5. Obszary o podobnych uwarunkowaniach	50
5.1. Centralny	50

5.2. Północno-zachodni	52
5.3. Północny	53
5.4. Północno-wschodni	54
5.5. Środkowo-wschodni.....	55
5.6. Wschodni	56
5.7. Południowo-zachodni	57
5.8. Południowo-wschodni	58

IV. CELE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

WOJEWÓDZTWA	61
--------------------------	-----------

V. POLITYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

WOJEWÓDZTWA	65
1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego województwa	65
2. Zasady zagospodarowania przestrzennego.....	69
3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego	72
3.1. Kierunki rozwoju sieci osadniczej	72
3.2. Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego	75
3.3. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej	80
3.3.1. Komunikacja	80
3.3.2. Gospodarka wodno-ściekowa i odpadami.....	83
3.3.3. Energetyka	84
3.4. Kierunki polityki przestrzennej w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa.....	87
4. Strefy polityki przestrzennej	89
4.1. Strefa centralna.....	89
4.2. Strefa północna.....	93
4.3. Strefa wschodnia.....	96
4.4. Strefa południowa.....	99
5. Zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne	103
5.1. Zadania zawarte w rejestrze zadań rządowych.....	103
5.2. Propozycje zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne	103
6. Monitoring wdrażania polityki przestrzennej określonej w ustaleniach planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego	134
SPIS RYSUNKÓW.....	137

WSTĘP

Artykuł 14 ust. 1 pkt. 7 ustawy z dnia 17 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. Nr 142 poz. 1590 z 2001 r.) za jeden z podstawowych obowiązków samorządu województwa uznaje zadania w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Uchwalenie planu zagospodarowania przestrzennego województwa należy do wyłącznej właściwości sejmiku województwa (art. 18 pkt. 3 cytowanej ustawy).

Zgodnie z art. 54 b ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 poz. 139 z 1999 r. z późniejszymi zmianami), plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest podstawowym dokumentem zawierającym zasady polityki rozwoju przestrzennego województwa. Natomiast formalno-prawną podstawę rozpoczęcia prac nad planem stanowi Uchwała Nr 334/2000 z dnia 11 lutego 2000 r. Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie zobowiązania Zarządu Województwa do rozpoczęcia prac nad opracowaniem projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest kontynuacją prac planistycznych rozpoczętych opracowaniem Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwalonej przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W opracowaniu obu dokumentów zastosowano zasadę „zintegrowanego planowania strategicznego”, gdzie strategia rozwoju społeczno-gospodarczego określa założenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, a sam plan jest wyrazem przestrzennym tejże strategii. Jednocześnie plan zagospodarowania przestrzennego województwa, w systemie planowania, spełnia rolę ogniwa pomiędzy planowaniem krajowym a planowaniem miejscowym, co decyduje o jego negocjacyjnej funkcji w mogących powstać różnicach interesów lub konfliktach pomiędzy rozwiązaniami ogólnokrajowymi, a koncepcjami rozwoju lokalnego.

Zawiadomienie o przystąpieniu do sporządzania projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego wysłano 28 czerwca 2000 r. imiennie do 117 organów i instytucji oraz 19 powiatów i 144 gmin. Na 284 zawiadomienia odpowiedziało prawie 30% zawiadomionych, w tym głównie samorzady gmin i powiatów.

Za podstawę metodyczną prac nad planem województwa przyjęto zalecenia poradnika metodycznego „Plan zagospodarowania przestrzennego województw” wydanego w końcu 2000 r. przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej na zlecenie Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast. Na tej podstawie opracowano:

- analizę i diagnozę stanu istniejącego przestrzeni i jej zagospodarowania, w tym zgłoszonych wniosków i postulatów,
- syntezę studiów zagospodarowania przestrzennego byłych województw: bydgoskiego, toruńskiego i włocławskiego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- analizę uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych zakończoną raportem o stanie zagospodarowania województwa,
- cele zagospodarowania przestrzennego nawiązujące do celów określonych w strategii rozwoju województwa oraz w koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,

-
- koncepcję planu zagospodarowania przestrzennego,
 - zasady i kierunki zagospodarowania przestrzennego wraz ze strefami polityki przestrzennej,
 - zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne.

Pracę wykonał wielodyscyplinarny zespół projektowy Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku pod kierunkiem generalnego projektanta prof. dr hab. Elżbiety Wysockiej. Ten sam zespół wykonał wcześniej „Strategię rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego”. Poszczególne etapy opracowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa były prezentowane i pozytywnie zaopiniowane przez Sejmik Województwa, Zarząd Województwa i Komisję Rozwoju Regionalnego.

W czerwcu 2002 r. odbyła się publiczna prezentacja i zbieranie opinii przedstawicieli samorządów powiatowych i gminnych oraz licznych instytucji z obszaru województwa.

Podczas trzech spotkań, w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku, w których łącznie uczestniczyło 133 przedstawicieli różnych jednostek administracji samorządowej i rządowej oraz innych instytucji zainteresowanych planem, zespół autorski projektu planu udzielił odpowiedzi na liczne zapytania, a ponadto do projektu planu zgłoszono 20 opinii w formie pisemnej.

Łącznym efektem publicznej prezentacji i opiniowania projektu planu jest 114 opinii, w tym:

- 6 od radnych Sejmiku Województwa,
- 51 od jednostek samorządów lokalnych,
- 3 od starostw powiatowych,
- 54 od różnych instytucji szczebla wojewódzkiego i krajowego.

Pozwoliło to na wniesienie dodatkowych elementów i korekt projektu planu wynikających z dyskusji i procedur opiniowania.

W lipcu 2002 r. odbyło się opiniowanie projektu planu z pięcioma województwami: warmińsko-mazurskim, mazowieckim, łódzkim, wielkopolskim i pomorskim. Wszystkie wyraziły pisemną opinię, iż projekt planu uwzględnia zachowanie ciągłości funkcjonowania obszarów i systemów stykowych.

W październiku 2002 r., zespół ekspertów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem prof. Andrzeja Gizińskiego sporządził prognozę oddziaływania na środowisko projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Na przełomie stycznia i lutego 2003 r. prognoza wraz z projektem planu została wyłożona do publicznego wglądu w Toruniu, Włocławku i Bydgoszczy. W trakcie wyłożenia i podczas publicznych dyskusji, 17 przedstawicieli administracji samorządowej oraz instytucji zainteresowanych planem zgłosiło 33 uwagi do projektu planu. Były to najczęściej uwagi dotyczące zadań służących celom publicznym, ale o charakterze lokalnym. W najmniejszym stopniu nie zakwestionowano celów, ogólnej koncepcji i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Do prognozy zgłoszono jedynie 3 uwagi.

Elaborat planu zagospodarowania przestrzennego składa się z następujących elementów:

- części tekstowej zatytułowanej: „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego” z 27 rysunkami,
- części graficznej obejmującej mapy:
 - środowisko przyrodnicze i infrastruktura techniczna – kierunki zagospodarowania przestrzennego w skali 1:100 000,

-
- społeczno-gospodarcze kierunki zagospodarowania przestrzennego w skali 1:100 000,
 - zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne w skali 1:100 000.

Ponadto w skład dokumentacji planu wchodzi:

- 10 tomów dotyczących wniosków, postulatów, uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych,
- mapy dotyczące syntez studiów byłych województw i studiów gmin: 2 – w skali 1: 100 000,
- raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa,
- mapy dotyczące uwarunkowań zagospodarowania: 11 – w skali 1:200 000, 1 – w skali 1:600 000, 1 – w skali 1:500 000 i 1 – w skali 1: 100 000,
- mapa dotycząca koncepcji zagospodarowania przestrzennego województwa w skali 1:200 000,
- mapy dotyczące kierunków zagospodarowania poszczególnych branż: 9 – w skali 1: 200 000,
- mapa obszarów współpracy międzywojewódzkiej w skali 1:200 000,
- zestawienie zadań zgłoszonych do planu województwa przez organa, instytucje oraz samorządy gminne i powiatowe, a także zestawienie zadań zawartych w programie rozwoju województwa do 2010 r.

Przestrzenny zakres opracowania obejmuje województwo kujawsko-pomorskie w jego granicach administracyjnych, jednak analizami objęto obszar znacznie szerszy ze względu na konieczność rozwiązania problemów przestrzennych rozgrywających się na terenach stykających z pięcioma sąsiadującymi województwami.

Ze względu na stabilność elementów zagospodarowania przestrzennego horyzont czasowy został określony na 2020 r., a więc jest dłuższy niż w „Strategii województwa kujawsko-pomorskiego” (2010 r.), która uwzględniać musi dynamikę zmian zachodzących w życiu społecznym i gospodarczym. Potrzeba kompleksowej aktualizacji niniejszego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego może wystąpić w przypadku istotnej zmiany uwarunkowań rozwoju, szczególnie zewnętrznych oraz zaistnienia nieprzewidywanych konfliktów przestrzennych o charakterze ponadlokalnym.

Plan nie posiada rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący na obszarze województwa, gdyż jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z którymi z kolei musi być spójny każdy opracowywany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Obowiązujące stają się także wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się ich realizację.

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego
i Regionalnego we Włocławku

I. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA WOJEWÓDZTWA

I. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA WOJEWÓDZTWA

Województwo kujawsko – pomorskie położone jest w północno – środkowej części Polski, zajmuje obszar 17 970 km² (5,7% powierzchni kraju), który zamieszkuje 2,1 mln ludzi (7,6% ogółu ludności). W skali kraju są to średnie wielkości (10 lokata wśród 16 województw). Dla porównania: województwo zajmuje powierzchnię równą 58,9% terytorium Belgii a liczba ludności wynosi 81,5% ludności Irlandii. Kujawsko–pomorskie graniczy z 5 województwami: pomorskim, warmińsko–mazurskim, mazowieckim, łódzkim i wielkopolskim. Wszystkie otaczające województwa są większe pod względem powierzchni oraz liczby ludności (z wyjątkiem warmińsko – mazurskiego), z czego mazowieckie i wielkopolskie są największymi obszarami województwami w kraju. Warta podkreślenia jest bliskość Warszawy i Poznania, dwóch głównych ośrodków życia gospodarczego o najwyższej innowacyjności i potencjale naukowo – ekonomicznym w kraju.

Sytuacja społeczno – gospodarcza województwa lokuje je w grupie średnio rozwiniętych regionów w Polsce. Korzystniejsze od przeciętnych są tendencje demograficzne. Społeczeństwo jest stosunkowo młode, odznacza się dodatnim przyrostem naturalnym. Niekorzystną jego cechą jest niski poziom wykształcenia, mimo znacznej poprawy w ostatnich latach. Ludność z wykształceniem wyższym i policealnym w województwie stanowi 5,5%, gdy w Polsce – 7%. Na obszarach wiejskich ponad 50% ludności w wieku powyżej 15 lat ma co najwyżej wykształcenie podstawowe, a wykształceniem wyższym legitymuje się około 1 % mieszkańców (w niektórych gminach tylko 0,2%).

Na terenie województwa od dłuższego czasu utrzymuje się, wyższy od średniej krajowej, poziom bezrobocia. W ostatnim czasie regionalna stopa bezrobocia utrzymuje się na poziomie około 21%, przy średniej krajowej około 17% (listopad 2001 r.).

Struktura zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki województwa jest zbliżona do średniej krajowej. Najwięcej zatrudnionych jest w usługach rynkowych (29,3%), przemyśle i budownictwie (28,6%) oraz rolnictwie (26,3%) – kraj odpowiednio 30,3%, 26,0% i 28,5%.

W ostatnich latach kujawsko-pomorski przemysł wartością sprzedanej produkcji przemysłowej lokował się na 8 (1999 r.) pozycji w kraju, zaś największymi udziałowcami były przemysły spożywczy i chemiczny. Województwo jest największym w kraju producentem soli konsumpcyjnej i technicznej – 75% krajowej produkcji i wytwarzanych z niej i z lokalnie występujących wapieni i margli różnych rodzajów sody – 100%. Z kujawsko-pomorskiego pochodzi około 60% krajowej produkcji włókien syntetycznych, około 25% tworzyw sztucznych, 20% wyrobów chemii gospodarczej, 10% produkcji nawozów azotowych, około 30 % papieru i 15% tektury. Znaczącą rolę w strukturze gospodarki przemysłowej regionu odgrywa przemysł elektromaszynowy, konstrukcji maszyn i urządzeń, aparatury elektrycznej, sprzętu i aparatury radiowej, telekomunikacyjnej i kabli. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON lokuje kujawsko – pomorskie na 9 miejscu w kraju (2000 r.). W strukturze wielkościowej działających podmiotów zdecydowanie dominują firmy małe liczące do 5 zatrudnionych (ponad 90%). PKB na 1 mieszkańca województwa kształtował się na poziomie 14121 zł, co stanowiło 88,7% średniego poziomu PKB w Polsce (według GUS; 1999 r.).

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego znajdują się obszary o wysokich walorach środowiskowych - 31% powierzchni zajmują obszary chronione (w kraju - 32,5%). Bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe województwa kujawsko-pomorskiego, poprzez

Tabela nr 1 Wybrane wskaźniki społeczno – ekonomiczne województwa kujawsko-pomorskiego na tle kraju w końcu 2000 r.

Województwo	Powierzchnia		ludność		przyrost naturalny na 1000 ludności	ludność z wyższym wykształceniem w % *	stopa bezrobocia w % **	udział zatrudnionych w rolnictwie w %	udział zatrudnionych w przemyśle i budownictwie w %	udział zatrudnionych w usługach rynkowych w %	udział zatrudnionych w usługach rynkowych w %	PKB na I mieszkańca Polska =100	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	miejsca noclegowe w obiektach turystyki Polska =100
	w km ²	w %	osoby na 1 km ² pow.	w %										
Polska	312685	100,0	123,6	100,0	0,3	6,8	16,8	28,5	26,0	30,3	15,2	100,0	32,5	100,0
Dolnośląskie	19948	6,4	149,3	7,6	-0,7	7,1	20,5	16,1	30,4	35,3	18,2	102,3	20,1	8,1
Kujawsko-pomorskie	17970	5,8	116,9	5,4	0,8	5,5	20,9	26,3	28,6	29,3	15,8	88,7	31,1	4,5
Lubelskie	25114	8,0	89,0	5,8	-0,1	6,4	14,9	52,0	15,2	18,6	14,2	69,8	22,7	3,6
Lubuskie	13984	4,5	73,2	2,7	1,1	5,7	23,5	17,9	29,3	34,6	18,2	90,8	36,1	3,0
Łódzkie	18219	5,8	145,6	6,8	-3,2	6,0	17,5	32,5	26,7	26,4	14,4	91,1	16,3	3,5
Małopolskie	15144	4,9	212,8	8,4	2,0	7,8	13,6	35,9	22,7	26,7	14,7	89,4	58,0	10,0
Mazowieckie	35579	11,4	142,4	13,0	-0,8	9,8	12,6	24,9	22,2	38,7	14,2	149,3	29,6	4,9
Opolskie	9412	3,0	115,6	2,8	0,0	5,0	17,1	28,5	28,2	26,8	16,5	83,7	27,1	1,0
Podkarpackie	17926	5,7	118,6	5,5	2,5	5,7	16,9	47,3	20,6	19,3	12,8	73,4	47,9	3,3
Podlaskie	20180	6,5	60,6	3,2	0,2	6,1	14,6	46,4	16,8	21,7	15,1	72,8	31,9	2,4
Pomorskie	18293	5,9	119,8	5,7	2,4	7,8	19,0	15,5	30,1	36,6	17,8	101,3	32,5	14,6
Śląskie	12294	3,9	395,8	12,6	-0,8	6,1	15,2	12,2	37,7	34,6	15,5	110,4	22,1	6,4
Świętokrzyskie	11691	3,7	113,3	3,5	-0,6	5,4	17,8	49,0	18,7	19,6	12,7	78,1	50,2	1,5
Warmińsko-mazurskie	24203	7,7	60,6	3,8	2,6	5,8	28,1	26,6	26,1	29,3	18,0	77,6	53,6	7,3
Wielkopolskie	29826	9,5	112,5	8,7	1,0	6,3	14,1	25,9	29,9	30,4	13,8	105,2	31,3	6,4
Zachodniopomorskie	22902	7,3	75,7	4,5	1,1	6,7	23,3	15,5	27,7	38,6	18,2	100,1	20,2	19,5

Źródła: Rocznik Statystyczny Województwu, GUS, Warszawa 2001,

* według GUS 1999,

** według US Bydgoszcz, stan listopad 2001

umiejętne eksponowanie jego indywidualności, stanowi szansę rozwoju gospodarczego oraz jego promocji. Do najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego należą: Stare Miasto w Toruniu wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, zabytkowe zespoły staromiejskie (m.in. Chełmna), liczne obiekty zabytkowe architektury romańskiej i gotyckiej, obiekty archeologiczne, w tym rezerwat archeologiczny kultury łużyckiej w Biskupinie. Istniejące zasoby przyrodnicze i kulturowe przyczyniają się do dużej atrakcyjności turystycznej województwa, jednak nie są w pełni wykorzystane. Udział województwa w krajowym ruchu turystycznym wynosi pod względem liczby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych 4,5 % (9 miejsce w kraju) oraz liczby turystów 3,9%.

Województwo kujawsko – pomorskie należy do grupy województw o średnim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Największy w kraju udział gruntów o wysokiej wartości bonitacyjnej gleb, daje duże możliwości rozwoju funkcji rolniczej oraz przetwórstwa rolnego. Korzystnym uwarunkowaniem jest dobrze wykształcony system osadniczy, stwarzający potencjalnie dobre warunki dostępu do usług różnego rzędu. Szansę rozwoju stanowi centralne położenie w kraju i na kontynencie. Przebieg przez województwo tras tranzytowych rangi krajowej i międzynarodowej sprzyja szerokim kontaktom społecznym i gospodarczym z innymi województwami oraz z bliższymi i dalszymi państwami.

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego
i Regionalnego we Włocławku

II. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

II. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

1. Wpływ procesów integracji europejskiej na przestrzeń regionu

Planując rozwój regionalny konieczne jest uwzględnienie światowej skali zjawisk oddziałujących na rozwój społeczeństwa, gospodarki także naszego państwa tj. **globalizacji, tendencji trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz demokratyzacji**. Zjawiskom tym towarzyszy głęboka rewolucja techniczna i informatyzacja wszystkich sfer życia włączająca Polskę: w globalny system informacyjno-decyzyjny, w ogólnoświatowy społeczny system wartości dotyczący celów, postaw, tożsamości i standardów jakości życia.

W nowej sytuacji geopolitycznej Europy Polska, a więc i województwo kujawsko-pomorskie, stały się ważnym elementem integrującym przestrzeń europejską w środkowej części kontynentu. Kujawsko-pomorskie związane jest z dwoma głównymi kierunkami integracji: zachodnio-wschodnim (Unia Europejska – wspólnota euroazjatycka niepodległych państw) i północno - południowym (Europa Bałtycka – Europa południowo – wschodnia) oraz przestrzenią przyrodniczą północnej Polski o znaczeniu europejskim (wartości ekologiczne i rekreacyjne).

W modelu równoważenia rozwoju kraju, uwzględniającym wpływ procesów integracji europejskiej, kujawsko-pomorskie usytuowane jest prawie w całości w strefie przyspieszonych przekształceń strukturalnych charakteryzujących się narastającą koncentracją (polaryzacją) potencjału cywilizacyjno-ekonomicznego, konkurencyjnego w skali gospodarki europejskiej i światowej XXI wieku. Polski Biegun Europy Środkowej (PBEŚ) przyjął kształt wieloboku, który wyznaczają miasta: Gdańsk, Bydgoszcz, Poznań, Wrocław, Kraków, Łódź i Warszawa.

Terytorium województwa położone jest w potencjalnej strefie wielofunkcyjnego, ekologicznie uwarunkowanego rozwoju, w której strefa przyspieszonego rozwoju stymulowanego przez procesy integracyjne Polski z Europą (UE) i światem wypełnia prawie cały obszar województwa, natomiast strefa przełamania recesji obejmuje północno-zachodni, a strefa aktywizacji i przełamania recesji północno-wschodni skrawek województwa.

Kujawsko-pomorskie przecinają pasma przyspieszonego rozwoju – pasma potencjalnie najwyższej innowacyjności i aktywności społeczno-gospodarczej, kształtujące się wraz z modernizacją, rozbudową i budową systemu infrastruktury technicznej o znaczeniu europejskim i krajowym, w których usytuowane są ośrodki równoważenia rozwoju: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz i Inowrocław.

Najważniejszymi wyznacznikami konkurencyjności są: siła ekonomiczna, zaplecze naukowo – badawcze, rozwinięte środowisko biznesu oraz poziom wykształcenia ludności. W świetle tych wyznaczników poziom konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego jest niezadowolający. Liczba ośrodków innowacji i przedsiębiorczości jest 4-krotnie mniejsza niż w województwach w tym zakresie przodujących, a nakłady na B&R¹ stanowią zaledwie 3,5% ogólnej wartości przeznaczanej na ten cel w kraju (12 miejsce w Polsce). Województwo kujawsko – pomorskie zajmuje 9 miejsce w kraju w ilości studentów oraz trzynaste w ilości wyższych uczelni. Ilość podmiotów gospodarczych na 1000 ludności i firm z udziałem kapitału zagranicznego sytuuje województwo na 10 miejscu w kraju. Firmy stanowiące środowisko biznesu koncentrują się przede wszystkim w dużych ośrodkach miejskich (głównie w Bydgoszczy - 40% i w Toruniu), co jest niekorzystne dla rozwoju obszarów wiejskich.

Specyfika gospodarcza województwa kujawsko-pomorskiego, duża rola sektora rolniczego, sąsiedztwo lepiej „nasyconych” kapitałowo, technologicznie i intelektualnie województw

(mazowieckie, wielkopolskie) wymuszają działania na rzecz poprawy jego konkurencyjności, zwłaszcza w produkcji masowej wyrobów o niższym zaawansowaniu technologicznym oraz w rozwoju nowoczesnego przetwórstwa spożywczego.

Jednym z podstawowych warunków podniesienia konkurencyjności województwa jest stymulowanie rozwoju głównych ośrodków miejskich (aglomeracji bydgosko – toruńskiej) dla wzmocnienia ich roli w sieci ośrodków krajowych, a w perspektywie sieci europejskich metropolii.

Zamiarem wspólnego przedsięwzięcia w ramach Unii Europejskiej będzie powstanie sieci ekologicznej złożonej z obszarów priorytetowych ze względu na ochronę bioróżnorodności (ochrona naturalnych siedlisk oraz zagrożonych gatunków dzikiej flory i fauny). W Polsce trwają prace prowadzące do ustalenia obszarów kwalifikujących się do ochrony w ramach sieci europejskiej NATURA 2000. Zgodnie z przyjętymi kryteriami analizie poddano obszary mogące mieć znaczenie wspólnotowe (OZW), a więc wszystkie objęte ochroną prawną w kraju, jak i inne zgromadzone w bazach danych CORINE², programie UNESCO³-MaB⁴ czy międzynarodowych organizacjach i towarzystwach działających na rzecz ochrony przyrody jak np. IBAE - Poland⁵. Projekt sieci NATURA 2000 (wg stanu na czerwiec 2001 r.) obejmuje na terenie województwa kujawsko-pomorskiego 11 obszarów (Polska ponad 232). Łączna powierzchnia tzw. ostoi wynosi ok. 1100 km², co stanowi ok. 6,13% powierzchni województwa (odpowiednio 13,5% powierzchni w kraju).

Przedmiotem współpracy międzynarodowej w sferze ochrony środowiska przyrodniczego jest region funkcjonalny „Zielone Płuca Polski” stanowiący element „Zielonych Płuc Europy” i proponowany obszar „Zielony Pierścień Bałtyku”. Są one przedmiotem zainteresowań zarówno krajów sąsiadujących z Polską, jak i innych krajów nadbałtyckich. Innym takim regionem jest obszar zlewiska Morza Bałtyckiego, na którym współpraca międzynarodowa dotyczy m.in. ochrony wód.

Województwo leży w zasięgu dwóch korytarzy transportowych, łączących Półwysep Skandynawski z Europą Południową oraz Europę Zachodnią z Rosją i Ukrainą. Mają one kluczowe znaczenie dla integracji Polski z Unią Europejską, są częścią rozszerzenia Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN⁶) na kraje Europy Środkowej i Wschodniej (projekt TINA⁷). Do ich rozwoju zobowiązują umowy międzynarodowe dotyczące m.in.: połączeń kolejowych (AGC⁸) oraz przewozów transportem kombinowanym (AGTC⁹). Przez terytorium kujawsko – pomorskiego przebiegają odcinki VI transeuropejskiego korytarza transportowego sieci TINA. W jego głównym kierunku biegnie obecna droga krajowa nr 1 (E-75) z Trójmiasta przez Toruń, Włocławek, Łódź do przejścia granicznego w Cieszynie. W przyszłości osi korytarza VI będzie autostrada A – 1. Odgałęzieniem korytarza VI, oznaczonym jako VI A, jest droga krajowa nr 5 (E – 261) z Grudziądza przez Świecie, Bydgoszcz, Gniezno do Poznania i korytarza II. Przyszła autostrada A-1 (Gdańsk – Gorzyce), będzie się krzyżować z autostradą A - 2 (Świecko - Poznań - Łódź - Warszawa – Kukuryki) pod Strykowem k. Łodzi.

W pobliżu południowej granicy województwa przebiega linia kolejowa CE - 20: Berlin – Warszawa – Moskwa, która po zmodernizowaniu będzie prowadzić pociągi z szybkością 160 km/h. Wzdłuż tej trasy planowana jest również budowa linii TGV o prędkości przelotowej rzędu 300 km/h. Linie te są częścią jednego z najważniejszych paneuropejskich korytarzy transportowych (korytarz II sieci TINA). Szacuje się, że w perspektywie najbliższych dziesięciu lat będzie to najintensywniej eksploatowany ciąg transportowy w Europie (autostrada A – 2). Z linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym należy wymienić dwie linie dla ruchu towarowego (AGTC): Chorzów - Inowrocław - Bydgoszcz – Tczew oraz Poznań - Inowrocław – Toruń – Olsztyn.

Planowane centra logistyczne rozwijającej się europejskiej sieci transportowej, terminale kontenerowe i inne ważniejsze punkty przeładunkowe, zlokalizowano poza obszarem województwa kujawsko – pomorskiego, m.in. w: Warszawie, Poznaniu, Gdańsku, Łodzi.

Aglomeracja bydgosko-toruńska, w sieci polskich miast metropolitalnych, zaliczana jest do centrów regionalnych o średnim potencjale (według: liczby ludności, placówek kultury i nauki, liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON, dochodów własnych na 1 mieszkańca). Obecne związki Bydgoszczy i Torunia z ich regionalnym zapleczem są wyraźne i w licznych dziedzinach bardzo silne, niemniej stwierdza się niedorozwój ich niektórych funkcji metropolitalnych. Osiągnięcie jeszcze wyższego potencjału intelektualnego, gospodarczego, poprawa dostępności komunikacyjnej zwiększą ich konkurencyjność w wymiarze tak krajowym jak międzynarodowym. W dłuższym okresie czasu aglomeracja ta ma szansę stać się jednym z europoli Europy Środkowej.

2. Ustalenia zapisane w dokumentach rządowych i innych, poziomu krajowego i regionalnego

„Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” wśród podstawowych elementów stabilizujących przestrzeń kraju i województwa wymienia systemy: osadnictwa, infrastruktury technicznej oraz wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich (rys. nr 1)

W strukturze hierarchicznej krajowego systemu osadniczego miasta Bydgoszcz i Toruń postrzegane są jako miasta – rdzenie bipolarnej aglomeracji o potencjalnym znaczeniu europejskim (potencjalny europol). Pozostałe większe miasta regionu: Włocławek, Grudziądz i Inowrocław traktowane są jako regionalne ośrodki równoważenia rozwoju.

Decydujące znaczenie dla przyspieszenia rozwoju województwa będą miały obszary, których osiami komunikacyjnymi będą: zamierzona autostrada A-1 i przyszłe drogi ekspresowe (S-5 i S-10). Dopełnieniem tego układu może stać się droga w klasie technicznej drogi głównej ruchu przyspieszonego Grudziądz – Olsztyn – Augustów - jako potencjalna droga ekspresowa (S-16). Planowana jest także modernizacja i rozbudowa znaczącego dla ruchu towarowego szlaku kolejowego: Chorzów – Inowrocław – Tczew oraz linii Bydgoszcz – Kutno i Poznań - Olsztyn - Skandawa (AGC, AGTC do 120 km/h). Przewidywany jest również wzrost roli regionalnego portu lotniczego, także portu żeglugi śródlądowej w Bydgoszczy.

Zamierzone są inwestycje hydrotechniczne na rzekach, w celu silniejszego włączenia krajowych dróg wodnych do europejskiego systemu żeglugi śródlądowej. W tym zakresie planowana jest modernizacja drogi wodnej Odry i jej powiązanie z siecią wodną Niemiec i Polski (Łaba – Odra - Warta – Noteć - Wisła). Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w odniesieniu do dorzeczy postuluje uwzględnienie prewencji przeciwpowodziowej, rozwój małej retencji i równoległe energetyki wodnej.

Koncepcja rozwoju krajowego systemu elektroenergetycznego zakłada przemieszczanie źródeł wytwarzania energii z południa do centrum i na północ kraju. W zakresie elektroenergetyki jako elementy stabilizujące wskazuje się linie 400 kV: Gdańsk – Płock (istniejąca), Piła – Grudziądz (projektowana), oraz projektowany most prądu stałego 500 kV z obwodu kaliningradzkiego do krajów Unii Europejskiej o nieustalonym przebiegu (wg PSE Północ projektowany most ma charakter hipotetyczny).

Gazociągami o znaczeniu krajowym przebiegającymi na obszarze województwa są: 2xD_n 500 Płock-Włocławek, D_n 400 Włocławek-Gdańsk, D_n 500 Odolanów-Włocławek i D_n 500 Gostynin-Włocławek. W toku budowy jest gazociąg D_n 500 Włocławek-Wybrzeże, natomiast projektowany jest gazociąg D_n 500-1000 Odolanów-Włocławek.

W sektorze paliwowym najważniejszymi elementami są 3 rurociągi paliw płynnych: ropociąg Płock – Gdańsk, ropociąg Rosja – Niemcy oraz rurociąg transportu produktów naftowych Płock – Włocławek – Rejowiec.

Na obszarach wiejskich regionu dominującą pozycję zachowa gospodarka rolna. Wymaga ona gruntownej modernizacji. Tempo przemian zarówno w rolnictwie jak i na obszarach wiejskich uzależnia się głównie od wzrostu zatrudnienia pozarolniczego, ściśle powiązanego z systemem edukacji młodzieży wiejskiej.

W strukturze użytkowania gruntów w dalszej perspektywie przewiduje się stopniowy wzrost udziału lasów. Spełniając wiele ważnych i różnorodnych funkcji lasy są kluczowym elementem bezpieczeństwa ekologicznego i stanowią o tym, że polityka i gospodarka leśna mają rangę strategiczną.

Istotne znaczenie w rozwoju odgrywać będzie gospodarka turystyczna. Wiodącą zasadę kształtowania przestrzeni powinna stanowić rekonstrukcja zagospodarowania turystycznego korelowana z ochroną cennych walorów środowiska przyrodniczego.

Pewien niepokój jednak budzi możliwość realizacji zamierzeń proekologicznych na terenie regionu w związku z niestabilnością polskiej sceny politycznej.

3. Problemy wspólne z sąsiednimi województwami

Region kujawsko-pomorski graniczy z województwami: mazowieckim – 20,5% ogólnej długości granicy województwa, wielkopolskim - 39,8%, pomorskim – 23,9%, warmińsko-mazurskim – 12,8% i łódzkim – 3,0%. Województwa sąsiednie to w większości regiony duże i silne pod względem gospodarczym i intelektualnym. Problemy obszarów wspólnych i stykowych przedstawione zostały na [rys. nr 2](#).

Współdziałania sąsiadów wymagają podzielone granicami tzw. wielkoprzestrzenne formy ochrony przyrody i krajobrazu. Granicami województw podzielone są: Brodnicki Park Krajobrazowy (na granicy z województwem warmińsko-mazurskim), Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy (na granicy z województwem mazowieckim, warmińsko-mazurskim), Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy (na granicy z województwem mazowieckim) i Tucholski Park Krajobrazowy (na granicy z województwem pomorskim), obszar funkcjonalny Zielone Płuca Polski, leśne kompleksy promocyjne: Bory Tucholskie i Lasy Włocławsko-Gostynińskie. W obszarze stykowym województw położone są liczne obszary chronionego krajobrazu. Granica administracyjna między województwem kujawsko-pomorskim a województwami sąsiednimi dzieli sztucznie trzy rezerwaty przyrody: „Nadgoplański Park Tysiąclecia” (województwo wielkopolskie), „Rzeka Drwęca”, „Bagno Mostki” (województwo warmińsko-mazurskie). Część wyszczególnionych obszarów kwalifikowana jest do włączenia w sieć ekologiczną NATURA 2000. Niezbędne są wspólne działania między województwami na rzecz zachowania walorów środowiska oraz przestrzegania reżimów ochronnych.

Wspólnej polityki wymaga ochrona obszarów zlewni rzek: Brdy, Drwęcy i Wełny, zasilających ujęcia wody pitnej dla miast: Bydgoszczy, Torunia i Obornik koło Poznania. Na terenie województwa pomorskiego znajdują się górny i część środkowego odcinka Brdy, na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego znajdują się obszar źródliskowy, górny odcinek i część środkowego odcinka Drwęcy, natomiast w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego znajdują się obszar źródliskowy i górny odcinek Wełny. Ochrona zlewni rzek wymienionych, a także takich jak np. Skrwy Prawej, Górnej Noteci, wymagają kompleksowych działań w zakresie porządkowania gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, prowadzenia sieci i urządzeń infrastruktury technicznej. Wspólnych działań w zakresie polityki ochronnej wymagają znajdujące się w strefie przygranicznej województw obszary ponad głównymi zbiornikami wód podziemnych.

Współpracy wymaga określenie koncepcji zagospodarowania złóż surowców szczególnie węgla brunatnego, występujących w strefach pogranicza głównie z województwem wielkopolskim.

Międzywojewódzkim współdziałaniem winna być polityka zagospodarowania przestrzennego, w tym turystycznego terenów wokół jezior leżących w strefie przygranicznej województw, tj. Gopła, Ziolo, Ostrowskiego, Szydłowskiego, Urszulewskiego, Modzerowskiego, Wielkich Partęczyn, Głowińskiego, Jeziora Bryńskiego, Stryjowo, Śpiewnik, jak również zagospodarowanie Zbiornika Włocławskiego, a także atrakcyjnych w skali kraju szlaków kajakowych (Brdy, Drwęcy, Wdy i Skrwy Prawej), rowerowych (E11, międzynarodowy szlak rowerowy), motorowych (cysterski, piastowski).

Międzywojewódzkie relacje kujawsko-pomorskiego w zakresie zagadnień społecznych obejmują zarówno powiązania instytucjonalne (np. z zakresu ochrony zdrowia, edukacji), jak też wynikają z mobilności przestrzennej mieszkańców w zakresie zaspokajania codziennych potrzeb (handel, usługi, szkolnictwo ponadpodstawowe). Działające na terenie województwa ośrodki uzdrowiskowe: Ciechocinek, Inowrocław, Wieniec Zdrój w dużym stopniu obsługują także mieszkańców innych województw.

Najbardziej widocznym przejawem związków społecznych są migracje. Szacuje się, że około 20% ruchów migracyjnych zachodzi z województwami sąsiednimi. Na przykład w zachodniej części regionu tradycyjnie zaznacza się wzajemna „wymiana” ludności z wo-

jewództwami wielkopolskim i pomorskim, w południowo-wschodniej części z województw mazowieckim i łódzkim.

Duże przepływy ludnościowe generują miasta położone w pobliżu granic województwa. Są one ośrodkami centralnymi o skali lokalnej i ponadlokalnej i jako takie obsługują sąsiednie tereny w zakresie: handlu, usług i szkolnictwa ponadpodstawowego. Dla części gmin powiatów: sępoleńskiego i tucholskiego ośrodkiem subregionalnym pozostały Chojnice, natomiast dla części gmin powiatów brodnickiego i grudziądzkiego – Nowe Miasto Lubawskie.

Silne powiązania z sąsiednimi ośrodkami regionalnymi wynikają także z występowania w nich licznych szkół wyższych. Ośrodkami akademickimi o dużych ciężeniach młodzieży z regionu są Gdańsk i Poznań dla części zachodniej, północnej i południowej oraz Łódź i Warszawa dla części południowej i wschodniej. Czynnikiem sprzyjającym generowaniu powiązań jest lokalizacja w Bydgoszczy i Toruniu szkół rzadkich w skali kraju, np. Wyższej Szkoły Oficerskiej, Akademii Muzycznej i w mniejszym stopniu Akademii Medycznej.

W kształtowaniu więzi psychospołecznych mieszkańców sąsiednich województw z Bydgoszczą i Toruniem, dużą rolę odgrywa działalność mediów, których zasięg wykracza poza granice województwa (prasa codzienna, radio, i telewizja regionalna).

Województwo kujawsko-pomorskie jest atrakcyjnym obszarem wypoczynku mieszkańców województw sąsiednich (w mniejszym stopniu także województw bardziej odległych, np. śląskiego, małopolskiego). Duże nasilenie takich związków obserwuje się szczególnie w Borach Tucholskich (mieszkańcy aglomeracji trójmiejskiej, warszawskiej, łódzkiej) i na innych obszarach.

Powiązania zewnętrzne województwa w zakresie gospodarki obejmują także przepływy surowców, produktów, myśli technologicznej, kapitału, kadr, kooperację produkcji itp. W gospodarce wolnorynkowej procesy te są trudne do uchwycenia, a postępująca globalizacja gospodarki prowadzi do rozwoju coraz szerszych i silniejszych powiązań.

Wymianie dóbr i technologii sprzyja organizowanie imprez targowych. Aglomeracja bydgosko-toruńska należy do przodujących w kraju pod względem liczby i rangi organizowanych prezentacji. Nie bez znaczenia jest także przepływ wykwalifikowanych kadr, szczególnie w branżach o zaawansowanych technologiach, co wiąże się z działalnością szkół o charakterze politechnicznym, instytutów naukowych itp.

Tranzytowe położenie województwa skutkuje przebiegiem liniowych obiektów we wszystkich kierunkach. Ważniejsze powiązania opierają się o drogę krajową nr 1 Gdańsk – Cieszyn, projektowaną autostradę A-1 wiążącą nas bezpośrednio z pomorskim i łódzkim, drogę nr 5 Świecie – Bolków – Lubawka – granica państwa i projektowaną ekspresową S-10 z wielkopolskim oraz drogę nr 10 granica państwa – Lubieszyn - Szczecin - Płońsk i projektowaną drogę ekspresową S-5 z wielkopolskim i mazowieckim jak również projektowaną, potencjalną drogę ekspresową S-16 Grudziądz-Olsztyn-Augustów z warmińsko-mazurskim.

Znaczenie dla zewnętrznych powiązań mają m.in. przewidywane dla modernizacji i rozbudowy szlaki kolejowe: Chorzów-Inowrocław-Tczew (nr 131) łączący bezpośrednio kujawsko-pomorskie z pomorskim i wielkopolskim, następnie linia Tczew-Bydgoszcz-Kutno (nr 18) z pomorskim, łódzkim, linia Poznań-Toruń (nr 353) i dalej w kierunku Iławy-Olsztyna-Skandawy z województwem wielkopolskim i warmińsko-mazurskim.

Powiązania z sąsiednimi ośrodkami regionalnymi wynikają także z faktu korzystania z portów lotniczych tam usytuowanych. Port lotniczy w Warszawie oraz lotnisko rezerwowe w Gdańsku – Rembiechowie oraz port lotniczy w Poznaniu są głównymi węzłami komunikacji lotniczej dla północnej części kraju. Z trzema województwami łączą nas problemy dotyczące zagospodarowania śródlądowych dróg wodnych: Wisły (mazowieckie, pomorskie), Odry – Warty – Noteci – Wisły (wielkopolskie, zachodnio-pomorskie), Górnej Noteci (wielkopolskie).

Do elementów Krajowej Sieci Energetycznej zlokalizowanych na obszarze województwa należą następujące linie elektroenergetyczne: 400 kV – przechodząca przez województwa mazowieckie i pomorskie, 220 kV – przez województwa: wielkopolskie, mazowieckie, pomorskie i warmińsko – mazurskie. Rozbudowana sieć 110 kV połączona jest również z układami zlokalizowanymi na obszarze innych województw, stanowiąc całość systemu elektroenergetycznego.

Z sąsiednimi województwami łączy nas infrastruktura ponadlokalna, istniejące i projektowane: gazociągi „Jamał” Rosja – Europa Zachodnia (mazowieckie i wielkopolskie), Odolanów – Włocławek – Gdańsk i Płock – Włocławek (wielkopolskie, mazowieckie, pomorskie) oraz rurociągi ropy naftowej Rosja – Niemcy (mazowieckie i wielkopolskie), Płock – Gdańsk (mazowieckie, pomorskie) i rurociąg paliw Płock – Nowa Wieś – Rejowiec (mazowieckie i wielkopolskie).

Przypisy

- ¹ Działalność badawczo-rozwojowa (od angielskiego skrótu R&D – research and development)
- ² Międzynarodowy system (program) przyjęty w 1985 r. przez Europejską Radę Ministrów w celu zbierania, koordynowania i zapewnienia zgodności informacji na temat stanu środowiska i zasobów naturalnych w ówczesnej Wspólnocie Europejskiej.
- ³ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization – Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury.
- ⁴ Man and Biosphere – Człowiek i Biosfera, program UNESCO, który zobowiązuje uczestniczące w nim kraje do ochrony siedlisk i gatunków o znaczeniu międzynarodowym.
- ⁵ „Important bird areas in Europe”, angielska książka Grimmetta i Jonesa – „Ostoje ptaków w Europie – Polska”
- ⁶ TransEuropean Network – Transeuropejskie sieci transportowe, określone rozporządzeniem Nr 1692/96 UE.
- ⁷ Wspólna ocena potrzeb infrastruktury w krajach kandydujących do akcesji (w przyszłości część TEN).
- ⁸ Umowa o międzynarodowych połączeniach sieci kolejowych.
- ⁹ Umowa o międzynarodowych przewozach transportem kombinowanym

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego
i Regionalnego we Włocławku

III. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

III. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

1. Uwarunkowania przyrodnicze

Obszar województwa kujawsko-pomorskiego charakteryzuje się zróżnicowanymi uwarunkowaniami przyrodniczymi i fizycznogeograficznymi. Wynika to z faktu, iż przez teren województwa przebiegają liczne naturalne granice: klimatyczne, hydrograficzne, geologiczne, geomorfologiczne itp. Pod względem fizycznogeograficznym wyróżniają się w krajobrazie Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka i Dolina Dolnej Wisły dzielą teren województwa na trzy części: Pojezierze Południowopomorskie na północnym-zachodzie, Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie – na północnym-wschodzie i Pojezierze Wielkopolskie – na południu. Prawie cały teren województwa znalazł się w zasięgu ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, dlatego rzeźba terenu wykazuje cechy charakterystyczne dla krajobrazu młodoglacjalnego. Przestrzennie dominują polodowcowe wysoczyzny morenowe zbudowane na powierzchni z piasków i glin polodowcowych, na których wykształciły się urodzajne gleby. Pradoliny, doliny rzeczne i obszary sandrowe, zbudowane z piasków przeważnie porastają lasy. Układ sieci hydrograficznej w województwie nawiązuje do rzeźby terenu, w szczególności do przebiegu pradolin i dolin rzecznych. Klimat województwa odznacza się cechami przejściowymi, co wynika z położenia w strefie ścierania się suchych mas powietrza z Europy Wschodniej i wilgotnych znad Oceanu Atlantyckiego.

1.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

System obszarów prawnej ochrony przyrody i krajobrazu kształtował się na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat w zróżnicowanych warunkach organizacyjnych i administracyjnych. W okresie funkcjonowania poprzedniego podziału administracyjnego w latach 1975-1998 powstały wszystkie parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu, jak również większość rezerwatów przyrody. Zróżnicowanie przestrzenne form prawnie chronionych wynika nie tylko z różnych walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych poszczególnych części regionu, ale i aktywności organów odpowiedzialnych za ochronę przyrody i przyjętych priorytetów polityki ekologicznej. W skład wieloprzestrzennego systemu obszarów chronionych wchodzi: 8 parków krajobrazowych zajmujących łącznie powierzchnię 209 212,2 ha, co stanowi 11,64% ogólnej powierzchni województwa, 31 obszarów chronionego krajobrazu zajmujących łącznie powierzchnię 335 116,7 ha, co stanowi 18,65% powierzchni województwa, 91 rezerwatów przyrody zajmujących łącznie powierzchnię 16 652,11 ha (0,9% obszaru województwa). Północno-wschodnia część województwa (powiat brodnicki) znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski” (rys. nr 3).

W układzie administracyjnym największy odsetek powierzchni objętej ochroną prawną występuje w powiatach: sępoleńskim (66,0%), tucholskim (56,5%), brodnickim (52,5%) i świeckim (48,2%), natomiast najmniej powierzchni chronionej występuje w powiatach: nakielskim (6,1%), żnińskim (10,4%), inowrocławskim (10,5%) i radziejowskim (12,5%).

Najbardziej charakterystyczną cechą systemu obszarów chronionych jest ich nierównomierne rozmieszczenie na terenie województwa. Sześć spośród ośmiu parków krajobrazowych znajduje się w północnej części województwa, z czego trzy parki: Tucholski, Brodnicki i Górznieńsko-Lidzbarski obejmują również tereny w województwach sąsiednich. W południowej części województwa znajdują się dwa parki krajobrazowe Gostynińsko-Włocławski i Nadgoplański Park Tysiąclecia.

System obszarów chronionych na terenie województwa charakteryzuje się często brakiem ciągłości przestrzennej, np. w Dolinie Wisły między Gostynińsko-Włocławskim Parkiem Krajobrazowym a obszarem chronionego krajobrazu „Nizina Ciechocińska”, w dolinie Mieni między obszarami chronionego krajobrazu „Jeziora Skępskie” i „Nizina Ciechocińska”. Na Pojezierzu Krajeńskim stwierdza się brak ciągłości przestrzennej między Krajeńskim Parkiem Krajobrazowym a obszarem chronionego krajobrazu „Rynna Jezior Byszewskich”. Na Pojezierzu Dobrzyńskim nie są przestrzennie połączone Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy z obszarami chronionego krajobrazu „Źródła Skrwy” i „Jezior Skępskich”. Najlepiej pod względem ciągłości przestrzennej wykształcone są obszary chronione na terenie Borów Tucholskich, Doliny Brdy, Doliny Drwęcy, Pojezierza Brodnickiego i Doliny Osy.

Wprowadzenie ochrony prawnej na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych bywa źródłem konfliktów pomiędzy potrzebami ochrony, a istniejącymi i projektowanymi elementami zagospodarowania w szczególności przebiegiem ciągów infrastruktury. Projektowana autostrada A-1 przebiegać będzie przez obszar Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Wisły oraz przez 3 obszary chronionego krajobrazu. Aby zmniejszyć wpływ autostrady na środowisko zmieniono jej przebieg w rejonie gminy Dragacz (dyslokacja przebiegu autostrady z doliny Mąrawy). Na kilku obszarach prawnie chronionych występują konflikty pomiędzy ochroną przyrody i krajobrazu a eksploatacją powierzchniową surowców naturalnych (Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy, Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu „Obszar doliny Drwęcy”).

Na niektórych obszarach chronionych (Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Wisły, obszar chronionego krajobrazu „Obszar wydmowy na południe od Torunia”) zlokalizowane są poligony wojskowe (artyleryjski, czołgowy, saperski), a na obszarze Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Wisły znajduje się tor motocrossowy. Planowana realizacja stopnia wodnego na Wiśle w rejonie Cieclocinka-Nieszawy wymusi korektę granic obszaru chronionego krajobrazu „Nizina Ciechocińska”.

Obecnie trwają prace nad ostatecznym wytypowaniem obszarów spełniających kryteria ich włączenia do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000. Powinny one zostać zakończone a ich ostateczne wyniki przedstawione Komisji Europejskiej najpóźniej do końca 2003 r.

Według wstępnego projektu sieci ekologicznej NATURA 2000 na terenie województwa wytypowano 10 obszarów spełniających kryteria dyrektyw „siedliskowej” i „ptasiej”. Łączna powierzchnia wskazanych obszarów wynosi 110 008 ha, co stanowi 6,13% powierzchni województwa. Większość tych obszarów znajduje się w północnej części województwa: Parki Krajobrazowe Borów Tucholskich, Jezioro Udzierz, Pojezierze Brodnickie, Bagienna Dolina Drwęcy i Górznieńsko-Lidzbarski Kompleks Leśny. Trzy obszary znajdują się w południowej części województwa: Lasy Włocławsko-Gostyńskie, Jezioro Gopło i okolice, Jeziora Powidzkie. Pozostałe dwa niewielkie obszary znajdują się w zachodniej części województwa (Bagno Słupy, Stawy Ślesin i Występ). Wśród obszarów typowanych do sieci NATURA 2000 przeważają rozległe kompleksy leśne, często z jeziorami (5 obszarów) i obszary bagienne (3 obszary). Ponadto jeden obszar to rozległa rynna jeziorna a drugi – stawy rybne.

1.2. Uwarunkowania gospodarowania zasobami wodnymi

Obszar województwa kujawsko-pomorskiego znajduje się w szczególnym miejscu w układzie sieci hydrograficznej kraju. Przez teren województwa przebiega dział wodny I rzędu rozdzielający dorzecza Wisły i Odry. Rzeki te zostały połączone Kanałem Bydgoskim, dziś w bardzo ograniczonym stopniu wykorzystywanym gospodarczo. Ze względu na położenie prawie całego obszaru województwa w zasięgu ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, na obszarze województwa wykształciła się bogata sieć hydrograficzna i powstały liczne jeziora genezy polodowcowej (rys. nr 4).

Osią hydrograficzną województwa jest Wisła, dla której charakterystyczne są zmienne przepływy i mimo, iż rzeka jest uregulowana od ujścia Tążyny, w wielu miejscach występuje zagrożenie powodziowe. Dotyczy to przede wszystkim terenów w obrębie Kotliny Toruńskiej, w Basenie Unisławskim i w Basenie Grudziądzkim. Ponadto zagrożenie powodziowe występuje permanentnie w Brodnicy na Drwęcy. Cechą charakterystyczną sieci hydrograficznej jest to, że na obszarze województwa występują środkowe i dolne odcinki największych dopływów Wisły (Brdy, Drwęcy, Wdy i Osy).

Wszystkie jeziora na terenie województwa są pochodzenia lodowcowego. Rozmieszczone są bardzo nierównomiernie. Najwięcej jezior występuje na Pojezierzu Brodnickim, Pojezierzu Gnieźnieńskim, Pojezierzu Dobrzyńskim i w Kotlinie Płockiej. Najmniejsza jeziornością odznaczają się Kotlina Toruńska, Dolina Noteci i Równina Inowrocławska.

Jakość wód powierzchniowych na obszarze województwa jest zróżnicowana. W I klasie czystości nie sklasyfikowano żadnego odcinka rzeki, w II klasie 53 km, w III klasie 375 km, a 1309 km rzek sklasyfikowano jako nie odpowiadające normom. Pod względem jakości wód wyróżniają się zlewnie Brdy, Drwęcy i Kanału Górnego, w których występują najdłuższe odcinki sklasyfikowane w II i III klasie czystości. Do najbardziej zanieczyszczonych należą Wisła, Noteć, Osa, Browina, Struga Toruńska, Rypienica, Kanał Smyrnia, Struga Łysomicka i Gąsawka. W ostatnich latach obserwuje się powolną lecz stałą poprawę jakości wód zarówno rzek jak i jezior.

Podobnie jakość wód jezior jest zróżnicowana. Żadne jezioro nie zostało sklasyfikowane w I klasie czystości. Spośród badanych 193 jezior jedynie wody 45 jezior zaliczono do II klasy czystości. W większości jeziora te leżą na Pojezierzu Brodnickim, w Kotlinie Płockiej i Borach Tucholskich. Są to przede wszystkim średniej wielkości jeziora położone w zlewniach o znacznym odsetku terenów leśnych. Do III klasy czystości zaliczono 84 jeziora, które znajdują się przeważnie na terenach o urozmaiconym sposobie zagospodarowania zlewni. Pozostałe 64 jeziora zakwalifikowano jako nie odpowiadające normom. Najwięcej takich jezior znajduje się na Pojezierzu Chełmińskim i Pojezierzu Gnieźnieńskim.

Większość zanieczyszczeń emitowanych do środowiska pochodzi z terenów otwartych. W ostatnich latach zmieniła się struktura ścieków. Dzięki wykonanym inwestycjom z zakresu gospodarki ściekowej zlikwidowano większość zanieczyszczeń punktowych i obecnie większość zanieczyszczeń stanowią spływy powierzchniowe z pól uprawnych.

Szczególnym reżimom ochronnym w zakresie gospodarki ściekowej podlegają zlewnie Brdy i Drwęcy, które stanowią źródła wody pitnej dla miast Bydgoszczy i Torunia. Zlewnie te zajmują północno-zachodnią i północno-wschodnią część województwa (rys. nr 4). Prowadzone w ostatnich latach działania inwestycyjne w zakresie gospodarki ściekowej pozwoliły na likwidację większości punktowych źródeł zanieczyszczeń. Funkcjonowanie ujęć wody na tych rzekach wymusiło wyznaczenie stref ochrony pośredniej i bezpośredniej wokół ujęć wody, w których obowiązują określone reżimy ochronne i zasady gospodarowania.

Spośród sztucznych zbiorników wodnych znajdujących się na obszarze województwa dla produkcji czystej ekologicznie energii wykorzystywane są: Zbiornik Włocławski, Zalew Koronowski i Zbiornik Żurski. Zalew Koronowski i Zbiornik Żurski są ponadto zagospodarowane turystycznie i wykorzystane na potrzeby rekreacji.

Na obszarze województwa wydzielono 20 tzw. głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP), z których siedem w całości znajduje się w granicach województwa. Niektóre z nich nie posiadają izolacji od powierzchni w postaci warstwy nieprzepuszczalnej. Znajdują się one przede wszystkim w pradolinie i dolinie Wisły oraz na Pojezierzu Gnieźnieńskim.

Mimo iż GZWP nie zostały dotychczas objęte ochroną prawną, na ich obszarach przestrzegane są surowe reżimy ochronne w zakresie gospodarki ściekowej i zagospodarowania odpadów, w celu ochrony perspektywicznych zasobów wody pitnej.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego występują bogate zasoby leczniczych wód solankowych w rejonie Ciechocinka, Inowrocławia, Wieńca-Zdrój i Maruszyk/Grudziądz. Lokalnie np. w Ostromecku eksploatowane są wody mineralne na cele konsumpcyjne.

Ze względu na to, że obszar województwa kujawsko-pomorskiego stanowi teren o najniższych sumach opadów atmosferycznych w kraju, niektóre tereny zagrożone są deficytem wody, co w suchych latach przejawia się niedoborem wody dla roślin w okresie wegetacyjnym. Wyznaczono cztery takie obszary: część Pojezierza Gnieźnieńskiego i Równiny Inowrocławskiej - w rejonie Żnina, Inowrocławia i Radziejowa, północno-zachodnia część Pojezierza Chełmińskiego oraz środkowa i południowa część Pojezierza Dobrzyńskiego.

1.3. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa

Województwo kujawsko-pomorskie charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem warunków przyrodniczych dla rozwoju rolnictwa. Na ogół jednak są to warunki sprzyjające użytkowaniu rolniczemu. Średnia długość trwania okresu wegetacyjnego wynosi 210 dni, przy czym na północy jest on krótszy - 190 dni. Średnie roczne sumy opadów atmosferycznych nie przekraczają 500 mm.

Przestrzenne rozmieszczenie podstawowego komponentu środowiska przyrodniczego dla gospodarki rolnej - gleb, pozwala na wskazanie obszarów szczególnie predysponowanych dla jej rozwoju. Najlepsze gleby - I-IIIb klasy bonitacyjnej, zajmują 34% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Natomiast najłabsze - klasy V-VI - stanowią około 25% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Ocena ogółu uwarunkowań przyrodniczych dla rozwoju rolnictwa dała podstawę do wyróżnienia trzech kategorii obszarów (rys. nr 4):

- obszary o korzystnych uwarunkowaniach przyrodniczych do rozwoju rolnictwa - wyznaczone zostały na podstawie zasięgu zwartego występowania gleb o wysokiej przydatności dla rolnictwa (kompleksy 1, 2, 4, 1z). Pod względem bonitacyjnym przeważają w nich gleby klas I-IIIb (średnio 50% w ogólnej powierzchni użytków rolnych). Obszary te położone są w obrębie: Pojezierza Chełmińskiego, Równiny Inowrocławskiej, Pojezierza Kujawskiego oraz częściowo Wysoczyzny Świeckiej, Pojezierzy Krajeńskiego i Gnieźnieńskiego. Obejmują one około 30% powierzchni województwa,
- obszary o średnio korzystnych uwarunkowaniach przyrodniczych do rozwoju rolnictwa - podstawą ich wyznaczenia jest występowanie gleb o średniej przydatności dla rolnictwa (kompleksy 3, 5, 8, 2z, przewaga gleb klasy IV). Obszary te występują w północno-zachodniej części Pojezierza Dobrzyńskiego, północnej części Wysoczyzny Świeckiej, wschodniej części Pojezierza Kujawskiego oraz na Pojezierzach Krajeńskim i Brodnickim,
- obszary o mało korzystnych uwarunkowaniach przyrodniczych do rozwoju rolnictwa - charakteryzują się występowaniem gleb o niskiej przydatności dla rolnictwa (kompleksy 6, 7, 9, 3z, przewaga gleb klas V-VI). Obszary te obejmują głównie: Bory Tucholskie, Kotlinę Toruńską, Kotlinę Płocką, wschodnią i środkową część Pojezierza Dobrzyńskiego, Równinę Urszulewską i Pojezierze Brodnickie.

Wśród zagrożeń przyrodniczych dla rozwoju rolnictwa, jakie występują na obszarze województwa, jest zjawisko erozji gleb oraz ich zanieczyszczenie związkami chemicznymi. Obszary najbardziej narażone na erozję wodną gleb występują w środkowej i zachodniej części Pojezierza Dobrzyńskiego, strefach krawędziowych dolin największych rzek - Wisły, Drwęcy, dolnej Osy, Brdy, północnych zboczy pradoliny Noteci oraz na zboczach rynien polodowcowych. Natomiast zanieczyszczenie gleb występuje lokalnie, wokół lub wzdłuż źródeł emisji, którymi są przemysł, energetyka, komunikacja i rolnictwo. Wymienione zjawiska nie

występują jednak w takiej skali, aby mogły powodować poważne ograniczenia w użytkowaniu gruntów.

W skali regionu można wyróżnić lokalne bariery, wynikające z nierównomiernej jakości środowiska przyrodniczego w województwie:

- niedobór wody w okresie wegetacji, wynikający z niskich opadów atmosferycznych, nieskuteczności systemów melioracyjnych oraz niewystarczającej naturalnej retencji wód. Niedobory wody występują głównie w południowej części województwa, na Pojezierzu Kujawskim, Równinie Inowrocławskiej i Pojezierzu Gnieźnieńskim,
- niski naturalny potencjał gruntów rolnych – obszary z przewagą słabych gleb występują głównie we wschodniej i południowej części Pojezierza Dobrzyńskiego, w Kotlinie Włocławskiej i Toruńskiej oraz Borach Tucholskich,
- erozja gleb, głównie wodna, występująca na obszarach wysoko produkcyjnych gleb – w środkowej i zachodniej części Pojezierza Dobrzyńskiego, na Pojezierzu Gnieźnieńskim, w strefach krawędziowych dolin rzecznych i rynien subglacjalnych (Kotlina Toruńska, Grudziądzka, Dolina Fordońska, Brdy i Drwęcy).

Rezerwy przyrodnicze rozwoju rolnictwa wiążą się z:

- występowaniem obszarów dobrych gleb, których potencjalna produktywność jest wyższa od obecnie osiąganą – w obrębie Pojezierza Chełmińskiego, Pojezierza Iławskiego, Równiny Inowrocławskiej, Pojezierza Gnieźnieńskiego, Pojezierza Kujawskiego i Wysoczyzny Świeckiej,
- mało zdegradowanym środowiskiem przyrodniczym, które jest korzystne dla rozwoju rolnictwa ekologicznego – predysponowane dla tego kierunku rolnictwa jest Pojezierze Brodnickie, północna część Wysoczyzny Świeckiej, Pojezierze Krajeńskie, wschodnia część Pojezierza Kujawskiego i północno-zachodnia część Pojezierza Dobrzyńskiego.

1.4. Uwarunkowania rozwoju leśnictwa

Lasy na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zajmują powierzchnię 402,6 tys. ha, co stanowi 22,4% ogólnej powierzchni województwa. Pod względem tego wskaźnika województwo należy do grupy najsłabiej zalesionych w kraju (13 miejsce). Kompleksy leśne na terenie województwa, poza Borami Tucholskimi i doliną Wisły, są niewielkie i występują w dużym rozproszeniu. Cechą charakterystyczną lasów województwa kujawsko-pomorskiego jest to, że prawie 90% ich powierzchni to lasy państwowe, co gwarantuje prowadzenie gospodarki leśnej z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju.

Lasy na terenie województwa zajmują duże powierzchnie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Na łączną liczbę 91 rezerwatów przyrody, prawie połowa (45) to rezerваты leśne. Znajdują się one głównie na terenie doliny Wisły, Borów Tucholskich, Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego i Lasów Gostynińsko-Włocławskich.

Lasy na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego są rozmieszczone nierównomierne. Zalesione są przede wszystkim tereny o niskiej bonitacji gleb. Na niektórych obszarach (wschodnia część województwa w rejonie Rypina, Lipna i Kowala, oraz północna w rejonie Tucholi i Śliwic) występuje duży odsetek użytków rolnych V i VI klasy bonitacyjnej, które są predysponowane do zalesienia (rys. nr 3).

Niepokojącym zjawiskiem jest ubytek lasów na niektórych obszarach. Są to najczęściej tereny słabo zalesione, o przewadze użytków rolnych, położone na wysoczyznach morenowych, w tym na Kujawach i Ziemi Chełmińskiej. Powoduje to nasilenie procesów degradacji gleb oraz zmniejszenie różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Poza zróżnicowaniem przestrzennym lasy cechują się różnymi walorami ekologicznymi. Lasy na siedliskach lasowych występują na wysoczyznach morenowych w rejonie Sępólna

Krajeńskiego, Więcborka, Strzelna, Chełmna, Grudziądz, Wąbrzeźna i Brodnicy. Lasy na siedliskach borowych występują głównie w dolinie Wisły, Drwęcy i Brdy oraz na obszarach sandrowych (Bory Tucholskie, Równina Urszulewska). Te ostatnie, ze względu na przeważającą monokulturę sosnową odznaczają się zwiększonym zagrożeniem pożarowym i wysoką podatnością na gradację szkodników leśnych. Do innych zagrożeń lasów należą: niedostatek opadów atmosferycznych oraz nieprawidłowo funkcjonujące systemy melioracyjne obniżające poziom wód gruntowych. Powoduje to osłabienie drzewostanów, ich większą podatność na zagrożenie pożarowe i mniejszą odporność na inwazje szkodników leśnych.

Istotnym źródłem stałego zagrożenia lasów są emisje przemysłowe do powietrza atmosferycznego w postaci zanieczyszczeń pyłowych i gazowych. Zagrożenie to dotyczy przede wszystkim lasów w rejonie Bydgoszczy, Torunia, Włocławka, Świecia i Mogilna (rys. nr 3).

Zagrożeniem dla lasów jest także masowa penetracja turystyczna powodująca niszczenie szaty roślinnej, odsłanianie korzeni drzew, uruchamianie wydm śródlądowych, zaśmiecanie lasów, odprowadzanie ścieków i powstawanie pożarów. Na tego typu szkody narażone są głównie lasy w pobliżu dużych miejscowości i w rejonach wypoczynku świątecznego oraz pobytowego.

Zagrożenie pożarowe dotyczy głównie lasów wokół największych miast województwa: Bydgoszczy, Torunia, Włocławka i Grudziądz ze względu na wzmożoną penetrację lasów przez mieszkańców miast, przeważającą monokulturę sosnową młodego i średniego wieku. Ponadto lasy w rejonie Bydgoszczy, Torunia, Włocławka i Grudziądz znajdują się w zasięgu oddziaływania tych ośrodków miejskich przez co potencjalnie narażone są na degradację (wypoczynek świąteczny, rozwój przestrzenny miast i procesy urbanistyczne, rozwój komunikacji).

Na obszarze województwa wydzielono dwa tzw. Leśne Kompleksy Promocyjne tj. LKP „Bory Tucholskie” (w północno-zachodniej części województwa) i LKP „Lasy Gostynińsko-Włocławskie” (w południowo-wschodniej części województwa). Na tych obszarach wzorcowo prowadzona jest gospodarka leśna w oparciu o podstawy ekologiczne.

Opracowany na lata 1995–2020 Krajowy Program Zwiększenia Lesistości zakładał zalesienie w tym czasie około 600 tys. ha gruntów, co pozwoliłoby zwiększyć lesistość kraju do 30%. Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego w programie postulowano zwiększanie lesistości zwłaszcza: Pojezierza Gnieźnieńskiego, Równiny Inowrocławskiej i Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego. Zmiany gospodarcze, administracyjne i społeczne spowodowały, że program ten już obecnie wymaga modyfikacji, w tym zweryfikowania terenów przeznaczonych do zalesienia. Ustalenia programu są niższe aniżeli postulowane w strategii województwa kujawsko-pomorskiego, zakładającej zwiększenie lesistości województwa do co najmniej 25%.

1.5. Walory przyrodniczo-turystyczne

Potencjał rozwojowy województwa kujawsko-pomorskiego to zarówno atrakcyjność zasobów środowiska naturalnego jak i bogactwo środowiska kulturowego. Większość najcenniejszych rejonów naszego województwa jest już w znacznym stopniu zainwestowana i użytkowana, tym niemniej istnieją jeszcze potencjalne obszary rozwoju turystyki i wypoczynku. W oparciu o waloryzację zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego na terenie województwa wyróżniono następujące najatrakcyjniejsze obszary (rys. nr 5): rzekę Brdę wraz z jej dopływami i Zalewem Koronowskim, rzekę Wdę wraz ze Zbiornikiem Żurskim, wschodnią część Borów Tucholskich z jeziorami (I), okolice Żnina z zespołem jezior oraz południowo-zachodni skraj województwa obejmujący okolice Rogowa i jeziora połączone rzeką Wełną (II), okolice Przyjezierza wraz z przylegającymi lasami (III), obszar Pojezierza Brodnickiego o wybitnych walorach krajobrazowych, urozmaicony licznymi jeziorami oraz pokryty du-

żymi powierzchniami leśnymi, o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (IV), okolice Górzna z licznymi wzgórzami i pagórkami, urozmaicony rynnami jeziornymi, o dużych powierzchniach morenowych i sandrowych porośniętych lasami (V), Równinę Urszulewską – obszar licznych jezior otoczonych lasami o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (VI), okolice Włocławka z bogatym kompleksem leśnym i atrakcyjnymi wodami powierzchniowymi o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (VII), obszar jeziora Głuszyńskiego wraz z przylegającymi lasami o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (VIII).

Ponadto do atrakcyjnych rejonów turystycznych zaliczono: północno-zachodni fragment województwa od okolic Więcborka po Kamień Krajeński - obszar o bogato ukształtowanej rzeźbie terenu, z licznymi wodami powierzchniowymi, o dużych zasobach kulturowych (IX), rynnę byszewską z ciągiem jezior - obszar o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (X), jezioro Gopło wraz z przyległymi obszarami o bardzo dużych walorach kulturowych i korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (XI), dolinę rzeki Wisły - obszar o bogatym, urozmaiconym krajobrazie z charakterystyczną rzeźbą zbczowo-krawędziową, z różnorodną szatą roślinną, bogactwem udokumentowanych walorów uzdrowiskowych aktualnie wykorzystywanych oraz potencjalnych: w Maruszy k/Grudziądza i w paśmie pomiędzy Ciechocinkiem a Toruniem, z centrum krajoznawczym – Toruniem i innymi ważnymi ośrodkami krajoznawczymi – Bydgoszczą, Włocławkiem, Grudziądem i Chełmnem (XII), dolinę rzeki Drwęcy o dużych walorach przyrodniczo-krajoznawczych, bogactwie dóbr kultury, o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (XIII), okolice Zbójna o unikatowej rzeźbie terenu i genezie obszaru o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (XIV), wschodni fragment województwa rozciągający się na pograniczu Garbu Lubawskiego i Pojezierza Dobrzyńskiego o urozmaiconej rzeźbie terenu z licznymi wodami powierzchniowymi, ale o niewielkim stopniu lesistości i korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (XV), fragment obszaru województwa od jego południowej granicy do Chocenia z licznymi jeziorami: Kromszewskim, Chodeckim, Ługowskim, Borzymowskim o korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego (XVI). Wśród pozostałych obszarów szczególnymi walorami przyrodniczo-krajoznawczymi wyróżniają się dolina Noteci z kanałami Bydgoskim oraz doliny Osy i Zgłowiączki.

1.6. Obszary problemowe

Ocena stanu podstawowych komponentów środowiska geograficznego (wód, gleb, lasów) na terenie województwa, ocena walorów przyrodniczo-turystycznych oraz analiza systemu obszarów prawnie chronionych pozwoliła na wydzielenie obszarów problemowych, rozumianych jako tereny o naruszonej równowadze przyrodniczej w zagospodarowaniu przestrzennym oraz o złym stanie środowiska lub zagrożonych pogorszeniem tego stanu. W wyniku wnikliwej oceny wyróżniono jako problemowe:

- obszary Głównych Zbiorników Wód Podziemnych zagrożone pogorszeniem jakości wód na skutek braku warstwy izolacyjnej od powierzchni, głównie w dolinie Wisły i Noteci oraz na Pojezierzu Gnieźnieńskim,
- obszary zalewowe i zagrożone powodzią podczas wysokich stanów wód, głównie w dolinach Wisły, Noteci i środkowej Drwęcy,
- obszary zlewni Brdy, Drwęcy i Noteci stanowiących źródło zaopatrzenia w wodę pitną dla miast,
- obszary, na których brak, bądź występują w złym stanie elementy infrastruktury technicznej (drogi, linie kolejowe, szlaki wodne, urządzenia wodno-kanalizacyjne i gazowe), co negatywnie wpływa na stan środowiska,

- obszary Pojezierzy: Chełmińskiego, Dobrzyńskiego, Kujawskiego, Gnieźnieńskiego i Kujawskiego o koncentracji jezior o ponadnormatywnym stopniu zanieczyszczenia,
- obszary zagrożone deficytem wody na Równinie Inowrocławskiej, Pojezierzu Kujawskim i Gnieźnieńskim oraz częściowo na Pojezierzu Dobrzyńskim i Chełmińskim,
- obszary o najwyższej przydatności rolniczej gleb zagrożone zmianą sposobu użytkowania na cele nierolnicze, w szczególności na Równinie Inowrocławskiej i Pojezierzu Chełmińskim,
- obszary zagrożone erozją gleb, w szczególności w strefach krawędziowych pradoliny i doliny Wisły,
- obszary leśne wokół największych miast: Bydgoszczy, Torunia, Włocławka i Grudziądz narażone na wzmożoną penetrację przez mieszkańców oraz zagrożone pożarami,
- obszary o najniższej przydatności dla potrzeb rolnictwa, w szczególności na Równinie Urszulewskiej oraz Pojezierzach: Dobrzyńskim, Krajeńskim i Kujawskim,
- obszary intensywnie użytkowane rolniczo pozbawione szaty leśnej i zadrzewień, w szczególności na Równinie Inowrocławskiej, Pojezierzu Chełmińskim, Gnieźnieńskim i Kujawskim,
- obszary o bardzo dużej koncentracji zainwestowania rekreacyjnego, negatywnie oddziałującego na środowisko, w szczególności w rejonie Zalewu Koronowskiego, rynny byszewskiej, Przyjezierza oraz na Pojezierzach: Chełmińskim, Dobrzyńskim, Brodnickim i Kujawskim,
- obszary braku ciągłości terenów prawnie chronionych, w szczególności w dolinie Wisły, dolinie Drwęcy oraz na Pojezierzach Dobrzyńskim i Gnieźnieńskim,
- obszary objęte ochroną prawną przyrody i krajobrazu oraz tereny wstępnie typowane do sieci ekologicznej NATURA 2000 o określonych reżimach ochronnych i rygorach w zagospodarowaniu przestrzennym.

2. Uwarunkowania społeczne

2.1. Uwarunkowania demograficzne

Województwo kujawsko-pomorskie zamieszkuje 2,1 mln mieszkańców, z czego 62,3% w miastach (przy średnim wskaźniku dla Polski wynoszącym 61,8%). Do powiatów liczących powyżej 100 tysięcy osób należą powiaty grodzkie oraz powiat inowrocławski. Koncentrują one łącznie 47% ogółu ludności województwa. Poniżej 40 tys. osób liczą powiaty: wąbrzeski i grudziądzki ziemski.

Liczba ludności województwa w ostatnich dziesięciu latach zwiększyła się o około 52,2 tys. osób, a więc o 2,5% (kraj - wzrost o 1,6%). W miastach województwa wzrost zaludnienia był prawie 2-krotnie wyższy, niż przeciętnie w miastach w Polsce, natomiast przyrost ludności wiejskiej był prawie o połowę niższy. Najwyższą dynamiką rozwoju ludności cechowały się 2 powiaty podmiejskie - bydgoski i toruński (rys. nr 6).

W województwie liczba urodzeń sukcesywnie zmniejsza się. Obecnie rodzi się 23,6 tys. osób, podczas gdy w końcu lat 80-tych około 31,6 tys. osób. Wskaźnik urodzeń na 1000 mieszkańców zmniejszył się o prawie 30%. Podobna tendencja, choć z większym nasileniem, występuje w całej Polsce. W województwie widoczna jest wyraźna różnica w rozrodzności mieszkańców miast i obszarów wiejskich - tereny wiejskie koncentrują 38% ludności województwa i aż 46% ogólnej liczby urodzeń. Śmiertelność mieszkańców województwa w ostatnich 10 latach uległa zmniejszeniu i zarówno dynamika zmian, jak i obecny wskaźnik zgonów są korzystniejsze od średniej krajowej. Naturalny przyrost ludności województwa wykazuje wyraźną tendencję spadkową, co jest bezpośrednim następstwem zmniejszania się liczby urodzeń.

Naturalny przyrost ludności występował przede wszystkim na terenach wiejskich - prawie 85% całości. Najwyższe wartości wskaźnika przyrostu naturalnego notowano w powiatach: grudziądzkim ziemskim i golubsko-dobrzyńskim, a korzystne - wysokie wartości przyrostu naturalnego występowały również w powiatach: lipnowskim, sępoleńskim, nakiełskim, toruńskim ziemskim, tucholskim i bydgoskim ziemskim. Najniższy względny przyrost naturalny występował w powiatach grodzkich bydgoskim i grudziądzkim (był on ujemny) oraz w powiatach południowej części województwa: aleksandrowskim, włocławskim, radziejowskim, włocławskim grodzkim, inowrocławskim, toruńskim grodzkim i mogileńskim.

Saldo migracji w województwie w ostatnich latach jest ujemne. W latach 1997-1999 w wyniku migracji ludność województwa zmniejszała się przeciętnie o około 820 osób rocznie. Spośród 144 gmin województwa jedynie w 41 wskaźnik salda migracji był dodatni (dotyczy to przede wszystkim gmin podmiejskich Bydgoszczy i Torunia oraz gmin miejskich), w pozostałych gminach ruch migracyjny powodował zmniejszenie ich zaludnienia. W ostatnich latach w wyniku migracji zaludnienie obszarów wiejskich zmniejszało się przeciętnie o ponad 1600 osób rocznie, natomiast w miastach zwiększało się o ponad 800 osób.

Wskaźnik feminizacji w województwie kształtuje się na średnim poziomie 106, przy czym w miastach na 100 mężczyzn przypada przeciętnie 110 kobiet, a na obszarach wiejskich liczba mężczyzn jest niewiele większa od liczby kobiet (wskaźnik feminizacji 99,5). Dla rozwoju demograficznego obszarów najistotniejsze są wartości wskaźnika feminizacji dla ludności w grupach rozrodznych (15-39 lat), wynoszącego przeciętnie 92 na obszarach wiejskich i 102 w miastach.

Pod względem struktur wieku województwo wykazuje dość duże zróżnicowanie. Miasta, zwłaszcza największe, cechują się bardziej zaawansowanymi procesami starzenia, natomiast obszary wiejskie notują znacznie wyższy udział grupy przedprodukcyjnej, przy mniejszym produkcyjnej i zbliżonym udziale ludności starszej. W układzie terytorialnym zaznacza się znacznie większy udział ludności starszej w części wschodniej, niż w zachodniej oraz wysoki udział grupy produkcyjnej w części centralnej. Najkorzystniejsze struktury wieku cechują mieszkańców obszarów podmiejskich.

Ludność rolnicza stanowi 525 tys. osób, czyli 25% ogółu ludności województwa. Na obszarach wiejskich stanowiła ona średnio 57%, a szczególnie wysokie wskaźniki jej udziału notowane są we wschodniej części województwa, natomiast najniższe notują zurbanizowane powiaty centralnej części województwa. Parametry charakteryzujące ludność rolniczą należy uznać za podstawowe i najważniejsze uwarunkowanie rozwoju obszarów wiejskich, ponieważ w największym stopniu determinują one zarówno możliwości rozwoju efektywnego rolnictwa, jak też warunki rozwoju funkcji pozarolniczych. W zakresie najważniejszych dla rozwoju procesów i struktur demograficznych (struktur wieku, płci, źródeł utrzymania, wykształcenia), ludność rolnicza prezentuje znacznie mniej korzystne wskaźniki od grupy nie związanej z rolnictwem.

Miasta, w porównaniu do obszarów wiejskich, cechują się korzystniejszą sytuacją demograficzną. W grupie ośrodków o największej liczbie korzystnych przesłanek rozwojowych znalazły się: Golub-Dobrzyń, Kamień Krajeński i Tuchola, natomiast w grupie o uwarunkowaniach najmniej korzystnych - Kowal, Jabłonowo Pomorskie, Janowiec Wielkopolski, Ciechocinek i Lubień Kujawski. Podkreślić jednak należy, iż uwarunkowania demograficzne nie stanowią obecnie najważniejszych przesłanek rozwoju miast, a znacznie większym zagrożeniem, nawet w ośrodkach o relatywnie najmniej korzystnej sytuacji demograficznej, jest zła sytuacja ekonomiczna ludności, firm oraz samorządów, będąca pochodną kondycji gospodarczej kraju.

Istotnym uwarunkowaniem rozwoju województwa jest prognoza demograficzna, zarówno w zakresie łącznej liczby mieszkańców, jak też struktur¹. Z wykonanej prognozy wynikają następujące przesłanki rozwoju województwa:

- a) zakłada się wzrost liczby ludności - w 2015 roku liczba mieszkańców województwa wyniesie około 2175 tys. osób (przewiduje się wzrost o 75 tys. osób); liczba ludności miejskiej będzie się kształtowała na poziomie 1326 tys. osób, a ludności wiejskiej 848,5 tys. osób;
- b) przewiduje się istotne zmiany w strukturze wieku mieszkańców, w tym:
 - systematyczny spadek liczby i odsetka dzieci i młodzieży do 2009 roku, w którym udział grupy przedprodukcyjnej może się obniżyć do 20,9% (spadek o 65,4 tys. osób), natomiast od 2010 roku zauważalna będzie niewielka tendencja wzrostowa - w 2015 roku grupa ta liczyć będzie 502,3 tys. osób, a więc 23,1% ogółu populacji,
 - wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym do 2009 roku, gdy jej udział wśród mieszkańców ogółem wyniesie 63,7% (w porównaniu do roku 1998 nastąpi przyrost o ponad 106 tys. osób), od 2010 roku prognozuje się spadek liczebny osób tej grupy do poziomu 1328,7 tys. osób (61,1% ogółu),
 - początkową stagnację liczby i udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (do 2005 roku na poziomie około 280 tys. osób, 13,2-13,4% ogółu), a po 2005 roku - wyraźne zwiększenie się liczby osób w wieku emerytalnym (rokrocznie będzie ich przybywać około 6,2 tys. osób; szacuje się, że w 2010 roku udział grupy poprodukcyjnej podniesie się do poziomu 14%, a w 2015 roku do poziomu 15,8% ogółu ludności. Grupa ta liczyć będzie 343,9 tys. osób, co oznacza wzrost o 62,8 tys. osób.
- c) szacuje się, że w roku 2015 w mieście ludność w wieku przedprodukcyjnym liczyć będzie 283,9 tys. osób (21,4%), produkcyjnym 822,4 tys. osób (62,0%), a poprodukcyjnym 197,9 tys. (blisko 15%), natomiast na obszarach wiejskich odpowiednio: 213 tys. osób (25,1%), 519,6 tys. osób (62%) i 118 tys. (13,9%);
- d) utrzymywać się będzie dysproporcja w strukturze płci w tym w grupie wiekowej 15-49 lat (1998 rok - relacja 100 kobiet do 99,5 mężczyzn), nieco się pogłębi (2015 rok - 100 do 98,1);

e) w zakresie liczby ludności w wieku szkolnym prognozuje się:

- do 2006 roku zmniejszanie się liczby dzieci w wieku szkoły podstawowej do poziomu 145,4 tys. osób (o 42,5 tys. osób, 22,6% mniej, niż w 1998 roku); w kolejnych latach prognozuje się wchodzenie w wiek szkolny niewielkiej fazy wyżowej, co oznacza, że corocznie liczba rozpoczynających naukę będzie się zwiększała o około 3 tys. osób. W 2015 roku liczba dzieci w wieku 7-12 lat wyniesie 172,5 tys. osób,
- liczba dzieci w wieku gimnazjalnym będzie się sukcesywnie zmniejszała aż do 2011 roku, gdy liczba ich osiągnie minimum - około 69,4 tys. osób, co oznacza spadek o 36%. W kolejnych latach liczebność tej grupy zwiększy się i w 2015 roku osiągnie 82,6 tys. osób,
- w szkołach średnich największe potrzeby oświatowe przewidywano na 2000 rok, w którym liczba młodzieży w wieku 16-18 lat wynosiła około 114,6 tys. osób. W kolejnych latach zmniejszać się będzie liczba kandydatów do szkół średnich i w 2014 roku liczebność tej grupy będzie o 40% mniejsza - wyniesie około 159,9 tys. osób.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wystąpi:

- znaczne pogorszenie struktury wieku (wzrost liczebności grupy starszej przy znacznym spadku grupy młodej – zaawansowanie procesów starzenia społeczności),
- konieczność zapewnienia miejsc pracy dla co najmniej 100 tys. osób wchodzących w wiek aktywności zawodowej,
- dynamiczny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (po roku 2006 szacowany na około 6 tys. osób rocznie; należy zagwarantować ochronę zdrowia i opiekę socjalną),
- systematyczny spadek liczby dzieci i młodzieży (do 2015 roku o 12%), który powinien wymusić ilościowe i jakościowe dostosowanie usług oświatowych.

Prognoza rozwoju ludności nie uwzględnia ruchów migracyjnych bardzo trudnych do prognozowania (zwłaszcza w perspektywie aż 15 lat). Należy zakładać, iż w najbliższym okresie nie będą one wpływały w sposób znaczący na liczbę i struktury ludności województwa. Większej aktywności migracyjnej należy się spodziewać po roku 2010, niemniej jednak nie jest obecnie możliwe określenie nawet jej przybliżonych trendów.

2.2. Uwarunkowania środowiska kulturowego

Województwo charakteryzuje się znacznym bogactwem materialnego dziedzictwa kulturowego. Wśród obiektów pozostających pod ochroną konserwatorską znajdują się:

- obiekty budownictwa i architektury (w liczbie 23145), w tym obiekty zabudowy mieszkalnej, architektury sakralnej, budownictwa obronnego, obiekty użyteczności publicznej, zabudowy przemysłowej oraz inne,
- cmentarze (1752),
- zabytkowa zieleń (prawie 1200 obiektów),
- zabytki archeologiczne (41 425 stanowisk archeologicznych, w tym 188 grodzisk i osad grodowych).

Dysponujące licznymi dobrami kultury pochodzącymi z czasów kształtowania się państwa polskiego, polskimi i krzyżackimi zamkami, licznymi miastami średniowiecznymi o zachowanym układzie urbanistycznym i wielu zabytkach, okazałymi zespołami architektury rezydencjonalnej oraz zróżnicowanymi stylowo i obszarowo obiektami budownictwa ludowego, województwo prezentuje znaczny potencjał stwarzający szanse dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, zwłaszcza rozwoju turystyki oraz wzmocnienia tożsamości.

Występowanie charakterystycznych elementów dziedzictwa kulturowego pozwoliło na wyróżnienie w województwie specyficznych pod względem cech kulturowych obszarów (rys. nr 5).

- a) obszar historycznej Ziemi Chełmińskiej, odznacza się w porównaniu do innych terenów dużym nasyceniem gotycką architekturą sakralną i warowną (związaną z działalnością zakonu krzyżackiego). Najwspanialsze sakralne budowle gotyckie zachowały się m. in. w Toruniu, Chełmnie, Chełmży, Brodnicy, Grudziądzu i innych miejscowościach. Natomiast z zachowanych zamków krzyżackich wyróżniają się zlokalizowane m. in. w Golubiu, Radzynie Chełmińskim, Rogóźnie, Zamku Bierzgłowskim. Osobliwością tego obszaru są także zachowane XIX w. pruskie zespoły fortyfikacji twierdz w Grudziądzu, Chełmnie i Toruniu. Ewenementem jest grodzisko wczesnośredniowieczne w Kałdusie, znane p.n. „Góra Świętego Wawrzyńca”, gdzie odsłonięto relikty bazyliki wczesnoromańskiej (pochodzącej prawdopodobnie z pierwszej połowy XI w.).
- b) obszar związany z dziedzictwem Piastów i zabytkami sakralnej architektury romańskiej oraz osadnictwa prehistorycznego. Występują tu m.in. osady cmentarzyska neolityczne w tym megalityczne grobowce kujawskie (rezerwaty archeologiczne w Sarnowie i Wietrzychowicach); osada obronna ludności kultury łużyckiej z okresu halsztackiego (700 – 400 p.n.e.) w Biskupinie uznana za Pomnik Historii. Z zabytków romańskich zachowały się klasztory benedyktynów, norbertanek i kanoników regularnych, m. in. w Mogilnie, Kruszwicy, Strzelnie, które pełniły bardzo ważną rolę cywilizacyjną w czasach kształtowania się państwowości polskiej oraz kościoły parafialne w Inowrocławiu i Kościelcu Kujawskim.
- c) obszar Pałuk i Kujaw wyróżniany ze względu na kultywowanie tradycji lokalnych (utrwalonych w zwyczajach, obrzędach, muzyce, tańcu, rzeźbie, poezji, stroju), postrzegany jako enklawy o zachowanej tradycyjnej, tożsamości lokalnej. Działalność kulturalną na tych obszarach prowadzą głównie zespoły folklorystyczne i nieliczni już twórcy ludowi.
- d) obszar dawnego osadnictwa holenderskiego (mennonickiego) z XVI i XVII w. w dolinie Wisły z charakterystycznymi elementami krajobrazu kulturowego w postaci systemów kanałów odwadniających, obiektów hydrotechnicznych i typu zabudowy oraz osadnictwa „oładerskiego” z XVII i XIX w., składającego się z dwóch odrębnych, rozwijających się niezależnie nurtów – osadnictwa niemieckiego na prawie holenderskim (które objęło tereny także poza doliną Wisły) i wtórnego osadnictwa mennonickiego. Wśród wielu wsi zamieszkałych przez osadników holenderskich – mennonitów najlepiej zachowały się zabytki związane z ich działalnością we wsiach – siedzibach gmin wyznaniowych tj. w Przechówku, Sosnowce, Nieszawce i nie tylko.
- e) pozostałe obszary wyróżniane jako obszary specyficznych kompozycji krajobrazu fizjograficznego i cennych walorów kulturowych, odznaczających się wyjątkową wartością obiektów zabytkowych: Doliny Drwęcy, Doliny Osy, Doliny Wisły, górznieński, kcyńsko – szubiński, brzesko – radziejowski, koronowski, krajeński, mogileński, nadgoplański, ryńsko- ostrowicki, rypiński – zbójeński, skępsko – lipnowski, tucholski.

2.3. Uwarunkowania rozwoju osadnictwa

System osadniczy, ze względu na rozmieszczenie miast, strukturę wielkościową, zróżnicowany potencjał i powiązania komunikacyjne oraz tradycyjnie utrwalone obszary obsługi, stanowi bardzo korzystne uwarunkowanie w zakresie obsługi mieszkańców oraz stabilizacji struktur funkcjonalno-przestrzennych (rys. nr 7). Bardzo korzystnymi przesłankami rozwoju województwa są także: centralnie położone i łatwo dostępne ośrodki stołeczne, właściwie dokonany podział administracyjny na poziomie powiatów (oddający rzeczywiste ciężenia

i związki funkcjonalne obszarów), wystarczający dla prawidłowego funkcjonowania potencjał siedzib powiatów oraz gęsta sieć miast uzupełniających potencjał wiejskich siedzib gmin w zakresie podstawowych usług. Obsługa mieszkańców jest ściśle związana z hierarchicznym układem sieci osadniczej – każdy „wyższy” poziom hierarchiczny prezentuje szerszy zakres działalności specjalistycznych, o mniejszej powszechności, stąd szerszym obszarem oddziaływania. Na terenie województwa wyróżnia się następujące poziomy hierarchiczne sieci osadniczej:

- a) ośrodki regionalne - Bydgoszcz i Toruń, obszar obsługi miast obejmuje całe województwo, w zakresie niektórych specjalistycznych funkcji (głównie szkolnictwa wyższego i kultury) wykracza poza granice regionu ;
- b) ośrodki subregionalne - Włocławek, Grudziądz, Inowrocław - prezentują potencjał wykraczający poza standardowe wyposażenie miast powiatowych w infrastrukturę obsługi mieszkańców (np. znacznie szersza oferta instytucji otoczenia biznesu, szkolnictwa średniego, lokalizacja lokalnych/podregionalnych mediów), jednak mniejszy niż w ośrodkach regionalnych; obszar obsługi miast obejmuje kilka powiatów sąsiednich (od 3 do 5);
- c) ośrodki powiatowe – o obszarze obsługi obejmującym obszar powiatów (generalnie wszystkie ośrodki obsługują obszar powiatów w stopniu wystarczającym dla właściwego ich funkcjonowania);
- d) ośrodki uzupełniające siedziby powiatów - miasta, których potencjał w zakresie instytucji obsługi mieszkańców znacznie przekracza stan notowany w pozostałych miastach ze względu na lokalizację instytucji znaczenia powiatowego (głównie szkoły średnie i/lub szpitale); zaliczyć tu należy przede wszystkim Więcbork, Chełmżę, Łasin, a także Strzelno, Nowe, Szubin.
- e) pozostałe miasta;
- f) wiejskie siedziby gmin;
- g) ośrodki uzupełniające siedziby gmin - wykształciły się w części gmin, zwłaszcza dużych powierzchniowo.

Poza tym kilkanaście miejscowości w województwie ma charakter ośrodków wyspecjalizowanych (w skali województwa, a nawet w skali ponadregionalnej), ze względu na lokalizację działalności rzadko notowanych, stąd mających szeroki zasięg oddziaływania. Zaliczyć tu należy przede wszystkim około 20 miejscowości wiejskich w których działają zespoły szkół rolniczych, ponadto ośrodki turystyczne i wypoczynkowe, wyspecjalizowane działalności przemysłowe, ośrodki o funkcji komunikacyjnej i łączności.

Podstawowym elementem struktury osadniczej i gospodarczej województwa jest aglomeracja tworzona przez Bydgoszcz i Toruń. Ze względu na fakt, iż koncentruje ona znaczącą część ogółu mieszkańców, potencjału gospodarczego i społecznego oraz zagospodarowania w zakresie infrastruktury technicznej i komunikacji, stan jej rozwoju w decydującym stopniu wpływa na możliwości i dynamikę rozwoju pozostałych części województwa. Do obszaru aglomeracji zaliczono łącznie 27 gmin: miasta: Bydgoszcz i Toruń - jako ośrodki centralne aglomeracji, obszar powiatów: bydgoskiego i toruńskiego (gminy: Białe Błota, Chełmża, gmina miejska Chełmża, Dąbrowa Chełmińska, Czernikowo, Dobrcz, Koronowo, Lubicz, Łubianka, Łysomice, Nowa Wieś Wielka, Obrowo, Osielsko, Sicienko, Solec Kujawski, Wielka Nieszawka, Zławieś Wielka), gminy: Aleksandrów Kujawski, gmina miejska Aleksandrów Kujawski, Ciechocinek, Raciążek (z powiatu aleksandrowskiego), Łabiszyn (z powiatu żnińskiego), Nakło i Szubin (z powiatu nakielskiego), Unisław (z powiatu chełmińskiego).

Obszar aglomeracji bydgosko-toruńskiej zajmuje 3860 km², czyli 21,5% ogółu województwa i zamieszkiwany jest przez 868,6 tys. osób, czyli 41% ogółu mieszkańców województwa i prawie 22% mieszkańców powiatów ziemskich. Aż 80% mieszkańców aglomeracji

zamieszkuje miasta (których poza ośrodkami centralnymi jest 8). Ludność aglomeracji jest silnie zdominowana przez Bydgoszcz i Toruń, których mieszkańcy stanowią 2/3 ogółu ludności.

Cechą charakterystyczną w strukturze użytkowania gruntów jest bardzo wysoki - wynoszący ponad 31% - udział powierzchni leśnych, co w połączeniu z dużą liczbą mieszkańców terenów podmiejskich skutkuje bardzo wysokimi wskaźnikami gęstości zaludnienia - wskaźnik gęstości zaludnienia na obszarach bez lasów, łąk i pastwisk, który przeciętnie na obszarach wiejskich województwa wynosi 67 osób/km², w obszarze aglomeracji przekracza 85, w tym w 7 gminach przekracza 110, a maksymalna wartość sięga 240. Znaczna leśistość stanowi także o korzystnych warunkach wypoczynku świątecznego i rekreacji (zwłaszcza w połączeniu ze zlokalizowanymi w niedużej odległości od Bydgoszczy i Torunia zbiornikami wodnymi). Istotne znaczenie dla wypoczynku świątecznego ma także uzdrowisko Ciechocinek.

Obszar aglomeracji stanowi największą na terenie województwa koncentrację działalności gospodarczych. Skupiając 21% ogólnej powierzchni i 19% powierzchni bezleśnej oraz 41% ogółu mieszkańców województwa, aglomeracja koncentruje jednocześnie aż 51% ogółu zarejestrowanych w województwie podmiotów gospodarczych.

Obszar aglomeracji odznacza się dobrze rozwiniętą siecią komunikacyjną znaczenia międzynarodowego, krajowego i regionalnego. Ze względu na przebieg przez teren aglomeracji korytarzy transportowych (które tworzą główne drogi kołowe, w tym planowana autostrada i drogi ekspresowe, linie kolejowe, szlaki wodne), obszar jest dobrze dostępny z innych ośrodków regionalnych, jak również z terenu województwa, dla którego stanowi główny ośrodek obsługi w zakresie funkcji regionalnych. Istotną rolę dla obsługi krajowych i międzynarodowych połączeń lotniczych pełni kompleksowo rozbudowywane lotnisko w Bydgoszczy. Obszar aglomeracji wyróżnia się na tle całego województwa także korzystnymi wskaźnikami w zakresie stanu rozwoju lokalnej infrastruktury komunalnej, w tym zwłaszcza (co istotne dla podnoszenia konkurencyjności) – telekomunikacyjnej.

Ośrodki centralne aglomeracji - Bydgoszcz i Toruń, są podstawowymi ośrodkami generującymi rozwój społeczno-gospodarczy województwa. Koncentrują zdecydowaną większość potencjału województwa w zakresie usług wyższego rzędu, czyli szkolnictwa wyższego i nauki, kultury, specjalistycznej opieki medycznej, mediów, otoczenia biznesu (w tym funkcji wystawienniczo-targowej), branży usług informatycznych, jak również są najważniejszym skupiskiem nowoczesnych technologicznie działalności gospodarczych oraz inwestycji kapitału zagranicznego. Łączny potencjał miast lokuje je na 6-7 pozycji wśród krajowych ośrodków regionalnych.

Dla prawidłowej obsługi mieszkańców regionu oraz stabilizowania struktur przestrzennych bardzo istotne znaczenie mają tzw. miasta średnie (czyli ośrodki subregionalne). Włocławek, Grudziądz i Inowrocław liczące od 80 do ponad 120 tys. mieszkańców, wyróżniają się na tle pozostałych ośrodków powiatowych nie tylko potencjałem demograficznym (kilkukrotnie większym od pozostałych) i bardziej „wielkomiejskim” charakterem zagospodarowania, ale również zdecydowanie większym potencjałem w zakresie instytucji obsługi mieszkańców. Wskutek tego obszar ich oddziaływania znacznie wykracza poza granice powiatów i np. w przypadku Włocławka obejmuje wschodnie Kujawy i Ziemię Dobrzyńską (byłe woj. włocławskie, obecnie 5 powiatów), w przypadku Grudziądza - północną część regionu (powiaty: grudziądzki, wąbrzeski, częściowo brodnicki i świecki), natomiast obszar oddziaływania Inowrocławia obejmuje poza powiatem inowrocławskim, także częściowo mogileński i żniński.

Ze względu na fakt centralnego położenia głównych ośrodków miejskich, szczególnego znaczenia nabiera konieczność poprawy potencjału obsługi mieszkańców (zwłaszcza w zakresie usług znaczenia ponadpowiatowego i regionalnego) w Tucholi i Brodnicy, co pozwoli na prawidłową obsługę północno-zachodniej i północno-wschodniej części województwa, które wprawdzie posiadają korzystne połączenia z ośrodkami centralnymi, jednak ich czas i koszty ograniczają możliwość swobodnego korzystania z potencjału Bydgoszczy i Torunia. Pomimo

stosunkowo małej (w porównaniu z największymi miastami) liczby mieszkańców, potencjał obsługi powinien w tych miastach być porównywalny z prezentowanym przez Inowrocław i Grudziądz.

2.4. Obszary problemowe

Przy dużym zróżnicowaniu stanu społecznych uwarunkowań rozwoju województwa, część obszarów prezentuje cechy na tyle niekorzystne (stanowiące ograniczenie - barierę rozwoju województwa lub negatywnie oddziałujące na jakość życia mieszkańców), iż określone zostały mianem obszaru problemowego. O niekorzystnym potencjale społecznym obszaru decydują przede wszystkim następujące cechy: zdecydowanie najbardziej niekorzystne wskaźniki (ilościowe i jakościowe) charakteryzujące ludność rolniczą, niekorzystne struktury wieku (zaawansowane procesy starzenia) oraz niekorzystne wskaźniki ruchu naturalnego (głównie wysoka śmiertelność) i mała atrakcyjność w ruchach migracyjnych. Obszar tworzony przez 46 gmin zajmuje ok. 31% powierzchni województwa w jego wschodniej części (powiaty: brodnicki, golubsko-dobrzyński, lipnowski bez gminy Bobrowniki, radziejowski, rypiński, włocławski bez gminy Fabianki, południowa część aleksandrowskiego). Syntetyczny wskaźnik potencjału demograficznego jest w tym obszarze o 15% niższy od średniej wojewódzkiej, podczas gdy w pozostałej części - o 7% wyższy.

Oprócz gmin zaliczonych do obszaru problemowego wyznaczonego na podstawie syntetycznego wskaźnika potencjału demograficznego, potencjalnym zagrożeniem jest położenie kilkunastu gmin w strefach peryferyjnych wobec ośrodków powiatowych. Mieszkańcy tych obszarów mają utrudniony dostęp do instytucji obsługi skupionych w siedzibach powiatów. Większe obszary peryferyjne notuje się w południowo-wschodniej (powiat włocławski) i północnej (powiaty świecki i tucholski) części województwa.

3. Uwarunkowania gospodarcze

3.1. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w województwie w 2000 r. wynosiła 173,6 tys., z czego 132,9 tys. w miastach i 40,7 tys. na obszarach wiejskich. Ponad połowę podmiotów zarejestrowano w powiatach grodzkich (52,1%). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców średni wskaźnik liczby podmiotów wyniósł 82, przy czym w miastach 101, a na obszarach wiejskich zaledwie 51. Podmioty koncentrują się przede wszystkim w największych miastach. Spośród powiatów ziemskich, największa liczba firm znajduje się w: inowrocławskim, bydgoskim, świeckim, nakielskim i toruńskim. Najmniej firm zarejestrowano w powiatach: grudziądzkim, sępoleńskim, wąbrzeskim, golubsko-dobrzyńskim i radziejowskim. Spośród powiatów najkorzystniejszym wskaźnikiem liczby firm na 1000 mieszkańców cechuje się Bydgoszcz (115), a najniższym powiat grudziądzki (42). Analogiczny wskaźnik na obszarach wiejskich gmin zawiera się w przedziale od 18 w gminie Łasin (37% średniej dla obszarów wiejskich województwa) do 143 w gminie Białe Błota (277% średniej). Gminy o najwyższych wartościach wskaźnika przedsiębiorczości na obszarach wiejskich położone są na obszarach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia, pozytywnie wyróżnia się również centralna i zachodnia część województwa. Gminy o najniższych wartościach tego wskaźnika, to gminy położone peryferyjnie względem głównych ośrodków miejskich i głównych ciągów komunikacyjnych. Zaznaczają się tu zarówno południowe (powiat włocławski), północne (powiat grudziądzki, częściowo świecki), zachodnie (powiat sępoleński) krańce województwa, a przede wszystkim część wschodnia (powiaty lipnowski i golubsko-dobrzyński).

Wśród zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, zdecydowanie dominują firmy będące własnością prywatną, których łącznie jest 166,3 tys., a więc 95,8% ogółu. Drugą grupę stanowią podmioty będące własnością samorządową - ich udział wynosi 1,8% ogółu firm. Niespełna 0,6% ogółu to firmy państwowe, w tym 0,41% firmy Skarbu Państwa i 0,17% firmy państwowych osób prawnych. Ponad połowa firm państwowych koncentruje się w 4 powiatach grodzkich, natomiast firmy będące wyłączną własnością kapitału zagranicznego zlokalizowane są przede wszystkim w ośrodkach stołecznych (Bydgoszcz i Toruń), ale relatywnie wysoka jest także ich liczba w kilku powiatach ziemskich: bydgoskim, inowrocławskim, świeckim i nakielskim. Wśród firm zdecydowanie dominują firmy zatrudniające do 5 osób (aż 93,5% ogółu), natomiast firmy największe - liczące powyżej 100 pracowników - 0,5% (łącznie ok. 900 firm, w tym ok. 300 liczących ponad 250 zatrudnionych).

Najliczniejszą grupę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie województwa stanowią podmioty działające w sekcji EKD handlu i usług naprawczych (ponad 62,5 tys., czyli 36% ogółu firm). Kolejnymi sekcjami pod względem liczby zarejestrowanych w nich firm były: obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów (11,5% ogółu), działalność produkcyjna (10,8% ogółu) oraz budownictwo (10,1% ogółu). Wymienione sekcje skupiają łącznie prawie 70% wszystkich firm.

Stopa bezrobocia w województwie w czerwcu 2001 r. wynosiła 20,1% (czerwiec 2001 r.), a więc lokowała się znacznie powyżej średniej krajowej (15,9%), jak również była wyższa od wskaźnika z końca 2000 r. (19,4%). Najniższym bezrobociem cechują się Bydgoszcz i Toruń oraz tereny położone w strefach podmiejskich tych miast. Największym bezrobociem cechują się powiaty położone w północno-wschodniej części województwa.

Oceniając wskaźniki stanu i struktur przedsiębiorczości na terenie województwa podkreślić należy, iż najistotniejszymi niekorzystnymi wewnętrznymi (wynikającymi z potencjału województwa) determinantami jego dalszego rozwoju w tej sferze będą przede wszystkim następujące przesłanki:

- relatywnie (na tle innych miast tej klasy wielkościowej i rangi w hierarchii sieci osadniczej) niski potencjał Grudziądza zagrażający osłabieniem szans rozwojowych sąsiednich powiatów zależnych funkcjonalnie od tego miasta;

- znaczne dysproporcje w stanie rozwoju powiatów, które pomimo pozytywnych aspektów koncepcji rozwoju spolaryzowanego, mogą skutkować konsekwencjami w postaci znacznych różnic w poziomie życia mieszkańców - wśród powiatów ziemskich na tle pozostałych wyróżniają się in plus: bydgoski, toruński, aleksandrowski, inowrocławski i nakielski, natomiast najslabsze wskaźniki notują powiaty: grudziądzki, włocławski, golubsko-dobrzyński, brodnicki, lipnowski i sępoleński, tworzące obszar problemowy rozwoju województwa (łącznie zamieszkiwany przez 17% ogółu mieszkańców województwa i skupiający tylko 11,5% ogółu zarejestrowanych firm, a tylko 9% firm w sekcji działalność produkcyjna);
- niższa konkurencyjność powiatów zaliczonych do tzw. obszaru problemowego wyznaczonego na podstawie stanu przedsiębiorczości (brodnickiego, golubsko-dobrzyńskiego, grudziądzkiego, lipnowskiego, sępoleńskiego, włocławskiego);
- bardzo wysoki, poza Bydgoszczą i Toruniem, poziom bezrobocia i niekorzystne struktury bezrobotnych, jak również prognozowany na kolejne lata znaczny wzrost liczb osób w wieku produkcyjnym, co będzie skutkowało dalszym pogarszaniem sytuacji na rynku pracy.

3.2. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa

Kujawsko-pomorskie należy do województw o bardzo dużym, w skali kraju, potencjale rolnictwa (lokuje się na czołowych pozycjach zarówno pod względem powierzchni użytków rolnych, poszczególnych zasiewów, pogłowia zwierząt i wielkości produkcji rolnej), a znaczenie rolnictwa w systemie gospodarczym jest tu większe, niż w innych województwach. Wprawdzie funkcja rolnicza w skali poszczególnych powiatów województwa może zostać uznana za dominującą tylko w 2-3 przypadkach (na 21), a udział rolnictwa w strukturze wartości dodanej brutto województwa wynosi tylko 7%, jednak na obszarach wiejskich zamieszkuje prawie 38% ludności województwa, a bezpośredni związek poziomu życia z kondycją ekonomiczną rolnictwa wykazuje ponad 500 tys. (czyli 25%, a na obszarach wiejskich – 57%) mieszkańców województwa (zaliczanych do kategorii tzw. ludności związanej z rolnictwem).

Obszar województwa cechuje wysoki wskaźnik rolniczego wykorzystania ziemi. Powierzchnia użytków rolnych stanowi 64,5% powierzchni ogólnej województwa (Polska - 59%). Najwyższy udział notuje się w południowej i północno-wschodniej części województwa, gdzie dochodzi nawet do 95% (gminy Radziejów - 94,9%, Bądkowo-94,3%). Najmniej terenów rolniczych występuje wzdłuż doliny Wisły (gminy Wielka Nieszawka - 8,1%, i Solec Kuj. - 11,1%), co spowodowane jest m.in. zwiększoną lesistością. Województwo kujawsko-pomorskie charakteryzuje najwyższy w kraju odsetek gruntów ornych, wynoszący 87,1% (kraj 76,5%). W strukturze własnościowej przeważa sektor prywatny – 79,2% użytków rolnych. Dominuje on we wschodniej i południowo-wschodniej części regionu. Średnia wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego w województwie wynosi – 10,4 ha, kraj – 7,0 (GUS 1999 r.). Udział gospodarstw dużych (powyżej 15 ha) wynosi ok. 20% (kraj ok.9%), a najwyższe wskaźniki charakteryzują gminy powiatów sępoleńskiego (ponad 40% ogółu) oraz nakielskiego i żnińskiego (30 do 45%). Obszary o dużym rozdrobnieniu gospodarstw, gdzie udział gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 10 ha UR stanowi mniej niż 40% koncentrują się głównie w północnej, środkowej i wschodniej części. Grunty AWRSP wymagające trwałego rozdysponowania to 188 tys. ha, położone głównie w zachodniej części regionu. W strukturze zasiewów dominują zboża, które zajmują 73,5% powierzchni, rośliny przemysłowe – 9,2%, uprawy ziemniaka 7,0%. W produkcji zwierzęcej największą wydajność osiągają gminy w powiatach: żnińskim, golubsko-dobrzyńskim, rypińskim, brodnickim, chełmińskim, natomiast najniższą obsadą na 100 ha użytków rolnych charakteryzują się gminy położone w sąsiedztwie największych miast województwa. Województwo zajmuje 2 lokatę w kraju w chowie trzody chlewnej i obsadzie na 100 ha użytków rolnych.

Stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych wyrażony odsetkiem użytków rolnych zmeliorowanych w powierzchni ogólnej wymagającej melioracji wynosi 66%. Obecnie w 23 gminach województwa stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych przekracza 80%, a w 3 określony został na 100% (Cekcyn, Solec Kujawski, Radziejów).

Produkcyjność rolnictwa jest silnie zróżnicowana przestrzennie. Województwo pod względem charakteru i efektywności produkcji dzieli się na kilkanaście obszarów (rejonów). Do najbardziej produktywnych (zarówno pod względem produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej) zalicza się: Ziemię Chełmińską oraz Zachodnie Kujawy, natomiast do najmniej produktywnych: obszar centralny województwa (silnie zalesione tereny doliny Wisły), część północno-zachodnią (obszar Borów Tucholskich i Krajny) oraz część wschodnią (Ziemia Dobrzyńska). Pozostałe obszary cechują się przeciętnymi w skali województwa wskaźnikami. Warto zauważyć, że zachodnia część województwa jest obszarem o znacznym udziale gruntów w zasobie własności rolnej Skarbu Państwa, stąd spodziewać się można wzrostu efektywności rolnictwa w wyniku procesów prywatyzacji gruntów i powiększania przeciętnej wielkości gospodarstw. Poziom efektywności produkcji rolnej jest obecnie przede wszystkim pochodną przyrodniczych uwarunkowań rozwoju rolnictwa (przede wszystkim przydatności gleb), a w stosunkowo małym stopniu poziomu wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia, czy też struktury agrarnej (gospodarstwa o przeciętnie dużej powierzchni grupują się przede wszystkim w rejonach o przeciętnej lub niskiej jakości gruntów) lub stanu rozwoju i poziomu funkcjonowania szeroko rozumianego otoczenia rolnictwa.

Oceniając możliwości restrukturyzacji rolnictwa oraz wprowadzania funkcji pozarolniczych na obszarach wiejskich, podkreślić należy, że decydującą rolę w poszczególnych częściach województwa odegrają: natężenie problemów związanych ze znaczną koncentracją ludności rolniczej (o braku kwalifikacji pozarolniczych), ogólny stan przedsiębiorczości pozarolniczej, predyspozycje dla rozwoju innych funkcji (np. turystycznej, leśnej, itp.). W najkorzystniejszej sytuacji znajdują się obszary podmiejskie największych miast (zwłaszcza obszar aglomeracji bydgosko-toruńskiej), gdzie wszystkie te aspekty mają charakter pozytywny, natomiast najmniej korzystne uwarunkowania notuje się w części wschodniej województwa, gdzie ma miejsce zapaść całej sfery społeczno-gospodarczej (dodatkowo potęgowana niekorzystnymi strukturami demograficznymi).

3.3. Uwarunkowania rozwoju turystyki

Gminy województwa wykazują duże zróżnicowanie rozwoju funkcji turystycznej (rys. nr 8). Znaczna część obszaru województwa wykazuje uwarunkowania środowiskowe predestynujące do rozwoju tego typu działalności, lecz niewiele gmin można zaliczyć do obszarów o dużym znaczeniu funkcji turystycznej. Z 3-4% udziałem w obsłudze ruchu, województwo lokuje się na 8-10 pozycji w kraju.

Bazę noclegową na terenie województwa stanowi ponad 450 obiektów, z ponad 30 tys. miejsc noclegowych. Około połowę bazy noclegowej zaliczyć należy do obiektów wysokostandardowych, a nieco ponad 1/3 miejsc jest dostępnych w obiektach całorocznych. Zróżnicowaną bazę tworzą ośrodki wczasowe (których jest 148), hotele, motele i pensjonaty (łącznie 67), ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe (22) oraz zakłady lecznictwa uzdrowiskowego (9), niskostandardowe pola biwakowe i campingowe. Stan bazy noclegowej jest bardzo zróżnicowany, w skali powiatów liczba obiektów wynosi od 4 w radziejowskim do 40 w bydgoskim. W 5 powiatach (bydgoski, brodnicki, aleksandrowski, tucholski, świecki) jest 30 i więcej obiektów. Hotele zlokalizowane są przede wszystkim w powiatach grodzkich. W 8 powiatach ziemskich brak tego typu bazy. Baza służąca rozwojowi turystyki pobytowej skupia się głównie w 5 powiatach: świeckim, mogileńskim, bydgoskim, toruńskim i tucholskim. Powiaty bydgoski i tucholski skupiają łącznie ponad 30% miejsc noclegowych w ośrodkach wczasowych. Także w zakresie ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych występuje ponad 70-procentowa

koncentracja miejsc w kilku powiatach, przy czym udział bydgoskiego sięga aż 30%, żnińskiego - 18%, a tucholskiego - 12%. Spośród 144 gmin województwa, w 86 znajduje się baza noclegowa, ale 10 gmin o największej liczbie miejsc skupia ponad 53% ich ogółu.

Istotnym elementem bazy wypoczynku sobotnio-niedzielnego jest zabudowa letniskowa oraz ogrody działkowe. Łącznie na terenie województwa znajduje się ok. 58,5 tys. działek w ogrodach działkowych, które obsługują przede wszystkim mieszkańców największych miast. W Bydgoszczy i gminach podmiejskich jest ich ok. 18,5 tys., natomiast na terenie Torunia i w jego okolicach - ponad 9 tys. Ciechocinek i Inowrocław pełnią ważną w skali kraju wyspecjalizowaną funkcję uzdrowiskową. Znacznie mniejszy potencjał w tym zakresie prezentuje Wieniec-Zdrój.

Na terenie województwa występuje duże zróżnicowanie ruchu turystycznego. Spośród ponad 490 tys. noclegów udzielonych w 1999 r. terenie województwa, ponad 1/3 miała miejsce w Bydgoszczy i w Toruniu, a spośród powiatów ziemskich najwyższe udziały w obsłudze ruchu mają: bydgoski (8,1%), inowrocławski, aleksandrowski, brodnicki (5-6%), żniński, tucholski, świecki i mogileński (4-5%). Obsługa wypoczynku pobytowego w sezonie letnim skoncentrowana jest przede wszystkim w 3 rejonach, tj. na obszarze Borów Tucholskich i doliny Brdy (ok. 40% obsługi ruchu), południowo-zachodniej części województwa (powiaty: żniński i mogileński; ok. 15%) oraz na Pojezierzu Brodnickim (13%).

Ze względu na charakter walorów, stan zagospodarowania, wielkość i typ ruchu turystycznego, na terenie województwa wyodrębniono 6 istniejących (ukształtowanych) i 2 potencjalne (kształtujące się) rejonów turystyczne. Do rejonów ukształtowanych zaliczyć należy:

- a) Rejon Borów Tucholskich i Doliny Brdy (z subregionami: Zalewu Koronowskiego, doliny Brdy, Śliwickim, doliny Wdy, Radodzierz - Osiny) - obejmujący powiat tucholski, zachodnią i północną część świeckiego oraz gminę Koronowo z powiatu bydgoskiego, a więc łącznie obszar około 2,1 tys. km². Łączna liczba miejsc noclegowych w tym rejonie wynosi około 7 tys., z których korzysta przeciętnie w roku około 60 tys. turystów. Pod względem znaczenia w obsłudze ruchu turystycznego, stanu i intensywności zainteresowania bazy turystycznej, rejon ten jest najważniejszym obszarem turystycznym na terenie województwa;
- b) Rejon Pojezierza Brodnickiego i przylegającą do niego dolinę Drwęcy - w obrębie powiatu brodnickiego; liczba miejsc noclegowych (przede wszystkim sezonowych) w rejonie wynosi około 2,5 tys. i około 18 tys. korzystających z noclegów;
- c) Rejon Przyjezierza i Jeziora Gopło - obejmujący wschodnią część powiatu mogileńskiego i południową inowrocławskiego. Ruch turystyczny ma tu przede wszystkim charakter pobytowy w sezonie letnim (2,2 tys. miejsc, 23 tys. korzystających z noclegów) oraz krajoznawczy (co najmniej 50 tys. osób rocznie zwiedza Kruszwicę);
- d) Rejon Jezior Żnińskich - obszar gmin Żnin i Gąsawa, głównie o charakterze krajoznawczym (muzea: archeologiczne w Biskupinie oraz kolei wąskotorowej w Gąsawie). Gminy Gąsawa i Żnin należą do krajowej czołówki pod względem liczby osób odwiedzających muzea, w 1998 r. wyniosła ona łącznie 350 tys. osób; w turystyce pobytowej 1,4 tys. miejsc, 21 tys. korzystających z noclegów;
- e) Rejon Zbiornika Włocławskiego - obejmujący Zbiornik Włocławski oraz przyległe obszary w powiatach włocławskim i lipnowskim; obszar o potencjalnie dużych możliwościach rozwoju (sporty wodne a także rekreacja podmiejska dla m. Włocławka). Obecnie baza noclegowa rozwinięta jest w stopniu bardzo słabym (tylko około 300 miejsc noclegowych);

f) Rejon podmiejski Bydgoszczy - obszar rekreacji oraz sobotnio-niedzielnego (świętecznego) wypoczynku mieszkańców Bydgoszczy. W bazie indywidualnej (głównie ogrody działkowe) możliwość wypoczynku (łącznie w mieście i w strefie podmiejskiej) około 80-110 tys. osób, ponadto koncentracja zabudowy letniskowej oraz ogólnodostępnej bazy turystycznej (Leśny Park Kultury i Wypoczynku, kąpieliska, szlaki piesze i rowerowe).

Na terenie województwa wyróżniono także 2 rejony, w których istnieją bardzo korzystne predyspozycje dla rozwoju różnych form turystyki. Obecnie obszary te cechują się słabszym rozwojem bazy, niewielkim ruchem turystycznym, brakiem tradycji i słabszym marketingiem. Są to: Rejon Doliny Dolnej Wisły (na północ od Bydgoszczy) o bardzo atrakcyjnych walorach dla ruchu krajoznawczego (prawie w całości leży na terenie parku krajobrazowego), opartego o bogate dziedzictwo kulturowe i jej znaczną atrakcyjność krajobrazową oraz Krajeński, o walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych (obecnie ok. 600 miejsc noclegowych i ok. 5 tys. korzystających z noclegów).

W obsłudze ruchu turystycznego (uwzględniając zarówno obsługę w rejonach turystycznych, a także własny potencjał generujący ruch turystyczny) dużą rolę odgrywają ośrodki o znaczeniu:

- ponadregionalnym (Bydgoszcz, Toruń),
- regionalnym (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław, Biskupin, Ciechocinek, Golub-Dobrzyń),
- podregionalnym (Chełmno, Tuchola, Brodnica, Koronowo, Sępólno Krajeńskie, Więcbork, Żnin, Kruszwica, Nowe, Świecie),
- pozostałe ośrodki (ponadlokalne i duże lokalne) – ok. 30 miejscowości.

Reasumując należy stwierdzić, iż znaczna część województwa posiada korzystne lub bardzo korzystne warunki dla rozwoju różnego rodzaju działalności turystycznych. Obecnie istniejące oraz kształtujące się rejony turystyczne powinny wzmocnić swoją rangę, także w krajowej obsłudze turystyki. Możliwe jest również wykształcenie nowych obszarów turystycznych w oparciu o niewykorzystany obecnie potencjał przyrodniczy i kulturowy. Zainteresowaniu wypoczynkiem sprzyjać będzie zakładany wzrost poziomu życia mieszkańców. Potencjał województwa pozwala na zwiększenie obsługi do ok. 6-7% krajowego ruchu turystycznego (obecnie ok. 4%) i ugruntowania pozycji najważniejszych ośrodków obsługi turystyki na terenie województwa jako znanych ośrodków w skali krajowej i międzynarodowej. Wzrost znaczenia funkcji turystycznej wymaga jednak znacznych inwestycji w zakresie poprawy standardu wypoczynku oraz zwiększenia zakresu usług i atrakcji, w tym: poprawy standardu bazy miejsc noclegowej, znacznego rozszerzenia oferty produktu turystycznego, poprawy stanu (uporządkowania) zagospodarowania w obszarach wypoczynku oraz promocji.

3.4. Obszary problemowe

Na terenie województwa wyróżniono powiaty, które określone zostały mianem obszaru problemowego. O klasyfikacji zadecydowały przede wszystkim: niski stan przedsiębiorczości (ogółem oraz poza rolnictwem) oraz niski stan rozwoju w zakresie poszczególnych sekcji (zwłaszcza uznanych za szczególnie istotne w generowaniu rozwoju i obsłudze mieszkańców - sekcje „produkcyjno-usługowe”: D, G, J, K, M, N), jak również w zakresie sytuacji na rynku pracy. We wschodniej części województwa do obszaru problemowego zaliczono powiaty: grudziądzki, włocławski, golubsko-dobrzyński, brodnicki i lipnowski (powiaty te tworzą zwarty obszar, który w większości zalicza się także do obszaru problemowego wyznaczonego na podstawie potencjału demograficznego), natomiast w części zachodniej - sępoleński.

4. Uwarunkowania komunikacji i infrastruktury technicznej

4.1. Komunikacja

Drogi

Drogi krajowe stanowiące nadrzędną funkcję w całym systemie transportowym województwa, wiążą województwo kujawsko - pomorskie z krajowym oraz europejskim systemem dróg szybkiego ruchu. Do tego nadrzędnego układu drogowego w województwie kujawsko-pomorskim należą drogi krajowe: nr 1 (Gdańsk-Świecie-Toruń-Włocławek-Cieszyn); nr 5 (Świecie-Bydgoszcz-Szubin-Żnin-Poznań-Wrocław-granica państwa); nr 10 (Szczecin-Nakło n/Notecią-Toruń-Lipno-Płońsk-Warszawa); nr 15 (Trzebnica-Gniezno-Strzelno-Inowrocław-Toruń-Brodnica-Ostróda) i nr 16 (Grudziądz-Łasin-Olsztyn-Ogrodniki), uzupełnione drogami: nr 25 (Bobolice-Sępólno Krajeńskie-Bydgoszcz-Inowrocław-Strzelno-Konin-Oleśnica), nr 55 (Nowy Dwór Gdański-Grudziądz-Stolno) i nr 62 (Strzelno-Radziejów-Brześć Kujawski-Włocławek-Płock-Anusin).

Wszystkie drogi układu nadrzędnego, na pewnych odcinkach nie posiadają parametrów technicznych, wymaganych ustawowo dla funkcji jaką pełnią (rys. nr 9), czego przykładem są następujące miejscowości: Nowe, Toruń, Kowal, Lubień Kujawski, Bydgoszcz, Rynarzewo, Szubin, Żnin, Mrozowo, Sadki, Ślesin, Kamieniec, Kruszyn, Obrowo, Czernikowo, Lipno, Karnkowo, Wólka Duża, Wylatowo, Strzelno, Inowrocław, Gniewkowo, Kowalewo Pomorskie, Brodnica, Grudziądz i Łasin. Ponadto należy zaznaczyć, że przeprawy mostowe przez rzekę Wisłę w Toruniu, Bydgoszczy i Grudziądzu nie zapewniają swobodnego ruchu samochodowego. Umocnione pobocza występują jedynie na odcinku drogi nr 1: granica województwa-Toruń-Kowal oraz na odcinku drogi nr 5: Świecie-Bydgoszcz. Nawierzchnie dróg układu nadrzędnego znajdują się w złym stanie technicznym, nie zapewniając bezpieczeństwa ich użytkowników.

Pozostałe drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe pełnią funkcję układu podstawowego w województwie, umożliwiając powiązanie komunikacyjne miast powiatowych z ośrodkami regionalnymi i subregionalnymi. Są to drogi zapewniające również połączenia do wszystkich zurbanizowanych terenów, umożliwiając tym samym prawidłowe funkcjonowanie województwa. Drogi te również na znacznych odcinkach nie posiadają wymaganych parametrów technicznych.

Na terenie województwa nie występują obszary o drastycznie słabej dostępności komunikacyjnej.

Linie kolejowe

Ważną rolę w gospodarce i przewozach pasażerskich oraz towarowych, na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, odgrywają linie kolejowe, których stan techniczny wymaga modernizacji ponieważ systemy zabezpieczenia i stan podtorza nie spełniają podstawowych parametrów technicznych.

Najważniejsze linie kolejowe przebiegające przez teren województwa kujawsko-pomorskiego to: nr 131 (Chorzów-Inowrocław-Bydgoszcz-Tczew), nr 353 (Poznań-Inowrocław-Toruń-Iława-Skandawa) i nr 18 (Kutno-Włocławek-Toruń-Bydgoszcz-Piła-Szczecin), uzupełnione liniami: nr 208 (Działdowo-Brodnica-Jabłonowo Pomorskie-Grudziądz-Tuchola-Runowo Pomorskie) i nr 207 (Toruń-Grudziądz-Malbork).

Na głównych liniach kolejowych nie osiąga się podstawowej prędkości 120 km/h na następujących odcinkach (rys. nr 9):

- linii nr 131 w kilometrach: tor 1 - 226,75 - 325,23; 330,52 - 362,30, tor 2 - 226,75 - 325,24; 330,85 - 344,69,

- linii nr 353 w kilometrach: tor 1 - 70,91 - 199,35, tor 2 - 72,91 - 199,35,
- linii nr 18 w kilometrach: tor 1 i tor 2 109,77 - 293,70.

Przyczyną tego jest zły stan techniczny podtorza jak również brak prawidłowego zabezpieczenia sterowania. Na pozostałych liniach, na całej ich długości również nie osiąga się wymaganych prędkości.

Ze względu na złą kondycję finansową przedsiębiorstwa PKP, na niektórych liniach kolejowych został zawieszony ruch pasażerski lub towarowy.

Drogi wodne

Najważniejszymi drogami wodnymi województwa są: rzeka Wisła i droga: rzeka Noteć-Kanał Bydgoski-skanalizowana Brda (łącząca rzekę Odrę z rzeką Wisłą) (rys. nr 9). Wymienione drogi nie spełniają wymogów współczesnego transportu wodnego.

Lotniska

Województwo kujawsko-pomorskie posiada lotnisko komunikacyjne w Bydgoszczy o znaczeniu regionalnym oraz lotniska usługowo-sportowe w Toruniu, Bydgoszczy, Włocławku, Inowrocławiu i Grudziądzu (rys. nr 9). Port Lotniczy w Bydgoszczy wyposażony jest w infrastrukturę niezbędną do odprawy ruchu pasażerskiego i w chwili obecnej uruchomione jest połączenie Bydgoszczy z Warszawą. Obecnie w budowie jest nowoczesny terminal pasażerski o przepustowości 210 tys. pasażerów rocznie.

4.2. Infrastruktura techniczna w zakresie zaopatrzenia w wodę, kanalizacji i składowania odpadów

Analiza i ocena stanu infrastruktury technicznej w zakresie zaopatrzenia w wodę, kanalizacji i oczyszczania ścieków oraz składowania odpadów ujawniła zróżnicowanie regionu w zakresie ich zagospodarowania (rys. nr 10). Obszary odznaczające się niedorozwojem infrastruktury nazwano obszarami problemowymi (powinny być one przedmiotem dalszych analiz).

Wszystkie gminy województwa są zwodociągowane, nie mniej nie wszyscy ich mieszkańcy czerpią wodę z sieci. Ilość podłączeń wodociągowych na 1000 mieszkańców w gminach wynosi od 57 w Solcu Kujawskim do 301 w Pakości, co ilustruje lokalne zróżnicowanie dostępności. Wskaźnik przyłączy wodociągowych na 1000 mieszkańców nie przekraczający 100 dotyczy gmin (wiejskich): Lubień Kujawski, Skępe, Dragacz, Grudziądz, Chełmno, Zławieś Wielka, Solec Kujawski i Więcbork.

Obszary wiejskie województwa charakteryzuje niedorozwój sieci kanalizacyjnej. Jeszcze w 22 gminach wiejskich ilość podłączeń kanalizacyjnych wynosi 0, natomiast w 72 jest mniejsza od 20 podłączeń na 1000 mieszkańców.

Nie więcej jak 50% mieszkańców następujących miast odprowadza ścieki kolektorami sieci kanalizacyjnej: Izbica Kujawska (4,2), Piotrków Kujawski (19,0), Nieszawa (27,3), Lubraniec (35,0), Mroczka (22,4), Janowiec Wielkopolski (27,8), Więcbork (41,9), Brześć Kujawski (30,4), Kowal (33,1), Jabłonowo (49,2), Lubień Kujawski (46,1), Kowalewo (40,9), Sępólno Krajeńskie (37,2). Wymienione miasta dysponują komunalnymi oczyszczalniami ścieków, na ogół nie w pełni wykorzystywanymi. Niektóre ze skanalizowanych miast np.: Ciechocinek – 72,4% mieszkańców korzysta z sieci kanalizacyjnej, także Kcynia – 66,4%, Nowe – 82,2%, nie dysponują odpowiednimi oczyszczalniami ścieków.

Brakiem komunalnych mechaniczno-biologicznych oczyszczalni ścieków charakteryzuje się około 60% gmin wiejskich (76 gmin). Wśród nich są i takie, które nie posiadają własnych zakładów oczyszczania, lecz odprowadzają je i oczyszczają w gminach sąsiednich (9 gmin).

Składowanie odpadów jest w województwie stosunkowo dobrze rozwiązane. Najczęściej polega ono na ich składowaniu na komunalnych „wysypiskach” bez uprzedniej selekcji. Selektywna zbiórka odpadów prowadzona jest w różnym zakresie w większych miastach, również w niektórych gminach miejsko – wiejskich a nawet wiejskich. Problemem z zakresu gospodarki odpadami jest niezadowalający stan techniczny starszych wysypisk oraz niedostateczna rekultywacja wyeksploatowanych wysypisk i mogiłników.

Zróznicowanie przestrzenne stanu zagospodarowania regionu w podstawowe elementy infrastruktury technicznej komunalnej w zakresie zaopatrzenia w wodę, kanalizacji i składowania odpadów, wskazuje na lokalny charakter problemów jaki wynika z ich niedorozwoju.

4.3. Energetyka

Elektroenergetyka

Sieć elektroenergetyczna województwa zasilana jest z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE). Elementy KSE zlokalizowane na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego to: elektroenergetyczna linia 400 kV oraz linie o napięciu 220 kV.

System sieci najwyższych napięć jest źródłem energii elektrycznej dla sieci rozdzielczej o napięciu 110 kV, która składa się z 84 stacji transformatorowych i 2 134 km linii wysokiego napięcia.

Na rzecz lokalnej sieci elektroenergetycznej pracują źródła energii elektrycznej, którymi są elektrociepłownie zawodowe i przemysłowe, elektrownia wodna na Wiśle we Włocławku i elektrownie biogazowe. Produkcja energii elektrycznej z tych źródeł pokrywa około 33% zapotrzebowania województwa. Energia pochodząca z małych elektrowni wodnych i innych źródeł odnawialnych stanowi 0,3% energii elektrycznej wprowadzanej do sieci.

Możliwości przesyłowe sieci najwyższych napięć oraz własne źródła energii elektrycznej w pełni zabezpieczają zapotrzebowanie mocy na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego. Przez układ transformacji zasilana jest elektroenergetyczna sieć średniego i niskiego napięcia złożone z 16 000 stacji transformatorowych i 18 900 km linii 15 kV oraz około 31 000 km linii niskiego napięcia. Z uwarunkowań technicznych i powiększania się terenów zurbanizowanych wynika konieczność rozbudowy i modernizacji sieci rozdzielczych średniego i niskiego napięcia.

Analiza stanu sieci elektroenergetycznych ujawniła niedomagania tego systemu. Stwierdza się trudności przesyłania energii elektrycznej o wymaganych parametrach. Uciążliwe spadki napięcia, mała skuteczność zerowania i zawodność zasilania występują przede wszystkim na obszarach wiejskich województwa.

Zakłócenie niezawodności zasilania dotyczy tych obszarów, dla których źródłem energii elektrycznej są stacje transformatorowe o napięciu 110 kV/15 kV zasilane jednokierunkowo po stronie wysokiego napięcia. Obszary te określono przy założeniu zasięgu stacji transformatorowej około 15 km (rys. nr 11). Dotyczy to terenów, na których źródłem energii elektrycznej są poniższe stacje:

- GPZ „Lubraniec”, zasilający miasta Lubraniec i Brześć Kujawski oraz część obszarów gmin: Boniewo, Chocień, Topólka, Bytoń i Osiecin;
- GPZ „Karczyn” zasilający część obszaru gmin: Kruszwica, Dąbrowa Biskupia, Zakrzewo, Dobrze, Radziejów Kujawski i Piotrków Kujawski;
- GPZ „Szubin” zasilający miasto i gminę Szubin oraz część obszaru gmin: Łabiszyn, Kcynia i Sicienko;
- GPZ „Paterek” zasilający część obszaru gmin: Nakło, Szubin, Sadki i Kcynia.

Na obszarach o nadmiernie wydłużonych liniach magistralnych 15 kV występują spadki napięć poniżej dopuszczalnej wartości i nieskuteczność zerowania u odbiorców końcowych. Dotyczy to w głównej mierze części obszarów gmin Świedziebnia, Brzozie, Grażawy, Skwilno, Skępe, Tłuchowo, Dobrzyń n/Wisłą, Izbica Kujawska, Bądkowo, Zakrzewo, Koneck, Osiecin, Radziejów Kujawski, Gostycyn, Lubiewo i Świekatowo (rys. nr 11).

Natomiast wysoka - w porównaniu z miastami - awaryjność sieci wiejskich powiązana jest z warunkami atmosferycznymi, ponieważ wykonane jako sieci napowietrzne narażone są na wyładowania atmosferyczne i silne wiatry powodujące uszkodzenia linii. Nie zakłada się kablowania elektroenergetycznych linii wiejskich, gdyż koszty tych zamierzeń, przy rozproszonych odbiorcach, są niewspółmiernie wysokie do strat spowodowanych okresowym brakiem zasilania.

Gazownictwo

Przez obszar województwa przechodzą główne magistralne gazociągi wysokiego ciśnienia, należące do krajowego systemu przesyłowego:

- gazociąg tranzytowy D_n 1400mm Rosja-Niemcy;
- gazociąg $2xD_n$ 500mm z Płocka do węzła Gustorzyn;
- gazociąg D_n 500mm z Odolanowa i drugi z Gostynina do węzła Gustorzyn;
- gazociąg D_n 400mm zasilający Wybrzeże.

Położona na południu województwa we wsi Gustorzyn rozdzielnia jest jednym z głównych węzłów rozdziału gazu w krajowym systemie przesyłowym. W krajowym systemie funkcjonuje również magazyn gazu w rejonie Mogilna. Kawernowe podziemne zbiorniki gazu (KPZG) dysponują zdolnością oddania dobowo 10 mln m³. KPZG połączony jest z węzłem Gustorzyn gazociągiem D_n 700 mm pracującym dwukierunkowo. W oparciu o magistrale gazowe pracuje system gazociągów wysokiego ciśnienia, który jest źródłem gazu dla odbiorców na obszarze województwa. Sieć gazociągów na terenie województwa kujawsko-pomorskiego to 904 km gazociągów wysokoprężnych i 1885 km sieci rozdzielczej na terenie miast i gmin. Stopień zgazyfikowania wynosi 52% i dotyczy 45 miast i gmin.

Analiza stanu gazyfikacji pozwala wyodrębnić dwa rodzaje obszarów niezgazyfikowanych:

- 1) obszary położone wzdłuż tras gazociągów wysokociśnieniowych, dla których wystarczy realizować gazociągi rozgałęźne. Są to obszary położone w odległości około 10 km od gazociągów źródłowych co gwarantuje opłacalność inwestycji. Dla tych obszarów przy posiadaniu środków finansowych nie występują bariery rozwojowe;
- 2) obszary położone poza zasięgiem istniejącej sieci gazociągów wysokociśnieniowych (rys nr 11). Dotyczy to miast: Brodnica, Golub-Dobrzyń, Jabłonowo Pomorskie, Rypin, Górzno i Koronowo oraz gmin Brzozie, Świecie n/Osą, Książki, Dębowa Łąka, Wąpielsk, Radomin, Rogowo, Skrwilno, Grażawy, Świedziebnia, Ciechocin, Papowo Biskupie, Unisław, Kijewo Królewskie, Dobrcz, Koronowo, Sośno, Więcbork, Mrocza, Osie i Pruszcz. Większość tych obszarów położona jest w północno-wschodniej części województwa i obejmuje obszary gmin należących do Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego.

System rurociągów przesyłowych

Przez obszar województwa kujawsko-pomorskiego przechodzą niższe rurociągi ropy naftowej nie powiązane z gospodarką województwa. Jest to ropociąg relacji Rosja-Niemcy i relacji Płock-Gdańsk z przepompownią w Łasinie.

Poza tym do magazynu w Nowej Wsi doprowadzony jest z kierunku Płocka rurociąg produktów naftowych, który wyprowadzony jest w kierunku Rejowca.

4.4. Obszary problemowe

Wysoka gęstość sieci dróg i szlaków kolejowych gwarantuje powiązania komunikacyjne (transportowe) wszystkim jednostkom osadniczym. Na terenie województwa nie wskazuje się obszarów o słabej dostępności komunikacyjnej. Zidentyfikowane problemy są następstwem stanu technicznego tak dróg jak i linii kolejowych i występują w ciągach liniowych. Ze względu na ogólne znaczenie najbardziej dotkliwie jest techniczne niedostosowanie do obecnych potrzeb dróg krajowych.

Nałożenie obszarów odznaczających się niedorozwojem infrastruktury technicznej w zakresie zaopatrzenia w wodę, kanalizacji i składowania odpadów na obszary przez które nie przebiegają gazociągi magistralne, ukazało rejony, gdzie obecny stan infrastruktury determinującej wprost warunki codziennego życia mieszkańców jest niezadowalający (części powiatów: brodnickiego, chełmińskiego, rypińskiego i sępoleńskiego z tym, że obszary te nie zamykają się w granicach powiatów).

Odmienne jest przestrzenne rozmieszczenie problemów związanych z zasilaniem energią elektryczną. Problemy te dotyczą terenów położonych wokół konkretnych stacji transformatorowych lub poza ich zasięgiem. Obszary problemowe dotyczące elektroenergetyki w największym stopniu występują w południowej i zachodniej części województwa oraz na obszarze gminy Osielsko, co związane jest z rozwojem terenów zurbanizowanych i przemysłowo-składowych na północ od Bydgoszczy.

Z analiz stanu wynika, że w dziedzinie komunikacji i infrastruktury technicznej, ze względu na jej specyfikę, nie można wyznaczyć jednoznacznych obszarów kumulujących sytuacje problemowe.

Stan dróg wywołuje problemy liniowe, energetyka powiązana jest z konfiguracją sieci elektroenergetycznej i systemem gazociągów wysokiego ciśnienia o znaczeniu krajowym i wojewódzkim, natomiast gospodarka wodno-ściekowa i odpadami dotyczy poszczególnych gmin, których jednostkowe problemy nie zawsze układają się w obszary o większym zasięgu.

5. Obszary o podobnych uwarunkowaniach

Zróznicowanie przestrzenne województwa według głównych cech charakterystyki przyrodniczo-kulturowej, społeczno-gospodarczej i zagospodarowania infrastrukturą techniczną, a także według występowania obszarów problemowych wykazanych w szczegółowo analizowanych sferach, implikują jego podział na mniejsze jednostki przestrzenne, względnie jednorodne w zakresie głównych cech i podobnych problemów (rys. nr 12).

Proponuje się wstępnie – z zamierzeniem dalszych analiz uściślających – podział województwa kujawsko-pomorskiego na następujące obszary o podobnych uwarunkowaniach rozwoju:

- I centralny,
- II północno-zachodni,
- III północny,
- IV północno-wschodni,
- V środkowo-wschodni,
- VI wschodni,
- VII południowo-zachodni,
- VIII południowo-wschodni.

Każdy z tych obszarów jest niżej scharakteryzowany w zakresie uwarunkowań rozwoju interpretowanych w kategoriach szans, barier i predyspozycji rozwoju.

5.1. Centralny

Obejmuje centralną część województwa (położoną wzdłuż doliny Wisły), łącznie 35 gmin na terenie 8 powiatów oraz 4 gminy - powiaty grodzkie; 13 miast.

Obszar ma charakter wielofunkcyjny, z bardzo dobrze rozwiniętą przedsiębiorczością (gminy o najwyższym wskaźniku przedsiębiorczości), lokalnie dużym znaczeniem rolnictwa i turystyki (ważne w skali kraju ośrodki turystyki krajoznawczej: Toruń, Chełmno). Ważne znaczenie ma wyspecjalizowana w skali kraju funkcja przemysłowa, zwłaszcza przemysłu chemicznego (Włocławek, Bydgoszcz, Toruń), elektromaszynowego (Bydgoszcz, Toruń), papierniczego (Świecie). Ciechocinek jest jednym z najważniejszych uzdrowisk w skali kraju.

W podregionie centralnym położone są 4 największe miasta województwa, w tym ośrodki stołeczne, stanowiące koncentracje działalności o charakterze regionalnym i ponadregionalnym (usługi wyższego rzędu - szkolnictwo wyższe i nauka, specjalistyczna służba zdrowia, media, kultura). Są one zaliczane do ośrodków rozwoju znaczenia krajowego.

W centralnej części obszaru wokół Bydgoszczy i Torunia wykształcił się układ aglomeracyjny, w którym gminy prezentują szereg cech zurbanizowanych obszarów podmiejskich.

Włocławek i Grudziądz zaliczane są do grupy ośrodków subregionalnych, uzupełniających oddziaływanie ośrodków stołecznych.

Ze względu na koncentrację funkcji usługowych i wytwórczych, podregion uznawany jest za „rdzeń funkcjonalny” województwa.

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- dobrze rozwinięta sieć miast o zróżnicowanych: funkcjach, obszarach obsługi i rangach w hierarchii sieci osadniczej, w tym obecność ośrodków o znaczeniu krajowym, regionalnym i subregionalnym,

- korzystny (najkorzystniejszy na terenie województwa) stan rozwoju gospodarczego (mierzony stanem rozwoju przedsiębiorczości i bezrobocia),
- wielofunkcyjny charakter,
- bardzo korzystne uwarunkowania demograficzne wynikające z charakteru struktur i przebiegu procesów demograficznych,
- lokalizacja wyspecjalizowanych zakładów przemysłowych o znaczeniu ogólnokrajowym.

b) bariery

- potencjalne zagrożenie procesami starzenia ludności w perspektywie dekad,
- pewne ograniczenia przestrzenne rozwoju gospodarczego związane z położeniem części podregionu w systemie obszarów chronionych,
- niezbyt korzystne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- korzystne uwarunkowania dla lokowania wszystkich rodzajów przedsiębiorczości, zwłaszcza nowoczesnych technologii i otoczenia biznesu.

c2) rolnictwa

- szczególne predyspozycje dla rozwoju kierunków produkcji skierowanych na rynki miast.

c3) turystyki

- szczególne predyspozycje do rozwoju turystyki i rekreacji o charakterze podmiejskim (wypoczynek sobotnio-niedzielny) skierowanym na obsługę mieszkańców największych miast,
- korzystne uwarunkowania do rozwoju turystyki krajoznawczej w dolinie Wisły (walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz kulturowe na bazie dziedzictwa mennonitów),
- możliwości zintensyfikowania zagospodarowania i ruchu turystycznego w rejonie Zbiornika Włocławskiego i lasów gostynińsko-włocławskich,
- możliwość zwiększenia ruchu turystycznego o charakterze uzdrowiskowym na bazie walorów Ciechocinka.

d) problemy rozwoju

- zbyt mały w stosunku do znaczenia w sieci osadniczej województwa potencjał społeczno-gospodarczy Włocławka i Grudziądza,
- w znacznej części bardzo niekorzystne warunki rozwoju rolnictwa,
- lokalnie występują konflikty przestrzenne powodowane przez silnie rozwiniętą funkcję przemysłową,
- znaczny udział obszarów chronionych,
- brak oczyszczalni ścieków dla miast: Nowe, Grudziądz, Ciechocinek,
- szereg gmin wiejskich położonych wzdłuż Wisły nie posiada komunalnych oczyszczalni ścieków oraz ogólnie stopień skanalizowania gmin wiejskich w tym obszarze jest niski.

5.2. Północno-zachodni

Objmuje powiat sępoleński oraz gminę Mroczka, łącznie 5 gmin, 4 miasta. Dominuje funkcja rolnicza z zaznaczającą się specjalizacją w zakresie pozyskiwania i przetwórstwa drewna.

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- gęsta sieć miast,
- potencjalne możliwości rozwoju różnych rodzajów działalności turystycznych,
- możliwości rozwoju efektywnego rolnictwa wielkoobszarowego.

b) bariery

- niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- konieczność restrukturyzacji gruntów byłych gospodarstw uspołecznionych,
- niezbyt korzystne warunki rozwoju rolnictwa przy dominującym znaczeniu tej funkcji,
- brak dostępności w komunikacji kolejowej,
- duże uzależnienie ludności wiejskiej od sytuacji w rolnictwie,
- ograniczenia rozwoju pewnych rodzajów działalności ze względu na położenie dużej części podregionu w systemie obszarów chronionych,
- niezbyt korzystne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa,
- bardzo niekorzystna sytuacja na rynku pracy.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- predyspozycje dla działalności związanych z gospodarką leśną,
- korzystne uwarunkowania rozwoju dla przetwórstwa rolno-spożywczego i leśno-spożywczego.

c2) rolnictwa

- korzystna struktura agrarna stanowi podstawę dla rozwoju rolnictwa wielkoobszarowego typu farmerskiego,
- predyspozycje dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz wprowadzania pozarolniczych działalności do gospodarstw, np. agroturystyki.

c3) turystyki

- korzystne uwarunkowania dla rozwoju działalności turystycznych różnego rodzaju, w tym turystyki pobytowej, krajoznawczej, specjalistycznej,
- możliwości rozwoju edukacji ekologicznej na bazie parku krajobrazowego,
- korzystne warunki rozwoju agroturystyki.

d) problemy rozwoju

- niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- konieczność restrukturyzacji gruntów w Zasobie Własności Skarbu Państwa,
- położenie w parku krajobrazowym,

- bardzo słaba dostępność w komunikacji kolejowej,
- niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich.

5.3. Północny

Obejmuje powiat tucholski, zachodnią część świeckiego i gminę Koronowo z powiatu bydgoskiego, łącznie 13 gmin, 2 miasta.

Obszar ma charakter wielofunkcyjny. Zaznacza się bardzo duże znaczenie funkcji turystycznej (większość obszaru została zaliczona do rejonu turystycznego o największym na terenie województwa znaczeniu w obsłudze turystyki pobytowej) i leśnej (pozyskiwanie i przetwórstwo drewna), a w części gmin także rolniczej.

Południowa część gminy Koronowo wykazuje silne związki funkcjonalne z Bydgoszczą i prezentuje cechy zurbanizowanej strefy podmiejskiej (gmina włączona do aglomeracji bydgosko-toruńskiej).

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- wielofunkcyjny charakter,
- dobry stan rozwoju funkcji turystycznej - obszar jednoznacznie utożsamiany z dużą atrakcyjnością turystyczną, najważniejszy rejon turystyczny województwa,
- relatywnie wysoki stan rozwoju gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej.

b) bariery

- mała liczba miast i znaczne oddalenie części gmin od miast,
- mała efektywność rolnictwa przy znaczącym uzależnieniu ludności od sytuacji w rolnictwie,
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy,
- ograniczenia rozwoju pewnych rodzajów działalności ze względu na położenie dużej części podregionu w systemie obszarów chronionych,
- niezbyt korzystne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- szczególne predyspozycje dla działalności związanych z gospodarką leśną,
- w części obszaru korzystne uwarunkowania rozwoju dla przetwórstwa rolno-spożywczego i leśno-spożywczego.

c2) rolnictwa

- predyspozycje dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz wprowadzania pozarolniczych działalności do gospodarstw, np. agroturystyki.

c3) turystyki

- bardzo korzystne uwarunkowania dla intensyfikacji działalności turystycznych różnego rodzaju, w tym turystyki pobytowej, krajoznawczej, specjalistycznej, przy wydłużaniu sezonu turystycznego,

- możliwości rozwoju edukacji ekologicznej na bazie parków krajobrazowych,
- korzystne warunki rozwoju agroturystyki,
- w części południowej predyspozycje do rozwoju turystyki i rekreacji o charakterze podmiejskim (wypoczynek sobotnio-niedzielny) ukierunkowanej na obsługę ludności Bydgoszczy.

d) problemy rozwoju

- mała liczba miast (utrudniona obsługa mieszkańców),
- niekorzystne warunki rozwoju rolnictwa i niezbyt korzystna struktura agrarna,
- znaczny udział obszarów chronionych,
- lokalnie znaczne natężenie funkcji turystycznej,
- słaba dostępność w komunikacji kolejowej i relatywnie słaba w drogowej.

5.4. Północno-wschodni

Obejmuje wschodnią część powiatów grudziądzkiego i chełmińskiego, powiat wąbrzeski oraz fragmenty północnej części toruńskiego i zachodniej golubsko-dobrzyńskiego, łącznie 18 gmin, 5 miast.

Podregion ma charakter wybitnie rolniczy, czemu sprzyja bardzo wysoka jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej (obszar najwyższej przydatności dla rolnictwa na terenie województwa).

Południowa część obszaru (gminy Chełmża i Łubianka) wykazuje silne związki funkcjonalne z Toruniem i została zaliczona do obszaru aglomeracji bydgosko-toruńskiej.

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- możliwości rozwoju efektywnego rolnictwa wielkoobszarowego,
- bliskość największych ośrodków miejskich (korzystne uwarunkowania obsługi mieszkańców w zakresie usług wyższego rzędu).

b) bariery

- niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- duże uzależnienie ludności wiejskiej od sytuacji w rolnictwie,
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- korzystne uwarunkowania dla różnych rodzajów działalności gospodarczych, w tym zwłaszcza szczególne predyspozycje dla działalności związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym.

c2) rolnictwa

- bardzo korzystne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa,
- korzystna struktura agrarna stanowi podstawę dla rozwoju rolnictwa wielkoobszarowego typu farmerskiego,

- predyspozycje dla wprowadzania pozarolniczych działalności do gospodarstw, np. agroturystyki.

c3) turystyki

- umiarkowane korzystne uwarunkowania dla rozwoju turystyki krajoznawczej, specjalistycznej i agroturystyki.

d) problemy rozwoju

- niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- wysoce niezrównoważony rynek pracy,
- brak obwodnic historycznych zespołów urbanistycznych,
- niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich.

5.5. Środkowo-wschodni

Obejmuje gminy Pojezierza Brodnickiego i doliny Drwęcy (powiat brodnicki oraz centralną część golubsko-dobrzyńskiego), łącznie 14 gmin, 5 miast.

Podregion jest drugim (po tucholskim) pod względem rangi obszarem turystycznym województwa. Znacząca rola funkcji rolniczej. Golub-Dobrzyń zaliczany do ważniejszych ośrodków turystyki krajoznawczej.

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- utrwalona renoma obszaru atrakcyjnego turystycznie.

b) bariery

- duże uzależnienie ludności wiejskiej od sytuacji w rolnictwie,
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy,
- niekorzystna sytuacja demograficzna,
- ograniczenia rozwoju pewnych rodzajów działalności ze względu na położenie części podregionu w systemie obszarów chronionych,
- przeciętne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- korzystne uwarunkowania zwłaszcza dla przetwórstwa rolno-spożywczego.

c2) rolnictwa

- predyspozycje dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz wprowadzania pozarolniczych działalności do gospodarstw, np. agroturystyki.

c3) turystyki

- bardzo korzystne uwarunkowania dla intensyfikacji działalności turystycznych różnego rodzaju, w tym turystyki pobytowej, krajoznawczej, specjalistycznej, przy wydłużaniu sezonu turystycznego,
- szczególne predyspozycje dla organizacji plenerowych imprez turystycznych na bazie zamku w Golubiu-Dobrzyniu,

- możliwości rozwoju edukacji ekologicznej na bazie parku krajobrazowego,
- bardzo korzystne warunki rozwoju agroturystyki.

d) problemy rozwoju

- niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- niekorzystne demograficzne uwarunkowania rozwoju ludności wiejskiej w tym zwłaszcza wskaźnik feminizacji,
- bardzo duże uzależnienie sytuacji materialnej ludności od rolnictwa,
- niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich oraz budowa komunalnych oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich.

5.6. Wschodni

Obejmuje większą część powiatów lipnowskiego i rypińskiego, łącznie 14 gmin, 3 miasta. Podregion ma charakter rolniczy z lokalnie zaznaczającą się funkcją turystyczną.

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- potencjalne możliwości rozwoju funkcji turystycznej.

b) bariery

- duże uzależnienie ludności wiejskiej od sytuacji w rolnictwie,
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy,
- niekorzystna sytuacja demograficzna,
- bardzo duże rozdrobnienie struktury agrarnej,
- niezbyt korzystne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- korzystne uwarunkowania dla różnych rodzajów działalności gospodarczych, w tym zwłaszcza dla przetwórstwa rolno-spożywczego.

c2) rolnictwa

- predyspozycje dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz wprowadzania pozarolniczych działalności do gospodarstw, np. agroturystyki.

c3) turystyki

- korzystne uwarunkowania dla rozwoju działalności turystycznych różnego rodzaju, w tym turystyki pobytowej, krajoznawczej, specjalistycznej,
- korzystne warunki rozwoju agroturystyki.

d) problemy rozwoju

- niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- niekorzystne demograficzne uwarunkowania rozwoju ludności wiejskiej,
- niekorzystne warunki rozwoju rolnictwa przy wiodącej roli funkcji rolniczej,
- znaczne rozdrobnienie agrarne,

- bardzo duże uzależnienie sytuacji materialnej ludności od rolnictwa,
- bardzo słaba dostępność w komunikacji kolejowej i relatywnie słaba w drogowej,
- niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich oraz zła sytuacja w gospodarce odpadami stałymi.

5.7. Południowo-zachodni

Podregion obejmuje powiaty inowrocławski, mogileński, zniński oraz południową część nakielskiego, łącznie 21 gmin, 13 miast.

Obszar ma charakter wielofunkcyjny - dominuje funkcja rolnicza, która we wschodniej części obszaru bazuje na glebach o najwyższej w województwie przydatności, z bardzo dużym znaczeniem wyspecjalizowanego w skali kraju przemysłu, zwłaszcza spożywczego (zakłady tłuszczowe, kilka cukrowni), chemicznego, elektromaszynowego, materiałów budowlanych, huta szkła (główne ośrodki przemysłowe: Inowrocław, Kruszwica, Janikowo, Piechcin). W części obszaru duże znaczenie funkcji turystycznej (rejon Przyjezierza i Kruszwicy oraz Żnina-Gąsawy), obecność ważnych w skali kraju ośrodków turystyki krajoznawczej (Biskupin, Wenecja). Inowrocław jest jednym z najważniejszych w skali kraju uzdrowisk.

Główny ośrodek miejski podregionu - Inowrocław, ze względu na koncentrację funkcji obsługi mieszkańców, zaliczany jest do grupy ośrodków subregionalnych, uzupełniających oddziaływanie ośrodków stołecznych. Zaliczany jest do ośrodków rozwoju znaczenia krajowego.

Północne części gmin Szubin i Łabiszyn wykazują silne związki funkcjonalne z Bydgoszczą i prezentują cechy zurbanizowanej strefy podmiejskiej (gminy włączone do aglomeracji bydgosko-toruńskiej).

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- dobrze rozwinięta sieć miast o zróżnicowanych: funkcjach, obszarach obsługi i rangach w hierarchii sieci osadniczej, w tym obecność ośrodka o znaczeniu subregionalnym,
- lokalizacja wyspecjalizowanych zakładów przemysłowych o znaczeniu ogólnokrajowym,
- wielofunkcyjny charakter,
- korzystne uwarunkowania dalszego rozwoju działalności pozarolniczych,
- korzystne wskaźniki jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej i korzystne uwarunkowania rozwoju efektywnego rolnictwa wielkoobszarowego,
- obszary wiejskie są w wysokim stopniu zwodociągowane.

b) bariery

- duże uzależnienie ludności wiejskiej od sytuacji w rolnictwie,
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- korzystne uwarunkowania (gęsta sieć miast) dla lokowania instytucji otoczenia i obsługi rolnictwa,
- szczególnie korzystne uwarunkowania dla rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego.

c2) rolnictwa

- korzystne lub bardzo korzystne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa,
- w pewnych częściach podregionu korzystne uwarunkowania rozwoju agroturystyki.

c3) turystyki

- w części gmin korzystne uwarunkowania rozwoju dla turystyki pobytowej i krajoznawczej,
- szczególne predyspozycje dla organizacji plenerowych imprez turystycznych na bazie muzeum archeologicznego w Biskupinie,
- konieczność rewitalizacji „Szlaku Piastowskiego”.

d) problemy rozwoju

- wysoki poziom bezrobocia,
- lokalnie występują konflikty przestrzenne powodowane przez silnie rozwiniętą funkcję przemysłową,
- niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich oraz zła sytuacja w zakresie gospodarki odpadowej.

5.8. Południowo-wschodni

Obejmuje powiat radziejowski, większą część włocławskiego oraz południową część aleksandrowskiego, łącznie 20 gmin, 8 miast.

Dominującą funkcją jest rolnictwo.

Istotne uwarunkowania i problemy rozwoju:

a) szanse

- korzystne wskaźniki jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- położenie w pobliżu ośrodka o znaczeniu subregionalnym,
- obszary wiejskie są w wysokim stopniu zwodociągowane.

b) bariery

- bardzo niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- bardzo niekorzystne wskaźniki charakteryzujące potencjał demograficzny (w tym także zaawansowane procesy starzenia ludności),
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy,
- bardzo duże rozdrobnienie struktury agrarnej,
- bardzo niekorzystne wskaźniki charakteryzujące ludność rolniczą, szczególnie niekorzystne duże uzależnienie ludności od sytuacji w rolnictwie,
- bardzo mały potencjał społeczno-gospodarczy miast,
- bardzo niekorzystna dostępność w komunikacji kolejowej.

c) predyspozycje dla rozwoju określonych funkcji

c1) przedsiębiorczości

- korzystne uwarunkowania dla lokowania różnego rodzaju działalności gospodarczych,
- szczególnie korzystne uwarunkowania dla rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego.

c2) rolnictwa

- korzystne lub bardzo korzystne przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa,
- w pewnych częściach podregionu korzystne uwarunkowania rozwoju agroturystyki.

c3) turystyki

- możliwość zwiększenia ruchu turystycznego o charakterze uzdrowiskowym na bazie walorów uzdrowiskowych Wieńca-Zdroju,
- w części gmin korzystne uwarunkowania rozwoju dla turystyki pobytowej i krajoznawczej,
- w części obszaru korzystne uwarunkowania rozwoju rekreacji o charakterze podmiejskim (obsługa mieszkańców Włocławka).

d) problemy rozwoju

- niski stan rozwoju przedsiębiorczości,
- bardzo duże uzależnienie sytuacji materialnej ludności od rolnictwa,
- niekorzystne demograficzne uwarunkowania rozwoju ludności wiejskiej,
- bardzo mały potencjał większości miast,
- znaczne rozdrobnienie agrarne,
- bardzo duże rozdrobnienie osadnictwa,
- bardzo słaba dostępność w komunikacji kolejowej,
- niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich oraz budowa na obszarach wiejskich komunalnych oczyszczalni ścieków.

Przypisy

¹ Szczegółowej prognozy rozwoju demograficznego województwa do roku 2015 dokonano na potrzeby „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego”. Pozostaje ona aktualna, ponieważ w okresie ostatnich 2 lat nie zmieniły się zasadnicze przesłanki stanowiące podstawę do jej wykonania.

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego
i Regionalnego we Wrocławku

IV. CELE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

IV. CELE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

Wśród celów rozwoju społeczno-gospodarczego państwa polskiego, które przyjęto jako podstawę systemu gospodarowania jego przestrzenią, w „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”, występują:

- kształtowanie mechanizmów generujących efektywny ekonomicznie rozwój społeczno-gospodarczy kraju; w wymiarze przestrzennym przekładających się na struktury przestrzenne tworzące warunki wzrostu efektywności gospodarowania,
- poprawa standardu cywilizacyjnego społeczeństwa; w ujęciu przestrzennym wyrażająca się w kształtowaniu racjonalnych, społecznie akceptowalnych i efektywnych ekonomicznie relacji ośrodków zamieszkania - pracy, - rekreacji, - usług i władzy, kształtowaniu struktur przestrzennych kreujących nowe jakościowo potrzeby społeczne oraz ich stopniową egalitaryzację,
- ochrona i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego; obejmujące stanowienie struktur przestrzennych oddziałujących hamująco na dewaloryzację środowiska przyrodniczego, tworzące warunki funkcjonalno-przestrzenne umożliwiające aktywną ochronę jego wartości, prowadzących do realizacji zasad ekorozwoju,
- ochrona dziedzictwa kulturowego; zmierzająca do kształtowania struktur przestrzennych umożliwiających ochronę krajobrazu kulturowego i pojedynczych zabytków przed zniszczeniem, degradacją, dewaloryzacją oraz udostępniająca dziedzictwo kulturowe społeczeństwu,
- podnoszenie bezpieczeństwa państwa; wyrażające się m.in. w kształtowaniu struktur przestrzennych charakteryzujących się wzrostem walorów obronnych oraz odznaczających się wysoką odpornością na skutki lokalnych awarii i klęsk żywiołowych.

Z powyższymi celami rozwoju społeczno-gospodarczego państwa, koresponduje cel nadrzędny rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, zapisany w strategii rozwoju tego regionu. **„Poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia jego mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.”** Realizacja tego celu oznacza wykreowanie w województwie mechanizmów generujących efektywny ekonomicznie rozwój, kształtowanie racjonalnych, społecznie akceptowalnych i ekonomicznie efektywnych struktur zagospodarowania przestrzennego, ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego województwa oraz ochronę jego dziedzictwa kulturowego. Osiągnięcie celu nadrzędnego będzie skumulowanym efektem realizacji 14 celów szczegółowych, zapisanych w tej strategii.

Polityka przestrzenna państwa, a także każdego województwa, realizowana jest na jego terytorium w środowisku przyrodniczym, układzie osadniczym i w systemach infrastruktury technicznej. Powinna być ona kreowana w oparciu o zasady i kierunki gospodarowania przestrzenią geograficzną, skutkujące ładem przestrzennym, wyrażającym dążenie do harmonijności, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska człowieka.

Do *środowiska przyrodniczego* województwa kujawsko – pomorskiego odnoszą się wprost następujące cele zapisane w strategii tego regionu:

- kształtowanie i ochrona struktur przyrodniczych na obszarze województwa (12),
- wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych na potrzeby turystyki (8).

Działania, które dla ich osiągnięcia będą podejmowane, winny skutkować:

- przestrzennym powiększeniem obecnego systemu ochrony przyrody i krajobrazu w regionie,
- zwiększeniem powierzchni zalesionych i zadrzewionych, zwłaszcza na terenach poza wielkoprzestrzennym systemem ochrony przyrody i krajobrazu,
- poprawą jakości wód rzek i jezior,
- eliminacją zagrożeń ekologicznych na obszarach obecnie znacznie zagrożonych, głównie w dużych miastach regionu,
- zmniejszeniem powierzchni zagrożonych erozją gleb (obszar Kujaw, Pojezierza Chełmińskiego i Dobrzyńskiego),
- uporządkowaniem gospodarki odpadami, w szczególności na obszarach wiejskich,
- spełnieniem norm w zakresie czystości powietrza atmosferycznego i hałasu,
- podwyższeniem atrakcyjności wielu terenów dla ich rekreacyjnego wykorzystania.

Do *układu osadniczego* odnoszą się następujące cele zapisane w strategii rozwoju województwa:

- rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków stołecznych województwa (4),
- rozwój miast: Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia (9),
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich i małych miast (5),
- stworzenie szans dla równego rozwoju powiatów (2).

Działania podejmowane dla ich realizacji winny zaznaczyć się:

- integracją komunikacyjną Bydgoszczy i Torunia,
- rozwojem funkcji komplementarnych w obu ośrodkach,
- przygotowaniem terenów wyposażonych w infrastrukturę techniczną, łatwo dostępnych dla inwestorów we wszystkich ośrodkach miejskich,
- rozwojem zainwestowania pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem.

Pośrednio na rozwój ośrodków osadniczych wpływać będzie realizacja następujących 4 celów, bowiem będą one realizowane głównie w ich obrębie:

- podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców (1),
- restrukturyzacja rynku pracy i ograniczenie bezrobocia (6),
- rozwój infrastruktury otoczenia biznesu i wspomaganie postępu technologicznego w celu aktywizacji małych i średnich przedsiębiorstw (7),
- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w regionie (13).

Do *infrastruktury technicznej* odnoszą się następujące cele strategii rozwoju regionu:

- rozwój infrastruktury komunikacyjnej i telekomunikacyjnej (3),
- rozwój infrastruktury technicznej (komunalnej) (11),
- gospodarcze wykorzystanie Wisły, kaskada dolnej Wisły oraz właściwe kształtowanie gospodarki wodnej w regionie (10).

Działania podejmowane dla ich osiągnięcia winny skutkować:

- zwiększeniem dostępności komunikacyjnej województwa z zewnętrznym otoczeniem,
- rozbudową sieci gazociągów magistralnych, zwłaszcza we wschodniej części województwa,

- rozbudową krajowego systemu energetycznego (400 kV) oraz modernizacją sieci średniego i niskiego napięcia na obszarach wiejskich.

Z powyższej analizy celów strategii rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego wynika następujący cel główny zagospodarowania przestrzennego tego regionu, którym jest:

„ZBUDOWANIE STRUKTUR FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNYCH PODNOSZĄCYCH KONKURENCYJNOŚĆ REGIONU I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW”.

Pochodne od niego cele szczegółowe definiuje się następująco:

- 1. Zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym.**

Całokształt działań planistycznych w regionie winien skutkować wyraźną poprawą jego atrakcyjności dla działalności gospodarczej, wypoczynku i zamieszkania. Województwo kujawsko – pomorskie posiada obszary odznaczające się pięknem krajobrazu i naturalnością środowiska przyrodniczego, a jego stan na terenach użytkowanych rolniczo i zurbanizowanych w następstwie realizacji inwestycji proekologicznych wyraźnie się poprawia. Niezbędna jest poprawa warunków życia mieszkańców regionu, ponieważ jego obecne standardy mimo, iż nie są najniższe w kraju, nie są satysfakcjonujące. Nie dorównują one ani przeciętnym europejskim, ani aspiracjom społeczeństwa województwa. Również, mająca fundamentalne znaczenie dla warunków życia mieszkańców i funkcjonowania gospodarki regionu, sprawność systemów infrastruktury technicznej, zwłaszcza drogowej, jest obecnie ogólnie niezadowolająca.

Zamierzone działania w sferze zagospodarowania województwa winny podnieść materialne wyznaczniki jego konkurencyjności i poprawić obecny jego wizerunek, uzyskując korzystniejszą pozycję w porównaniach krajowych i międzynarodowych.

- 2. Przyspieszenie rozwoju największych miast regionu jako aktywnych biegunów wzrostu, stymulujących wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w ich otoczeniu.**

Głównego mechanizmu generującego efektywny ekonomicznie rozwój społeczno – gospodarczy upatruje się w mechanizmie pobudzania aktywności społeczno – gospodarczej w jego największych miastach, w szczególności w Bydgoszczy i w Toruniu, zespole który w przyszłości powinien stać się jednym z europoli. Potencjał demograficzny, społeczno – kulturowy, ekonomiczny już dziś przewyższający ich potrzeby własne, winien oddziaływać dynamizująco na rozwój całego województwa, niwelować historyczne dysproporcje w poziomie rozwoju społeczno – gospodarczego i stanu zagospodarowania poszczególnych rejonów województwa.

- 3. Modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej regionu osiągnana w następstwie rozwoju miast średnich (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław), a także pozostałych miast powiatowych, jako węzłów systemów transportowych i teleinformatycznych oraz obszarów z unikatowymi walorami środowiska przyrodniczego i predyspozycjami do użytkowania rekreacyjnego.**

Pomyślny rozwój miast stołecznych regionu tj. zespołu, który w przyszłości ma stać się jednym z europoli Europy Środkowej, miast powiatowych jako centrów gospodarki i ośrodków obsługi ludności oraz węzłów transportowo – teleinformatycznych, powinien być osnową nowoczesnej struktury przestrzenno - funkcjonalnej regionu. Dla poprawy obsługi ludności wschodniej i północno-zachodniej części województwa niezbędny jest dynamiczny rozwój miast powiatowych Brodnicy i Tucholi. Obszary pomiędzy poszczególnymi węzłami i pasmami wysoce intensywnego zagospodarowania i koncentracji pozarolniczej działalności gospodarczej powinny wykazywać się funkcjonalną specjalizacją w zakresie wysokotowarowej produkcji rolnej, gospodarki leśnej i użytkowania rekreacyjnego.

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego
i Regionalnego we Wrocławku

V. POLITYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

V. POLITYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego województwa

Nadrzędnym celem zagospodarowania województwa kujawsko-pomorskiego jest zbudowanie struktur funkcjonalno - przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia jego mieszkańców. O konkurencyjności struktur przestrzennych decyduje przede wszystkim: stopień koncentracji potencjału ludzkiego i gospodarczego, atrakcyjność warunków życia i inwestowania oraz dobra dostępność komunikacyjna (rys. nr 13).

W planie, *wzmocnienie koncentracji wspomnianego potencjału zamierza się uzyskać przez właściwe ukształtowanie sieci osadniczej*. Główny jej kościec tworzą miasta położone w dolinie Wisły, na obszarze najwyższej aktywności społecznej i gospodarczej. Są to Bydgoszcz, Toruń, Grudziądz i Włocławek. Miasta Bydgoszcz i Toruń staną się biegunami wzrostu wielkomiejskiej aglomeracji o znaczeniu europejskim – europolem, porównywalnym z takimi miastami położonymi w sąsiedztwie jak: Gdańsk-Sopot-Gdynia, Poznań, Łódź. Aglomeracja obu miast będzie obszarem najwyższej w regionie aktywności społecznej i gospodarczej, stymulującej rozwój całego województwa. Znamionować je będzie zróżnicowanie funkcjonalne, w którym podstawowe znaczenie będą miały takie funkcje metropolitalne jak: naukowo-edukacyjna, kulturalna, turystyczna, administracyjno-polityczna, finansowa i gospodarcza, a w jej ramach rozwój wytwórczości w sektorze wysokich technologii. Elementem dobrego funkcjonowania europolu będą szybkie drogowe i szynowe połączenia komunikacyjne. W tym układzie miasta Włocławek i Grudziądz, zachowując pozycje regionalnych ośrodków równoważenia rozwoju, będą ośrodkami o wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej, zróżnicowanymi pod względem funkcjonalnym z wiodącym udziałem sfery ponadlokalnych usług społecznych.

Podstawowy układ czterech miast położonych w dolinie Wisły wzmocnia Inowrocław jako węzeł komunikacyjny i ważny ośrodek wysokiej aktywności społeczno-gospodarczej. Inowrocław jako regionalny ośrodek równoważenia rozwoju oraz Brodnica i Tuchola jako ośrodki subregionalne o funkcjach związanych z obsługą ruchu turystycznego, stanowić będą ośrodki centralne wyodrębniających się, zróżnicowanych stref polityki przestrzennej tj. południowej, wschodniej i północnej. Inowrocław jest już wykształconą stolicą strefy, natomiast pozostałe dwa miasta wymagają wzmocnienia.

Niezbędna jest również dalsza koncentracja potencjału w miastach powiatowych: Aleksandrowie Kujawskim, Chełmnie, Golubiu-Dobrzyniu, Lipnie, Mogilnie, Nakle, Radziejowie, Rypinie, Sępólnie Krajeńskim, Świeciu, Wąbrzeźnie i Zninie, które pełnić będą funkcję ośrodków o znaczeniu ponadlokalnym. Większość z nich posiada wielowiekowe tradycje obsługi względnie wyraźnie określonych zapleczy, dla których są historycznie ukształtowanymi ośrodkami centralnymi.

Ważną rolę w konsolidacji sieci osadniczej i wielofunkcyjnym rozwoju wsi pełnić będą pozostałe miasta oraz duże wsie, w większości główne ośrodki administracyjno-usługowe gmin. Wśród tych ośrodków: Chełmża, Łasin, Nowe, Strzelno, Szubin i Więcbork oferować będą usługi ponadlokalne w zakresie edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym i leczenia szpitalnego.

Rozwój i zagospodarowanie, których źródłem będą największe ośrodki miejskie województwa a stołeczne w szczególności, będzie przez nie generowany w pierwszej kolejności wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, kreując pasma wysokiej aktywności społecznej

i gospodarczej. Przede wszystkim, rozwiną się one wzdłuż dróg łączących Bydgoszcz z Toruniem, czyli wzdłuż dróg: ekspresowej nr 10 i krajowej nr 80, a także wzdłuż dróg: krajowej nr 1 łączącej Toruń z Włocławkiem i Grudziądzem oraz ekspresowej nr 5 łączącej Bydgoszcz z Grudziądzem oraz Żninem i nr 10 na zachód od Bydgoszczy i na wschód od Torunia. Wzdłuż autostrady A-1 pasma wysokiej aktywności gospodarczej rozwiną się przy węzłach: Warlubie, Nowe Marzy, Grudziądz, Lisewo, Turzno, Lubicz, Odolion, Brzeźno, Pikutkowo i Kowal. Przewiduje się rozwój pasm także wzdłuż dróg krajowych: nr 15 od Brodnicy do Torunia, przez Inowrocław do Mogilna, nr 25 od Bydgoszczy po Koronowo oraz od Inowrocławia do Nowej Wsi Wielkiej, nr 67 z Włocławka do Lipna, a także wzdłuż dróg wojewódzkich nr 251 z Inowrocławia do Barcina i nr 412 od Inowrocławia w kierunku Kruszwicy.

Atrakcyjność warunków życia i inwestowania, oprócz dobrze rozwijających się ośrodków miejskich, *zapewni wykształcony wojewódzki system ekologiczny*. Jego głównym elementem jest korytarz ekologiczny doliny Wisły i Noteci o randze międzynarodowej, decydujący o atrakcyjności największych czterech miast województwa. W ramach tego systemu położone są również miasta subregionalne Tuchola i Brodnica. System ekologiczny połączy wszystkie tereny objęte ochroną prawną w zakresie przyrody i krajobrazu, tj. rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu, obszary typowane do europejskiej sieci ekologicznej „NATURA 2000” oraz korytarze ekologiczne, umożliwiające migracje roślin i zwierząt między obszarami zachowanej przyrody i już chronionymi. System ekologiczny pozwoli na zachowanie bioróżnorodności regionu, zachowanie równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów biologicznych.

W systemie ekologicznym występują główne walory rekreacyjne województwa tj. czyste wody i lasy, które zapewnią dogodne warunki do wypoczynku mieszkańcom województwa i przyjezdnym. Jest to aktualnie ważny czynnik podnoszący atrakcyjność a tym samym konkurencyjność województwa. Atrakcyjność województwa wzmocnią dobrze funkcjonujące systemy zasilania.

Dostępność komunikacyjną umożliwią dobrze rozwinięte sieci drogowe i kolejowe.

W sieci drogowej, ze względu na powiązania regionu ze światem zewnętrznym, pierwszorzędne znaczenie będą miały:

- autostrada A-1, główny element europejskiego korytarza transportowego VI w sieci TINA, przebiegająca przez województwo na odcinku około 165 km, z głównymi, regionalnymi węzłami: Czerniewice (w Toruniu), Lubicz koło Torunia i Nowe Marzy koło Grudziądza,
- drogi ekspresowe:
 - S-10 z kierunku Szczecina do Warszawy, przebiegająca przez kujawsko – pomorskie na odcinku około 165 km, dla miast Bydgoszczy i Torunia będzie ich południową obwodnicą oraz łączyć się z autostradą A-1 w węzłach drogowych: Czerniewice (w Toruniu) i Lubicz koło Torunia,
 - S-5 od węzła autostrady A-1 Nowe Marzy, biegnąca w obrębie korytarza transportowego VI A, w pobliżu Bydgoszczy krzyżująca się z S-10 i kierująca się w kierunku Poznania do europejskiego korytarza transportowego II i dalej na południe do Wrocławia (przez kujawsko-pomorskie przebiegać będzie na odcinku około 125 km),
 - S-16 jako potencjalne przedłużenie S-5 w kierunku wschodnim, od węzła Nowe Marzy przez Grudziądz w kierunku Olsztyna i granicy z Litwą (w województwie na odcinku około 45 km),

- drogi krajowe nr 1 i nr 15;
 - zmodernizowana do klasy technicznej GP (2/2) droga nr 15, ze względu na znaczenie w powiązaniach zewnętrznych z kierunku Poznania w stronę Olsztyna, krzyżująca się autostradą A-1 i drogą ekspresową S-10 (węzły A-1: Czerniewice, Lubicz i Turzno). Wraz z oddaniem do użytku autostrady A-1, obecny wojewódzki odcinek drogi nr 1 będzie wykorzystywany w relacjach wewnątrzregionalnych, zapewniających powiązanie zespołu miast Chełmna i Świecia z ośrodkiem stołecznym regionu - Toruniem.

Podstawowy układ wewnątrzregionalnych powiązań komunikacyjnych opierać się będzie na sieci drogowej i składać z wojewódzkich odcinków autostrady A-1 i dróg ekspresowych S-5 i S-10, dróg krajowych, wojewódzkich oraz licznych dróg powiatowych. Struktura przestrzenna sieci drogowej zapewni bezpośrednie połączenie ośrodków stołecznych regionu z wszystkimi ośrodkami powiatowymi. W kontekście wzmocnienia pozycji miasta Tucholi pierwszoplanowa staje się modernizacja dróg nr 237 Mąkowsko – Tuchola i nr 240 Świecie – Tuchola, które poprawią dostępność ośrodka subregionalnego Tucholi i całego subregionu oraz dostępność województwa z kierunku Koszalina i Słupska.

Należy wzmocnić pod względem technicznym obwodnicę złożoną z dróg wojewódzkich łączącą Lipno, Brodnicę z Grudziądzem i z Włocławkiem oraz Nakło przez Szubin, Łabiszyn, Barcin z Mogilnem.

Realizacja wojewódzkich odcinków autostrady, dróg ekspresowych, przebudowa pozostałych dróg krajowych i dróg wojewódzkich będzie sprzyjać koncentracji na nich znaczącej części ruchu pojazdów samochodowych, w szczególności skanalizowaniu ruchu tranzytowego oraz poprawie warunków ruchu na drogach pozostałych. Poprawa komunikacji nastąpi poprzez budowę obwodnic miast i wsi, w szczególności będących węzłami drogowymi.

Zasadnicze znaczenie dla zewnętrznych powiązań ma linia kolejowa nr 18 łącząca kujawsko - pomorskie ze stolicą kraju – Warszawą, która powinna być obsługiwana przez pociągi klasy InterCity. Dobre powiązania zewnętrzne zapewnią także linie kolejowe relacji Gdynia – Gdańsk - Tczew przez Bydgoszcz, Inowrocław w kierunku Katowic (nr 131) oraz linia nr 353 z kierunku Poznania przez Inowrocław, Toruń w kierunku Iławy i dalej Olsztyna. Zmodernizowany zostanie w pierwszej kolejności odcinek linii nr 18 pomiędzy Bydgoszczą i Toruniem. Przystosowanie go do przejazdów z prędkością ponad 120 km/godz: zapewni skrócenie czasu, poprawi komfort przejazdu, uatrakcyjni przewozy pasażerskie między tymi miastami, będzie czynnikiem sprzyjającym ich społecznej i gospodarczej integracji oraz umożliwi szybkie połączenie drugiego ośrodka stołecznego województwa - Bydgoszczy z Warszawą.

Miasta Bydgoszcz, Inowrocław i Toruń są już dziś znaczącymi węzłami komunikacji kolejowej. Przebudowa układu drogowego wzmocni ich funkcję jako węzłów drogowych oraz zwiększy ich rolę jako ośrodków logistycznych.

Modernizowany port lotniczy w Bydgoszczy umożliwi powiązanie województwa i jego ośrodków stołecznych – europolu ze światem zewnętrznym. Pozostałe lotniska w: Toruniu, Grudziądzu, Inowrocławiu i Włocławku służyć będą potrzebom lotnictwa ratowniczego, sportowego a także pasażerskiego dla odpowiednich statków powietrznych.

Ożywienie żeglugi i reaktywowanie transportu na drogach wodnych województwa kujawsko – pomorskiego zdeterminowane jest przywróceniem technicznych warunków żeglowności tych dróg, modernizacją szlaku Noteci i Kanału Bydgoskiego i realizacją kaskady na Wiśle. Budowa kolejnego pojedynczego stopnia w rejonie Ciechocinka - Nieszawy tego efektu nie spowoduje.

Podstawowe struktury funkcjonalno-przestrzenne pozwalają na wyodrębnienie zróżnicowanych stref polityki przestrzennej (rys. nr 14).

I. Centralna - obejmuje tereny w dolinach Wisły i środkowej Noteci wraz z bezpośrednim otoczeniem. Jest to obszar najwyższej aktywności społeczno-gospodarczej rozwijanej w aglomeracji Bydgoszczy i Torunia, Włocławku i Grudziądzu oraz w 8 innych miastach w tym: Świeciu, Chełmnie, Nakle i Aleksandrowie Kujawskim. Jednostka jest dobrze powiązana ze „światem zewnętrznym”, oraz swym regionalnym otoczeniem. Będąc obszarem wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej, rozwoju procesów urbanizacyjnych, koncentracji infrastruktury technicznej, obejmuje również znaczący fragment regionalnego systemu ekologicznego.

II. Północna - obejmuje obszary położone na północ od doliny dolnej Wisły i Noteci. Jest to jednostka słabo zurbanizowana. Największe położone w niej miasto Tuchola, desygnowane do pełnienia roli ośrodka centralnego dla tego obszaru, liczy ponad 14 tys. mieszkańców. Znacząca część tej jednostki występuje w obrębie regionalnego systemu ekologicznego, obejmującego dolinę rzeki Brdy, 3 parki krajobrazowe (krajeński, tucholski i wdecki) oraz 7 obszarów chronionego krajobrazu. Stąd nie przewiduje się przyspieszenia procesów urbanizacyjnych, natomiast jest ona predysponowana do rozwoju: gospodarki leśnej i użytkowania rekreacyjnego. Powiązanie jednostki z ośrodkami centralnymi województwa zapewnią drogi: krajowa nr 25 Bydgoszcz–Sępólno Krajeńskie oraz zmodernizowane wojewódzkie nr 240 Świecie - Tuchola i nr 237 Mąkowsko - Tuchola.

III. Wschodnia – obejmuje obszary położone na wschód od jednostki centralnej. Ośrodkiem centralnym tej jednostki jest miasto Brodnica, już dziś znaczący ośrodek usługowy w wymiarze subregionalnym. Jednostkę dzieli na dwie części fragment regionalnego systemu ekologicznego, obejmujący dolinę rzeki Drwęcy, Parki Krajobrazowe Brodnicki i Górznieńsko-Lidzbarski. W północnej części jednostki wyróżnia się obszar kulturowy Ziemi Chełmińskiej, z dziedzictwem zakonu krzyżackiego. Przez terytorium jednostki przebiegają trzy pasma wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej, wzdłuż wychodzących z Torunia dróg: krajowej nr 1 - w kierunku Chełmna, nr 15 modernizowanej do klasy technicznej GP – w kierunku Brodnicy i nr 10 - ekspresowej w kierunku Płońska (Warszawy). Przeważać w niej będzie intensywna gospodarka rolna, a ponad to polityka rozwoju wielokierunkowego obejmującego gospodarkę rolną, turystyczną i leśną.

IV. Południowa - obejmuje obszary leżące na południe od jednostki centralnej. Głównym jej ośrodkiem jest centralnie położone miasto Inowrocław, ważny w regionie węzeł komunikacji kolejowej i drogowej, ośrodek wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej. W obrębie tej jednostki występują trzy ważne obszary kulturowe, jeden związany z dziedzictwem Piastów, drugi z tradycyjną kulturą grupy etnicznej Kujawian i trzeci grupy etnicznej Pałuczan. Inowrocław generuje pasma wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej w kierunkach: Barcina, Strzelna i Mogilna, oraz Kruszwicy, a także wzdłuż dróg do Bydgoszczy i Torunia. Większa część tej jednostki jest predestynowana do intensywnej gospodarki rolnej, a stosunkowo nieznaczne tereny do wielokierunkowego rozwoju: gospodarki rolnej, leśnej i turystycznej oraz do użytkowania rekreacyjnego.

2. Zasady zagospodarowania przestrzennego

Budowa konkurencyjnych struktur funkcjonalno-przestrzennych wymaga przyjęcia następujących zasad naczelnych zagospodarowania przestrzennego:

- zrównoważonego rozwoju tj. rozwoju, który znamionuje poszanowanie zasobów, harmonizowanie ekonomicznych, społecznych i ekologicznych celów rozwoju, w sposób nie naruszający możliwości zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń,
- wielofunkcyjności rozwoju struktur przestrzennych,
- ładu przestrzennego wyrażającego: harmonię, porządek, właściwe proporcje i równowagę w środowisku człowieka.

Zróżnicowana problematyka zagospodarowania przestrzennego województwa wymaga stosowania również szczególnych zasad zagospodarowania. Określono je w następujących zakresach: ochrony i kształtowania struktur środowiska przyrodniczego, zachowania dziedzictwa kulturowego, kształtowania regionalnego układu osadniczego, zagospodarowania związanego z rozwojem gospodarczym, w szczególności dla działalności przemysłowych, w sferze rolnictwa i w sferze turystyki oraz w zakresie rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej.

Określa się następujące zasady ochrony i kształtowania struktur środowiska przyrodniczego województwa:

- podporządkowanie działalności gospodarczej wymogom ochrony zasobów i walorów przyrodniczych,
- zapewnienie spójności (ciągłości) przestrzennej najcenniejszych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów województwa,
- objęcie szczególną ochroną przed zanieczyszczeniami zlewni rzek zasilających ujęcia wody pitnej dla ludności (Brdy, Drwęcy i Wełny), oraz zbiorników wód podziemnych,
- regulowanie stosunków wodnych preferujące małą retencję,
- ograniczanie chemizacji rolnictwa na obszarach cennych przyrodniczo,
- zalesianie gruntów o niskiej przydatności dla rolnictwa (wyłączanych z produkcji rolnej),
- wprowadzanie zalesień, zadrzewień i zakrzewień wzdłuż brzegów rzek oraz w zlewniach jezior na obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo,
- przebudowa drzewostanów zgodna z warunkami siedliskowymi.

Zachowanie dziedzictwa kulturowego wymaga przestrzegania następujących zasad:

- zachowania dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,
- harmonijnego kształtowania krajobrazu kulturowego,
- dbałości o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

Regionalny układ osadniczy powinien być kształtowany przy uwzględnieniu następujących zasad:

- zapewnienie pełnej obsługi mieszkańców przez wielofunkcyjny rozwój elementów regionalnego układu osadniczego, stosownie do ich pozycji w tym układzie,

- powstrzymanie dotychczas żywiłowego rozwoju procesów urbanizacyjnych na terenach kształtującej się aglomeracji bydgosko-toruńskiej,
- zapewnienie maksymalnej powierzchni czynnej biologicznie w procesie zabudowy, zwłaszcza na terenach podmiejskich,
- stymulowanie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego miast Bydgoszczy i Torunia jako biegunów najwyższej aktywności, innowacyjności społeczno-gospodarczej, generujących rozwój całego województwa,
- wzmocnienie funkcji metropolitalnych miast Bydgoszczy i Torunia do poziomu charakterystycznego dla zespołu osadniczego rangi europołu,
- utrwalanie i rozwój funkcji regionalnych ośrodków równoważenia rozwoju miast: Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia,
- wzmocnienie funkcji ponadlokalnych Brodnicy i Tucholi,
- wykorzystanie w pierwszej kolejności terenów istniejącego zainwestowania i przeciwstawienie się dalszemu rozpraszaniu zabudowy w poszczególnych jednostkach układu osadniczego.

*Zagospodarowanie przestrzenne związane z **rozwojem gospodarki**, stosownie do specyfiki działu gospodarki, wymaga przestrzegania następujących zasad:*

- w zakresie działalności przemysłowej niezbędne są preferencje dla:
 - małych i średnich przedsiębiorstw, szczególnie w ośrodkach powiatowych i gminnych,
 - działalności o niskim poziomie szkodliwości dla środowiska przyrodniczego,
 - rodzajów produkcji ukierunkowanych na przetwórstwo lokalnych surowców rolnych, leśnych lub mineralnych,
 - działalności o dużym zaawansowaniu technologicznym.
- w zakresie działalności rolniczej ustala się następujące zasady:
 - dostosowywania kierunków i intensywności produkcji rolnej do przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa,
 - preferencji dla rozwoju gospodarstw towarowych (produkujących na rynek),
 - maksymalnego ograniczenia lokalizacji bezściółowych ferm tuczu zwierząt mogących negatywnie oddziaływać na środowisko,
 - preferencji dla rozwoju niekonwencjonalnych (alternatywnych) kierunków produkcji rolnej,
 - preferencji dla rozwoju funkcji pozarolniczych gospodarstw rolnych (jako uzupełniającego źródła utrzymania ludności), zwłaszcza drobnej przedsiębiorczości, rzemiosła, usług i agroturystyki.
- dla działalności w sferze turystyki ustala się następujące zasady:
 - eliminacji niekorzystnych skutków lokalizacji obecnych i planowanych obiektów turystycznych na środowisko przyrodnicze,
 - preferencji dla lokalizacji obiektów ogólnodostępnych, całorocznych i wysoko standardowych,
 - dostosowania skali inwestycji turystycznych do chłonności i pojemności turystycznej obszarów.

Zagospodarowanie związane z rozwojem komunikacji i infrastruktury technicznej wymaga przestrzegania następujących zasad:

- podziału infrastruktury komunikacyjnej na nadrzędną i podstawową.
- poprawy parametrów technicznych i użytkowych infrastruktury komunikacyjnej adekwatnie do jej pozycji w układzie funkcjonalnym,
- spójności wojewódzkich sieci energetycznych z systemami krajowymi gwarantującej bezpieczeństwo energetyczne województwa,
- przestrzegania przy projektowaniu zagospodarowania przestrzennego obowiązujących prawnie stref ochronnych towarzyszących ciągom i urządzeniom infrastruktury technicznej (sieciom elektroenergetycznym, gazociągom, rurociągom produktów naftowych itp.),
- przestrzegania przy projektowaniu infrastruktury ponadlokalnej napowietrznej i podziemnej zasad ochrony obowiązujących na obszarach parków krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu i rezerwatów przyrody,
- porządkowania gospodarki ściekowej w miastach i na obszarach wiejskich szczególnie narażonych na antropopresję,
- segregacji i utylizacji odpadów w zakładach w pełni dostosowanych do obowiązujących standardów technologii w tym zakresie, z preferencją dla składowisk grupowych.

3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego

Kierunki zagospodarowania przestrzennego stanowiące bardzo ważny element polityki przestrzennej zostały określone dla całego województwa w układzie trzech sfer: sieci osadniczej, środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz komunikacji i infrastruktury technicznej.

3.1. Kierunki rozwoju sieci osadniczej

Podstawowe kierunki działań związane z rozwojem i kształtowaniem sieci osadniczej zakładają wzmocnienie jej potencjału, podniesienie jakości życia mieszkańców, wykorzystanie walorów turystycznych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.

Kształtowanie sieci osadniczej w województwie będzie obejmować działania zmierzające do jej rozwoju poprzez wyposażanie miast poszczególnych poziomów hierarchicznych w instytucje obsługi mieszkańców, stosownie do ich pozycji w sieci i zasięgu oddziaływania (rys. nr 15).

Na terenie województwa ustala się następującą hierarchię sieci osadniczej:

- a) **miasta o potencjalnym znaczeniu europejskim** - siedziby województwa, centralne ośrodki aglomeracji i obszaru metropolitalnego – Bydgoszcz i Toruń;
- b) **regionalne ośrodki równoważenia rozwoju** - miasta uzupełniające ośrodki stołeczne, o wykształconych wyspecjalizowanych funkcjach w skali kraju i istotnym w skali kraju potencjale społeczno-gospodarczym – Włocławek, Grudziądz, Inowrocław; ponadto Inowrocław jest ośrodkiem centralnym dla strefy polityki przestrzennej;
- c) **subregionalne ośrodki równoważenia rozwoju** – miasta stanowiące centra obsługi mieszkańców dla stref polityki przestrzennej i uzupełniające w obszarach swojego oddziaływania potencjał ośrodków stołecznych – Brodnica i Tuchola;
- d) **ponadlokalne ośrodki równoważenia rozwoju** – ośrodki powiatowe: Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Golub-Dobrzyń, Lipno, Mogilno, Nakło, Radziejów, Rypin, Sępólno Krajeńskie, Świecie, Wąbrzeźno, Żnin;
- e) **pozostałe ośrodki miejskie** – siedziby gmin o zasięgu obsługi obejmującym zasadniczo obszar gmin, jednak kilka miast ze względu na znaczący potencjał w zakresie szkolnictwa średniego i leczenia szpitalnego oddziaływać będzie na znacznie szerszy obszar, uzupełniając w tym zakresie ośrodki powiatowe – dotyczy to głównie miast: Więcbork, Strzelno, Szubin, Chełmża, Łasin, Nowe;
- f) **pozostałe wiejskie siedziby gmin.**

Wzmocnienie potencjału głównych ośrodków miejskich województwa w instytucje obsługi mieszkańców będzie realizowane :

- w **Bydgoszczy i Toruniu** poprzez: wzmocnienie szkół wyższych, instytucji naukowo-badawczych i wdrożeniowych (w tym powołanie w Bydgoszczy uniwersytetu), rozwój instytucji specjalistycznej opieki medycznej (m.in. rozbudowę szpitali specjalistycznych - Regionalnego Centrum Onkologii w Bydgoszczy i Szpitala Dziecięcego w Toruniu), umacnianie instytucji kulturalnych znaczenia regionalnego i ponadregionalnego (w tym: Opery Nova, Filharmonii Pomorskiej, Teatru Polskiego, Teatru Wilama Horzycy, Teatru Baj Pomorski), wspomaganie rozwoju mass-mediów znaczenia regionalnego, rozwijanie sektora finansowo-bankowego i otoczenia biznesu, a także realizację centrów kongresowych w Toruniu i Bydgoszczy oraz centrum wystawienniczo - targowego w Bydgoszczy,

- **w Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu** poprzez: usytuowanie w nich szkół wyższych typu zawodowego, rozwój instytucji lecznictwa specjalistycznego (w tym dokończenie budowy szpitala w Grudziądzu oraz rozwój bazy lecznictwa uzdrowiskowego w Inowrocławiu), wzmocnienie instytucji kultury o znaczeniu regionalnym (teatry, muzea regionalne, biblioteki, w tym pedagogiczne i specjalistyczne oraz księgarnie miejskie), rozwój sektora finansowo-bankowego i instytucji otoczenia biznesu, a także rozwój mass-mediów,
- **w Brodnicy i Tucholi** poprzez: rozwój w nich szkolnictwa średniego, umocnienie szkolnictwa wyższego w Brodnicy i zainicjowanie tego typu szkolnictwa w Tucholi, rozbudowę ich bazy lecznictwa szpitalnego, wykreowanie obydwu ośrodków na subregionalne centra obsługi ruchu turystycznego, wzmacnianie w nich sektora finansowo-bankowego i innych instytucji wspomagania przedsiębiorczości, zwłaszcza w sferze obsługi ruchu turystycznego,
- **w pozostałych ośrodkach powiatowych** - potencjał instytucji obsługi mieszkańców dostosowany zostanie do obszaru oddziaływania miast i zapotrzebowania na poszczególne usługi, przede wszystkim w zakresie: szkolnictwa na poziomie średnim (w wybranych ośrodkach także pomaturalnym i wyższym), lecznictwa szpitalnego, instytucji sektora biznesu, kultury i bezpieczeństwa publicznego, obsługi turystyki i rolnictwa oraz wdrażanie podstaw wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich,
- **w pozostałych ośrodkach miejskich i wiejskich** - siedzibach gmin zapewnienie obsługi mieszkańców gmin, w tym zwłaszcza w zakresie: edukacji (na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, a w wybranych ośrodkach także średnim), służby zdrowia (podstawowej opieki zdrowotnej, w wybranych miastach także lecznictwa specjalistycznego i szpitalnego), pomocy społecznej i obsługi rolnictwa oraz stworzenie podstaw dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Integracja funkcjonalno-przestrzenna aglomeracji bydgosko-toruńskiej, kształtowanie europejskiego, będzie realizowane poprzez:

- koordynację gospodarki przestrzennej biegunów aglomeracji, zwłaszcza w zakresie polityki inwestycyjnej dotyczącej infrastruktury technicznej, komunikacyjnej, społecznej o znaczeniu regionalnym oraz zabudowy mieszkaniowej na obszarach pomiędzy biegunami,
- poprawę dostępności komunikacyjnej obszaru aglomeracji i wzajemnej dostępności komunikacyjnej Bydgoszczy i Torunia.

Wysoka jakość życia mieszkańców, zapisana w „Strategii rozwoju województwa” jako cel nadrzędny jego rozwoju, jest związana z zapewnieniem wysokich standardów obsługi mieszkańców. Osiągnie się ją poprzez działania ukierunkowane na:

- **podnoszenie poziomu wykształcenia** mieszkańców poprzez kształtowanie sieci szkół i poprawę jakości nauczania, w tym zwłaszcza poprzez następujące działania:
 - restrukturyzację istniejących szkół ponadgimnazjalnych zgodnie z założeniami reformy systemu edukacji w celu dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb lokalnych rynków pracy, przy zapewnieniu 80% miejsc w szkołach (w skali powiatów) na kierunkach maturalnych i uwzględnieniu tych zadań w planach samorządów powiatowych jako jednostek prowadzących,
 - wzmacnianiu potencjału szkolnictwa wyższego; docelowo sieć szkół wyższych powinna obejmować miasta: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz, Inowrocław, Brodnica, Tuchola,

- rozwój różnych form kształcenia pomaturalnego w każdym z powiatów (preferowane lokalizacje w siedzibach powiatów lub restrukturyzowanych zespołach szkół rolniczych), w tym zwłaszcza rozwój szkolnictwa półwyższego (licencjackiego) i filii (oddziałów) szkół wyższych: na terenie powiatu sępoleńskiego (w jednym z ośrodków: Więcbork lub Sępólno Krajeńskie lub Sypniewo), w Żninie, w Świeciu lub Chełmnie, na terenie powiatu inowrocławskiego (w jednym z ośrodków Inowrocław lub Kruszwica lub Kobylniki),
 - rozwój różnych form kształcenia ustawicznego (doskonalenia zawodowego) w każdym z powiatów (preferowane lokalizacje w siedzibach powiatów lub restrukturyzowanych zespołach szkół rolniczych).
- **podnoszenie jakości specjalistycznej opieki medycznej** (poprzez modernizację bazy i poprawę standardów leczenia) przy założeniu utrzymania dotychczasowej sieci placówek szpitalnych oraz dalszego rozwoju lecznictwa specjalistycznego w miastach powiatowych; rozwój lecznictwa uzdrowiskowego w Ciechocinku, Inowrocławiu i Wieńcu-Zdroju,
 - **wzrost aktywności społecznej i kulturalnej** mieszkańców poprzez poprawę dostępu do placówek kulturalnych oraz wzrost znaczenia i potencjału placówek kulturalnych znaczenia regionalnego i ponadregionalnego w Bydgoszczy i Toruniu, poprawę potencjału kulturalnego Włocławka, Grudziądza, Inowrocławia i pozostałych miast powiatowych w zakresie instytucji znaczenia subregionalnego i lokalnego (zwłaszcza teatry, muzea, biblioteki powiatowe, domy kultury znaczenia ponadlokalnego),
 - **wzrost aktywności społecznej i sportowej** mieszkańców poprzez rozbudowę i poprawę standardu istniejącej bazy sportowo-rekreacyjnej, zwłaszcza realizację hal sportowo-widowiskowych i bazy specjalistycznej w miastach powiatowych oraz rozwój lokalnej infrastruktury w każdej z gmin (m.in.: parki, boiska, baseny lub kąpieliska, pełnowymiarowe sale gimnastyczne przy szkołach).

Na terenie województwa prognozuje się zmiany rozmieszczenia ludności wynikające z przebiegu procesów demograficznych i zmiany w strukturach ludności.

Wystąpić mogą 2 główne tendencje (pogłębiające się w okresie wieloletnim), tj. zwiększenia liczby mieszkańców w centralnej części województwa (przede wszystkim w powiatach bydgoskim, toruńskim i w mieście Toruniu, gdzie do roku 2030 prognoza demograficzna zakłada wzrost liczby mieszkańców nawet do 15%) oraz zmniejszania liczby mieszkańców w części wschodniej. Obszarem o największej prognozowanej regresji demograficznej będą powiaty: radziejowski, gdzie zakładany spadek liczby mieszkańców sięgnie w ciągu 3 dekad prawie 20%, ale także grudziądzki i rypiński, gdzie dotyczyć on będzie 1/7 liczby mieszkańców. W strukturach demograficznych nastąpi przede wszystkim wzrastający udział starszych grup wiekowych, z czym wiązać się będzie dostosowanie potencjału obsługi w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej (realizowanego na szczeblu lokalnym). Sukcesywnie zwiększać się będzie udział ludności powiatów silnie zurbanizowanych.

Gospodarcze wykorzystanie walorów turystycznych jednostek osadniczych województwa wymaga wzmocnienia ich funkcji związanych z obsługą ruchu turystycznego oraz poprawy zagospodarowania turystycznego (rys. nr 21), stąd w planie przewiduje się:

- wzmocnienie roli Bydgoszczy, Torunia, Włocławka, Grudziądza, Inowrocławia i Ciechocinka jako krajowych i ponadregionalnych ośrodków obsługi ruchu turystycznego krajowego i zagranicznego, zwłaszcza związanego z nauką, biznesem, imprezami kulturalnymi, sportowymi, targami, poprzez zwiększenie i poprawę standardu bazy hotelowej,

- wzmocnienie roli Brodnicy, Koronowa, Kruszwicy, Sępólna Krajeńskiego, Tucholi, Więcborka, Żnina i Skępego jako regionalnych centrów obsługi ruchu turystycznego o charakterze pobytowym i krajoznawczym,
- wzmocnienie rangi i potencjału najważniejszych ośrodków turystyki krajoznawczej: Torunia, Chełmna, Biskupina i Golubia-Dobrzynia,
- wzmocnienie rangi i potencjału uzdrowisk w Ciechocinku, Inowrocławiu i Więńcu-Zdroju oraz podejmowanie działań na rzecz utworzenia uzdrowiska w Maruszy k. Grudziądza.

Ochrona dziedzictwa kulturowego jednostek osadniczych województwa realizowana będzie poprzez następujące działania:

- rewaloryzację zabytkowych układów urbanistycznych o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym,
- ochronę zasobów kulturowych miast poprzez eliminację ruchu samochodowego z ich zabytkowych centrów: Brześcia Kujawskiego, Bydgoszczy, Chełmna, Golubia-Dobrzynia, Grudziądza, Koronowa, Kruszwicy, Łabiszyna, Mogilna, Pakości, Rypina, Strzelna, Torunia, Wąbrzeźna i Włocławka,
- konserwację oraz szerokie turystyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego ruin zamków.

3.2. Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

Głównym kierunkiem działań planistycznych odnoszących się do środowiska przyrodniczego i kulturowego jest ich ochrona i zachowanie w jak najlepszym stanie dla przyszłych pokoleń. Ogół tych działań będzie korzystnie wpływać na poprawę jakości życia mieszkańców, a poprzez zwiększenie ogólnej atrakcyjności turystycznej województwa przyśpieszy rozwój aktywności związanych z obsługą ruchu turystycznego.

Dla ochrony zasobów i walorów przyrodniczych i krajobrazowych (rys. nr 16) niezbędne jest gospodarowanie z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, co pozwoli na prawidłowe funkcjonowanie systemów przyrodniczych poprzez:

- tworzenie nowych rezerwatów przyrody i powiększanie istniejących,
- opracowanie planów ochrony dla wszystkich rezerwatów i ich realizacja zgodnie z przyjętymi zasadami gospodarowania,
- ukształtowanie spójnego przestrzennie systemu obszarów chronionych tj. parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu,
- utworzenie Pałuckiego i Skępskiego Parku Krajobrazowego oraz kontynuowanie działań nad utworzeniem parku krajobrazowego w dolinie Drwęcy,
- powiększenie istniejących parków krajobrazowych: Brodnickiego (na terenie gmin: Brodnica, Brzozie, Grążawy i Zbiczno), Górznieńsko-Lidzbarskiego (na terenie gmin: Brzozie, Grążawy i Skrwilno), Doliny Dolnej Wisły (na terenie gmin: Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Grudziądz, Osielsko, Świecie i Zławieś Wielka) i Krajeńskiego (na terenie gminy Sośno),
- wyznaczenie nowych obszarów chronionego krajobrazu, w tym w dolinie Wisły i Noteci,

- powiększenie obszaru chronionego krajobrazu "Nizina Ciechocińska" o południową część gminy Obrowo wraz z korektą jego granic w rejonie planowanego stopnia wodnego w Nieszawie,
- zachowanie terenów korytarzy ekologicznych - stanowiących łączniki między obszarami chronionymi: m. in. całą dolinę Noteci, rynnę jabłonowską, dolinę Rypienicy, całą dolinę Mieni, rynnę chełmżyńską, dolinę Kanału Bachorze, dolinę Zgłowiączki, kompleks leśny na zachód od Mogilna. Niezbędne jest połączenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego z rynną byszewską,
- powiększenie obszaru funkcjonalnego "Zielone Płuca Polski",
- utworzenie rezerwatu biosfery na obszarze Borów Tucholskich,
- włączenie do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000 (rys. nr 17) następujących obszarów: Parki Krajobrazowe Borów Tucholskich, Pojezierze Brodnickie, Górznieńsko-Lidzbarski Kompleks Leśny, Lasy Włocławsko-Gostynińskie i Forty w Toruniu (w oparciu o kryteria dyrektywy siedliskowej) oraz Jezioro Gopło, Bagien na Dolina Drwęcy i Błota Rakutowskie (w oparciu o kryteria dyrektywy ptasiej),
- **ochronę zasobów wodnych (rys. nr 18)** przez opracowanie spójnego, kompleksowego programu ochrony wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior, przed obszarowymi zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego, ze wskazaniem sposobów i metod tej ochrony,
- utrzymanie jakości czystych wód jezior i cieków, w tym na terenie Borów Tucholskich i Pojezierza Brodnickiego,
- poprawę jakości zanieczyszczonych wód jezior i cieków, w szczególności na Pojezierzach: Chełmińsko-Dobrzyńskim, Kujawskim, Gnieźnieńskim i Krajeńskim,
- likwidację punktowych źródeł zanieczyszczeń wód poprzez budowę kolejnych oczyszczalni ścieków, modernizację istniejących oczyszczalni w kierunku chemicznego unieszkodliwiania ścieków oraz dostosowania przepustowości do przyszłych potrzeb, kontynuowanie rozbudowy systemów kanalizacji sanitarnej w celu dociążenia oczyszczalni ścieków, a tym samym zwiększenia ich efektywności. Porządkowanie gospodarki ściekowej należy w miarę możliwości, jak najszybciej zakończyć w zlewniach: Brdy, Drwęcy i Wełny. Pozwoli to na poprawę jakości wód wymienionych rzek i wykorzystywanie ich na cele komunalne,
- przestrzeganie reżimów ochronnych w strefach ochrony powierzchniowych ujęć wody na Brdzie w Bydgoszczy i Drwęcy w Lubiczu oraz w zlewni Wełny,
- ograniczenie zabudowy, w szczególności mieszkaniowej na terenach zagrożonych powodzią (przez wodę 100-letnią) w dolinach Wisły, Noteci i Drwęcy,
- przeciwdziałanie prawdopodobieństwu wystąpienia powodzi zaporowej i zalania znacznych obszarów Niziny Ciechocińskiej, w szczególności poprzez zabudowę stopnia wodnego w rejonie Ciechocinka-Nieszawy, pod warunkiem maksymalnego ograniczenia wpływu inwestycji na środowisko, w tym zbiorowiska roślinności brzegowej i zapewnienie możliwości migracji zwierząt,
- ustalenie reżimów ochronnych i zasad gospodarowania na terenach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych nie posiadających izolacji od powierzchni, w szczególności na obszarach najwyższej ochrony (ONO) w rejonie Bydgoszczy, Torunia, Włocławka, Grudziądz, Świecia oraz w dolinie Noteci,
- ochronę i większe wykorzystanie zasobów wód mineralnych na potrzeby lecznictwa uzdrowiskowego w rejonie Ciechocinka, Otłoczyna i Torunia-Czerniewic oraz Maruszy k/Grudziądz,

- likwidację i rekultywację składowisk odpadów stanowiących zagrożenie dla środowiska i wszystkich nieczynnych mogilników oraz rekultywację skażonych terenów po likwidowanych obiektach przemysłowo-składowych,
- **ochronę zasobów glebowych i leśnych (rys. nr 19)** przed przeznaczaniem na cele nierolnicze gleb wysokoprodukcyjnych,
- eliminację czynników degradacji (zmniejszania żyzności i produktywności gleb) i zanieczyszczenia gleb oraz naruszania stosunków wodnych. Szczególnie należy chronić zwarte kompleksy najlepszych gleb położonych na Równinie Inowrocławskiej, wschodniej i północnej części Pojezierza Gnieźnieńskiego, środkowej i północno-zachodniej części Pojezierza Kujawskiego, na Pojezierzu Chełmińskim i północno-zachodniej części Pojezierza Dobrzyńskiego,
- zwiększenie lesistości obszaru województwa poprzez zalesianie gruntów najslabszych klas bonitacyjnych mało przydatnych dla gospodarki rolnej, zgodnie z Programem zwiększenia lesistości i zadrzewień w latach 2001-2020, w szczególności: w Kotlinie Płockiej (w tym gminy: Włocławek i Baruchowo), w Kotlinie Toruńskiej (w tym gminy: Bobrowniki, Czernikowo, Lubicz, Lubanie i Obrowo), w Dolinie Dolnej Wisły (w tym gminy: Chełmno, Grudziądz i Świecie), na Pojezierzu Gnieźnieńskim (w tym gminy: Barcin, Gąsawa i Żnin), na Pojezierzu Kujawskim i Równinie Inowrocławskiej (w tym gminy: Bądkowo, Chodecz, Gniewkowo, Inowrocław, Izbica Kujawska, Koneck, Kowal i Zakrzewo), na Pojezierzu Chełmińskim (w tym gminy: Bobrowo, Golub-Dobrzyń, Stolno i Wąbrzeźno), na Pojezierzu Brodnickim i Garbie Lubawskim (w tym gminy: Brodnica, Brzozie i Zbiczo), na Równinie Urszulewskiej (w tym gminy: Górzno, Rogowo, Skępe, Skrwilno, Świedziebnia i Tłuchowo), na Pojezierzu Dobrzyńskim (w tym gminy: Dobrzyń n/Wisłą, Fabianki, Grążawy, Rypin i Wąpielsk), na Wysoczyźnie Świeckiej i Borach Tucholskich (w tym gminy: Bukowiec, Gostycyn, Lniano, Śliwice, Tuchola i Warlubie),
- przeciwdziałanie procesom erozji gleb, w szczególności na terenie Kujaw, Pojezierza Chełmińskiego i Dobrzyńskiego oraz na terenach położonych w strefach przykrawędziowych dolin rzecznych: Wisły, Drwęcy, Wdy i Noteci,
- ograniczenie deficytu wody na Kujawach, Pojezierzu Chełmińskim i Dobrzyńskim,
- dostosować skład gatunkowy drzewostanów leśnych do siedliska glebowego lub dokonać przebudowy drzewostanów leśnych zgodnie z siedliskami glebowymi, w szczególności w dolinie Wisły, na Pojezierzu Dobrzyńskim i Równinie Urszulewskiej,
- prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej wg zasad powszechnej ochrony lasów, trwałości utrzymania lasów, ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów i powiększenia zasobów leśnych,
- zwiększenie zasobów zieleni na obszarach wykorzystywanych rolniczo (zalesianie i wprowadzanie zadrzewień) w szczególności w sąsiedztwie cieków i w zlewniach jezior, w tym na najsłabiej zalesionych terenach Pojezierzy: Chełmińskiego, Dobrzyńskiego i Kujawskiego oraz Równiny Inowrocławskiej,
- wprowadzanie zadrzewień, zarówno szpalerowych wzdłuż dróg, cieków i na miedzach oraz kępowych np. w obniżeniach terenowych, na bezleśnych obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo, na których przeważają gleby wysokich klas bonitacyjnych, co pozwoli na zwiększenie walorów krajobrazowych i przeciwdziałanie erozji gleb zwłaszcza na terenach Równiny Inowrocławskiej oraz Pojezierza Chełmińskiego i Dobrzyńskiego,
- umieszczanie w planach budowy i modernizacji ciągów komunikacyjnych tzw. biologicznej zabudowy dróg, w szczególności kontaktujących się z terenami rolniczymi i osadniczymi,

- ochronę złóż surowców naturalnych przed nadmierną i nieracjonalną eksploatacją oraz niezwłoczną rekultywację złóż wyeksploatowanych,
- niedopuszczenie do eksploatacji złóż węgla brunatnego w południowej części województwa ze względu na ochronę wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- edukację ekologiczną na terenach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

*Dla zachowania dziedzictwa kulturowego województwa dla potrzeb przyszłych pokoleń, konieczne jest kontynuowanie działań w zakresie **ochrony walorów krajobrazu kulturowego** (rys. nr 20) poprzez:*

- ochronę obszarów o wysokich wartościach środowiska przyrodniczego i kulturowego: brzesko-radziejowskiego, doliny Drwęcy, doliny Osy, doliny Wisły, górznieńskiego, kcyńsko-żnińskiego, koronowskiego, krajeńskiego, mogileńskiego, nadgoplańskiego, ryńskiego-ostrowickiego, rypińskiego-zbójeńskiego, skępsko-lipnowskiego i tucholskiego,
- ochronę zasobów kulturowych związanych z osadnictwem holenderskim w dolinie Wisły,
- ochronę zasobów średniowiecznej urbanistyki oraz architektury obronnej Ziemi Chełmińskiej,
- ochronę zasobów kulturowych związanych z początkami Państwa Polskiego w Inowrocławiu, Kościelcu Kujawskim, Kruszwicy, Mogilnie, Strzelnie i Kałdusie.

*Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania **turystycznych walorów** (rys. nr 21) środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:*

- pełne wykorzystanie walorów rejonów turystycznych: Borów Tucholskich i Doliny Brdy, Pojezierza Brodnickiego, Zbiornika Włocławskiego i Lasów Gostynińsko-Włocławskich, Przyjezierza i Jeziora Gopło, Jezior Żnińskich, Podmiejskiego Bydgoszczy, Krajeńskiego, Doliny Dolnej Wisły, Doliny Drwęcy, Ciechocińskiego-Nieszawskiego, Skępsko-Skrwileńskiego, Chodeckiego, Głuszyńskiego-Modzerowskiego i Rogowskiego,
- zagospodarowanie turystyczne istniejących i projektowanych zbiorników wodnych oraz naturalnych wód powierzchniowych dla prowadzenia sportów wodnych i rozwoju turystyki kwalifikowanej w szczególności na zbiornikach: Włocławskim, Koronowskim, Żur, Gródek, oraz na rzekach: Brdzie, Drwęcy, Wdzie, Noteci i Kanale Bydgoskim,
- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych w niezbędne urządzenia z zakresu ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej, w szczególności Międzynarodowej Trasy Rowerowej EuroRoute R-1 (...Liszkowo-Mrocza-Janowo k./Bydgoszczy-Koronowo-Świekatowo-Gruczno-Świecie n/Wisłą-Chełmno-Grudziądz-Rusinowo...) oraz Europejskiego Szlaku Dalekobieżnego E11 (...Izdby-Mogilno-Strzelno-Kruszwica-Gniewkowo-Toruń-Golub-Dobrzyń-Brodnica-Górale...), szlaku wodnego rzeki Wisły przy wykorzystaniu walorów krajobrazowych i zasobów kulturowych miast nad nią położonych: Dobrzyń, Włocławek, Nieszawa, Ciechocinek, Toruń, Solec Kujawski, Bydgoszcz, Chełmno, Świecie, Grudziądz, Nowe, szlaku związanego z początkami Państwa Polskiego, oraz wykorzystanie zamków bądź ich ruin i osadnictwa holenderskiego do prowadzenia tematycznych szlaków turystycznych jako jednego z elementów rozwoju turystyki krajoznawczej i kwalifikowanej,

- rozwój agroturystyki w istniejących i nowych gospodarstwach rolnych na terenie województwa na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych,
- przywrócenie ładu przestrzennego i wyposażenie w pełny zakres sieci i urządzeń infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska na terenach przeinwestowanych (głównie przez zabudowę lotniskową) m.in. w rejonie rynny Jezior Byszewskich, Przyjeziera, Zalewu Koronowskiego, Pojezierza Brodnickiego, Skępskiego oraz rejonu jezior: Głuszyńskiego, Urszulewskiego, Kamionkowskiego, Skrzynek i Ługowskiego,
- poprawę czystości wód powierzchniowych.

*Dla podniesienia konkurencyjności i aktywizacji gospodarczej regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do ochrony i wykorzystania zasobów przyrodniczych oraz prawidłowego zagospodarowania **rolniczej przestrzeni produkcyjnej** (rys. nr 22) poprzez:*

- rozwój instytucji obsługi rolnictwa w siedzibach powiatów i gmin stosownie do wielkości i rangi obsługiwanego obszaru oraz ośrodków wiejskich w zależności od charakteru produkcji i potrzeb związanych z obsługą rolnictwa,
- rozwój i modernizację przetwórstwa rolno-spożywczego, głównie mięsnego, mleczarskiego, zbożowo-młynarskiego, owocowo - warzywnego oraz rozwój małych przetwórci przetwarzających surowce pochodzące z gospodarstw ekologicznych,
- tworzenie warunków do przekształceń struktury agrarnej m.in. w oparciu o grunty będące w zasobie AWRSP zwłaszcza w zachodniej części regionu – gminy powiatów: sępoleńskiego i nakielskiego oraz w oparciu o obrót ziemią własności indywidualnych gospodarstw rolnych, głównie we wschodniej i południowej części województwa, obejmującej gminy powiatów: golubsko-dobrzyńskiego, rypińskiego, włocławskiego i radziejowskiego,
- rozwój produkcji rolnej o charakterze podmiejskim, w tym uprawy owoców, warzyw zwłaszcza spod osłon w gminach otaczających miasta powyżej 70 tys. mieszkańców, tj. gminy powiatów: bydgoskiego i toruńskiego oraz z powiatu włocławskiego gminy: Włocławek, Fabianki, Kowal i Lubanie, także gminy Dragacz, Grudziądz, Inowrocław i Nakło n/Notecią,
- intensywną produkcję rolną zwłaszcza w obszarach północno-wschodnim obejmującym gminy powiatów: grudziądzkiego, chełmińskiego i golubsko-dobrzyńskiego oraz południowym obejmującym gminy powiatów: mogileńskiego, inowrocławskiego i radziejowskiego z równoczesną poprawą jakości produktów rolnych i ich konkurencyjności na rynkach krajowych i zagranicznych,
- wprowadzenie rolnictwa niekonwencjonalnego w oparciu o system obszarów chronionych, tj. parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu na całym obszarze województwa, a w szczególności w gminach powiatów: sępoleńskiego, tucholskiego, świeckiego i brodnickiego, a także w gminach południowego obrzeża województwa,
- aktywizację działalności pozarolniczych przy tworzeniu korzystnych warunków prawnych, planistycznych, ekonomicznych do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i prowadzoną z zachowaniem ochrony gruntów rolnych wysokoprodukcyjnych przed zainwestowaniem,
- zmiana użytkowania gruntów o niskiej przydatności dla produkcji rolnej ze wskazaniem do dolesień zwłaszcza w gminach powiatów: tucholskiego, świeckiego, sępoleńskiego, brodnickiego, rypińskiego i lipnowskiego, oraz w gminach położonych

w południowym pasie przygranicznym: Rogowo, Mogilno, Jeziora Wielkie, Piotrków Kujawski, Topólka, Izbica Kujawska,

- koncentrację i specjalizację produkcji rolnej ukierunkowanej na:
 - chów zwierząt gospodarskich, głównie w gminach powiatów: wąbrzeskiego, golubsko-dobrzyńskiego, rypińskiego, radziejowskiego, mogileńskiego i żnińskiego,
 - uprawy warzywnicze i sadownicze głównie w gminach powiatów: włocławskiego, aleksandrowskiego, bydgoskiego, części toruńskiego, brodnickiego i w gminach nadwiślańskich powiatów: chełmskiego i grudziądzkiego,
 - uprawy przemysłowe w gminach powiatów: żnińskiego, mogileńskiego, inowrocławskiego, radziejowskiego, aleksandrowskiego, włocławskiego i grudziądzkiego,
- rozwój produkcji rybackiej w oparciu o sieć wód powierzchniowych, zwłaszcza w północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa, należy prowadzić pod warunkiem poprawy stanu ich czystości, z zachowaniem zasad ochrony środowiska w oparciu o aktualne operaty rybackie.

3.3. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej

Kierunkiem działań planistycznych w zakresie komunikacji jest poprawa powiązań podnoszących atrakcyjność regionu. Rozwój systemów gazowniczych i wodno-ściekowych wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców oraz poprawę czystości powietrza atmosferycznego i wód. Rozbudowa systemów energetycznych zapewni bezpieczeństwo energetyczne województwa jak również zagwarantuje odbiorcom dostawę energii elektrycznej zgodnej z wymaganymi standardami i normami ogólnokrajowymi.

3.3.1. Komunikacja

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko - pomorskiego przyjęto funkcjonalny podział **układu drogowego** (rys. nr 23) na nadrzędny i podstawowy.

Z uwarunkowań rozwoju wynikają następujące kierunki działań w zakresie nadrzędnego priorytetu układu drogowego, czyli zewnętrznych powiązań województwa kujawsko - pomorskiego:

- dokończenie budowy *autostrady A 1*: Gdańsk - Świecie - Toruń - Łódź - Gorzyczki - granica państwa z węzłami autostradowymi na terenie województwa kujawsko - pomorskiego: Warlubie, Nowe Marzy, Grudziądz, Lisewo, Turzno, Lubicz, Czerniewice, Odolion, Brzezie, Pikutkowo i Kowal oraz budowę mostu przez rzekę Wisłę (koło miasta Grudziądza) i innych obiektów inżynierskich występujących na trasie,
- przebudowa do parametrów klasy technicznej S (droga ekspresowa) *drogi krajowej nr 10*: (granica państwa) Szczecin - Piła - Pawłówek - Przyłubie - Toruń - Lipno - Sierpc - Płońsk (Warszawa), z budową obwodnic oraz obejść miejscowości: Mrozowo, Sadki, Trzeciewnica, Ślesin, Strzelewo, Kamieniec, Kruszyn, Toruń, Obrowo, Czernikowo, Lipno, Karnkowo i Wólka,
- przebudowa do parametrów klasy technicznej S (droga ekspresowa) *drogi krajowej nr 5*: (Grudziądz) Świecie - Bydgoszcz - Białe Błota - Poznań - Wrocław, z budową na terenie województwa obwodnic miejscowości: Bydgoszcz, Rynarzewo, Szubin, Kowalewo i Żnin,
- przebudowa w parametrach klasy technicznej GP (główna ruchu przyspieszonego 2/2) *drogi krajowej nr 15*: Trzebnica - Gniezno - Strzelno - Inowrocław - Toruń - Brod-

- nica - Ostróda, z budową drugiej jezdni i budową na terenie województwa obwodnic miejscowości: Strzelno, Inowrocław, Gniewkowo, Kowalewo Pomorskie i Brodnica oraz podłączenia jej do węzła autostradowego „Turzno”,
- przebudowa *drogi krajowej nr 16*: Dolna Grupa - Grudziądz - Olsztyn – Augustów do klasy technicznej GP (główna ruchu przyspieszonego 2/2), docelowo S jako drogi ekspresowej (według Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju), z budową na terenie województwa obwodnic miejscowości: Grudziądza i Łasina,
 - przebudowa do klasy technicznej GP (główna ruchu przyspieszonego) *drogi krajowej nr 62*: Strzelno – Kobylniki – Radziejów - Brześć Kujawski – Włocławek – Płock - Anusin, z budową na terenie województwa obwodnic miejscowości: Sławsko Wielkie, Kruszwica i Brześć Kujawski,
 - przebudowa *drogi krajowej nr 1* GP (główna ruchu przyspieszonego): Gdańsk – Świecie – Toruń – Łódź - Cieszyn - granica państwa z budową obwodnic miejscowości: Nowe, Włocławek i Kowal oraz budową trasy Nowomostowej wraz z przeprawą mostową przez rzekę Wisłę w mieście Toruniu,
 - przebudowa w klasie technicznej GP (główna ruchu przyspieszonego dwuprzestrzenna 2/2) *drogi krajowej nr 80*: Pawłówek – Bydgoszcz – Toruń - Lubicz, z budową drugiej jezdni i realizacją obwodnic miejscowości Zławieś Wielka oraz tras średnicowych w miastach: Bydgoszczy i Toruniu,
 - przebudowa w klasie technicznej G (główna) na odcinku granica województwa - Sępólno Krajeńskie - Bydgoszcz i GP (główna ruchu przyspieszonego) na pozostałym odcinku, w tym na odcinku Bydgoszcz – Inowrocław jako GP 2/2 *drogi krajowej nr 25*: Bobolice - Sępólno Krajeńskie – Koronowo – Bydgoszcz – Inowrocław – Strzelno - Oleśnica, z obwodnicami miejscowości: Zamarte, Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie, Nowa Wieś Wielka, Złotniki Kujawskie, Inowrocław i Strzelno,
 - przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi krajowej nr 55*: Nowy Dwór Gdański – Grudziądz - Stolno z przetrasowaniem jej w mieście Grudziądzu.

Dla dróg układu podstawowego, najważniejszymi kierunkami w zakresie zapewnienia bezpośrednich sprawnych połączeń ośrodków powiatowych ze stolicami województwa i między sobą, są:

- przebudowa do klasy technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 237*: Czersk - Tuchola - Gostycyn – Mąkowarsko, z budową obwodnic w miejscowościach: Gostycyn i Mąkowarsko,
- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 534*: Grudziądz - Wąbrzeźno - Golub Dobrzyń – Rypin, z obwodnicami miejscowości: Radzyń Chełmiński, Wąbrzeźno i Golub-Dobrzyń,
- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 254*: Brzoza - Łabiszyn - Barcin - Mogilno – Wylatowo, z obwodnicą w miejscowości Mogilno oraz przetrasowaniem jej w okolicy miejscowości Barcin,
- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 266*: Ciechocinek - Służewo - Radziejów - Sompolno – Konin, z obwodnicą miasta Aleksandrów Kujawski i podłączeniem do węzła autostradowego „Odolion”,
- przebudowa do klasy technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 241*: Tuchola - Sępólno Krajeńskie - Więcbork - Nakło nad Notecią - Wągrowiec – Rogoźno, z budową obwodnic miast: Więcbork, Mrocza, Kcynia i przetrasowaniem w Nakle n/Notecią,

- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 240*: Chojnice - Tuchola – Świecie, z budową na terenie województwa obwodnic miejscowości: Żalno, Bładowo i Tuchola,
- przebudowa w klasie technicznej Z (zbiorcza) *drogi wojewódzkiej nr 543*: Paparzyn - Radzyń Chełmiński - Jabłonowo Pomorskie - Grzybno – Szabda,
- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 560*: Brodnica - Rypin - Sierpc – Bielsk, z budową na terenie województwa obwodnicy miasta Rypina,
- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi krajowej nr 67*: Lipno - Włocławek z budową obwodnicy w mieście Lipno,
- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 412*: Tupadły – Kobylniki,
- przebudowa w klasie technicznej G (główna) *drogi wojewódzkiej nr 251*: Kaliska - Żnin - Barcin - Pakość – Inowrocław, z budową obwodnic w miejscowościach: Pakość i Inowrocław,
- przebudowa w klasie technicznej Z (zbiorcza), *drogi wojewódzkiej nr 246*: Paterek - Szubin - Łabiszyn - Złotniki Kujawskie - Gniewkowo - Dąbrowa Biskupia,
- budowa drogi w klasie technicznej G (główna), łączącej drogę ekspresową S-10 z drogą krajową nr 1 i przebiegającą przez zaporę w Nieszawie,
- połączenie drogi ekspresowej S-10 z drogą krajową nr 80 z przeprawą mostową przez Wisłę w Solcu Kujawskim.

Przebudowa dróg obliguje do budowy obejść miejscowości i terenów zurbanizowanych wszędzie tam, gdzie nie ma możliwości uzyskania odpowiednich parametrów technicznych.

Najważniejsze zadania w układzie nadrzędnym dla *linii kolejowych* (rys. nr 24) zapewniających zewnętrzne powiązania województwa to:

- połączenie aglomeracji bydgosko - toruńskiej z Warszawą „INTERCITY” i osiągnięcie prędkości powyżej 120 km/h, co umożliwi przebudowa *linii kolejowej nr 18*: Kutno – Włocławek – Toruń – Bydgoszcz,
- osiągnięcie prędkości powyżej 120 km/h poprzez przebudowę (układ AGTC) *linii kolejowej nr 131*: Chorzów – Inowrocław – Bydgoszcz – Tczew,
- osiągnięcie prędkości powyżej 120 km/h co umożliwi przebudowa (układ AGTC) *linii kolejowej nr 353*: Poznań – Inowrocław – Toruń – Iława – Skandawa.

Po roku 2020 planowana jest budowa Centralnej Magistrali Kolejowej (CMK) o prędkości powyżej 300 km/h relacji Warszawa – Wyszogród – Sierpc – Brodnica – Jabłonowo Pomorskie – Prabuty – Gdańsk. Z uwagi na realizację budowy CMK w odległym okresie czasowym, mogą wystąpić istotne problemy przestrzenne i własnościowe, w związku z czym zachodzi pilna potrzeba sporządzenia studium wykonalności tej inwestycji oraz projektów służących zapewnieniu niezbędnych rezerw terenowych.

Kierunki podstawowego układu linii kolejowych zapewniających sprawniejszy i bezpieczniejszy transport na terenie województwa to:

- osiągnięcie prędkości do 120 km/h, w następstwie elektryfikacji oraz dobudowy drugiego toru, co umożliwi przebudowa *linii kolejowej nr 207*: Toruń – Grudziądz – Malbork,
- osiągnięcie prędkości do 120 km/h oraz jej elektryfikację umożliwi przebudowa *linii kolejowej nr 208*: Działdowo – Brodnica – Jabłonowo Pomorskie – Grudziądz – Tuchola – Chojnice,

- osiągnięcie prędkości do 120 km/h poprzez przebudowę pozostałych linii kolejowych znaczenia państwowego.

Do najważniejszych kierunków rozwoju **portów lotniczych** (rys. nr 24) zlokalizowanych na terenie województwa kujawsko- pomorskiego należy zaliczyć:

- rozbudowę portu lotniczego pasażerskiego w Bydgoszczy, która umożliwi zakwalifikowanie go do portów lotniczych regionalnych (wg koncepcji Krajowej) oraz osiągnięcie większych ilości połączeń z miastami Polski i Europy,
- przebudowę lotnisk usługowo - sportowych w Toruniu, Włocławku (Kruszyn) i Grudziądzu (Lisie Kąty), która umożliwi zakwalifikowanie ich do portów lotniczych lokalnych (obsługa autostrady A-1), oraz lotnisk w Bydgoszczy i Inowrocławiu.

Uruchomienie najtańszego transportu **drogami wodnymi** (rys. nr 24) na terenie województwa kujawsko- pomorskiego będzie możliwe po realizacji następujących kierunków działań:

- przebudowy i budowy infrastruktury technicznej na śródlądowej drodze wodnej o znaczeniu międzynarodowym: Berlin - rzeka Odra - rzeka Warta - rzeka Noteć - Kanał Bydgoski (z południowym obejściem miasta Bydgoszczy) - rzeka Wisła - Zalew Wiślany - Kaliningrad, co najmniej do IV klasy drogi wodnej,
- przebudowy i budowy kaskady oraz infrastruktury technicznej na śródlądowej drodze wodnej rzeki Wisły o znaczeniu międzynarodowym, co najmniej do IV klasy drogi wodnej.

3.3.2. Gospodarka wodno-ściekowa i odpadami

*Najważniejsze kierunki działań w zakresie **gospodarki wodno – ściekowej** (rys. nr 25) obejmują:*

- rozbudowę sieci wodociągowej w obszarze gmin wiejskich (Skepe, Lubień Kujawski, Solec Kujawski, Chełmno, Grudziądz, Dragacz, Więcbork),
- rozbudowę i modernizację urządzeń gospodarki ściekowej poprzez budowę oczyszczalni ścieków dla miast: Nowe i Kcynia, dokończenie budowy i uruchomienie oczyszczalni dla Ciechocinka oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej w miastach (Skepe, Nieszawa, Brześć Kujawski, Lubraniec, Kowal, Lubień Kujawski, Izbica Kujawska, Piotrków Kujawski, Kowalewo Pomorskie, Janowiec Wielkopolski, Mrocza, Więcbork, Sępólno Krajeńskie),
- uporządkowanie gospodarki ściekowej w obszarze gmin wiejskich poprzez budowę oczyszczalni i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie.
- realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy rozproszonej.

*Najważniejsze kierunki działań w zakresie **gospodarki odpadami** (rys. nr 25) obejmują:*

- budowę całościowego systemu gospodarki odpadami, którego podstawą realizacji będzie opracowywany zgodnie z ustawą z dnia 24.04.2001 r. o odpadach „Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Kujawsko – Pomorskiego”,
- wdrażanie technologii mało i bezodpadowych oraz prowadzenie działań prewencyjnych w produkcji,
- tworzenie instrumentów prawnych i ekonomicznych zapewniających rozwój rynku surowców wtórnych,

- tworzenie nowych składowisk jako obiektów o uzasadnionej ekonomicznie wielkości i lokalizacji spełniającej wymagania ochrony środowiska przy zastosowaniu nowoczesnych technologii oraz rozbudowa i modernizacja istniejących składowisk nie spełniających wymogów ochrony środowiska (Janowiec Wielkopolski (Zrazim), Rogowo (Budziszław, Czewujewo lub Zalesie), Gąsawa (Szalejewo), Kruszwica (Wola Wapowska), Osie (Brzeziny), Koronowo (Srebrnica – nowa kwatera obok starej), Dobrze (Byczyna), Skępe (Lubówiec), Tłuchowo (Tłuchowo),
- rekultywację lub likwidację istniejących składowisk nie spełniających wymogów ochrony środowiska w pierwszej kolejności w gminach: Gniewkowo, Gąsawa, Jezewo, Koronowo, Kruszwica (przemysłowe), Lubraniec, Łubianka, Mogilno, Nowa Wieś Wielka, Osie, Szubin, Złotniki Kujawskie,
- bieżącą likwidację „dzikich” wysypisk,
- wdrażanie systemu eliminacji odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych, ich zbiórki i utylizacji w oparciu o plan wojewódzki,
- budowę składowisk odpadów niebezpiecznych (między innymi dla odpadów, które mogą powstać w przypadku wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska, jak np. wypadek drogowy cysterny przewożącej produkty naftowe, benzynowe, oleje i chemikalia) lub wydzielenia specjalnych kwater odpowiednio zabezpieczonych na istniejących składowiskach odpadów w celu umożliwienia składowania odpadów niebezpiecznych (np. składowisko odpadów niebezpiecznych – gmina Skępe oraz zakładu utylizacji w gminie Jabłonowo Pomorskie),
- likwidację istniejących nieczynnych mogilników oraz rekultywację ich terenów w miejscowościach: Małocin (gm. Nakło n/Notecią), Piastowo (gm. Gąsawa), Małe Pułkowo (gm. Dębowa Łąka), Dąbrówka i Płocicz (gm. Kamień Krajeński), Bożacin (gm. Rogowo), Grębocin i Rogowo (gm. Lubicz), Piątkowo (gm. Kowalewo Pomorskie), Sokołowo (gm. Gołub-Dobrzyń), Puszcza Miejska (gm. Rypin), Lisie Kąty (gm. Grudziądz), Mąkoszyn (gm. Szubin), Góry Witowskie (gm. Bytoń), Otłoczyn (gm. Aleksandrów Kujawski) i Jankowo (gm. Lipno) oraz w gminie Dąbrowa Biskupia,
- rekultywację terenów po zlikwidowanych mogilnikach w miejscowościach: Stolno (gm. Stolno), Lubanie-Lipiny (gm. Świekatowo), Kiełpin (gm. Tuchola), Cierpiszewo (gm. Wielka Nieszawka) i Pokrzydowo (gm. Zbiczno),
- unieszkodliwianie odpadów w sposób najefektywniejszy sprowadzający odpad końcowy do postaci najmniej szkodzącej środowisku, budowę spalarni odpadów w Zakładzie Elektrociepłowni w mieście Bydgoszczy z odzyskiem energii cieplnej.

Dla osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej Państwa, a także stworzenia w województwie zintegrowanej oraz wystarczającej sieci i instalacji urządzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów, spełniających wymagania określone w przepisach o ochronie środowiska, Zarząd Województwa opracowuje program gospodarki odpadami na obszarze województwa, w którym dążyć się będzie do:

- zapobiegania powstawaniu odpadów,
- segregacji i recyklingu odpadów,
- stosowania nowoczesnych metod unieszkodliwiania odpadów.

3.3.3. Energetyka

Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej ponadlokalnej ze względu na liniowość inwestycji oraz brak powiązań z granicami gmin i powiatów, zostały zdefiniowane dla całego obszaru województwa.

Plan Rozwoju Polskich Sieci Elektroenergetycznych (PSE) w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną (rys. nr 26) obejmuje lata 2000 – 2015. Zamierzenia modernizacyjne i inwestycje dotyczące obszaru województwa kujawsko-pomorskiego obejmują:

- w latach 2001 – 2010
 - rozbudowę stacji Bydgoszcz – Zachód o rozdzielnię 400 kV z transformatorem 400/110 kV dla poprawy zasilania miasta Bydgoszczy i okolic,
 - budowę linii 400 kV jednotorowej relacji Grudziądz – Bydgoszcz wraz z przejściem odcinka Bydgoszcz Jasiniec – Bydgoszcz Zachód do pracy na napięciu 400 kV.
- w latach 2011 – 2015
 - budowę linii 400 kV relacji Bydgoszcz Zachód – Poznań Plewiska po 2015 r.
 - budowę linii 400 kV relacji Bydgoszcz Zachód – Piła (zamierzenie potencjalne)

W przypadku znacznego wzrostu zapotrzebowania na energię elektryczną, który uzależniony jest od tempa rozwoju gospodarczego kraju, zakłada się budowę nowych źródeł energii elektrycznej produkowanej w oparciu o gaz ziemny. Do tych zamierzeń należy budowa elektrowni gazowej we Włocławku. Przy realizacji tej inwestycji będzie konieczna rozbudowa systemu o napięciu 400 kV o dwutorową linię 400 kV stanowiącą wprowadzenie istniejącej linii 400 kV Płock – Gdańsk do elektrowni. W dalszej perspektywie zakłada się budowę linii 400 kV na odcinku Włocławek – Mogilno. Realizacja tej linii jest ściśle związana z budową elektrowni gazowej Mogilno, co do której obecnie brak bliższych terminów realizacji (zamierzenie potencjalne).

Plan rozwoju PSE zakłada modernizację obiektów stacyjnych, do których zaliczono Grudziądz, Włocławek, Bydgoszcz Zachód, i Toruń Elana. Modernizacje nie powodują dodatkowego zapotrzebowania na teren.

Do zamierzeń inwestycyjnych realizujących rozbudowę systemu elektroenergetycznego o napięciu 110 kV zasilającego w głównej mierze sieci 15 kV o znaczeniu wojewódzkim należą:

- budowa stacji transformatorowych 110 kV/15 kV: Bydgoszcz Czyżkówko, Bydgoszcz Piękna, Fordon II, Bydgoszcz Glinki, Toruń Bielawy, Grudziądz Świerkocin, Włocławek Zawisłe, Bądkowo, Niemcz, Lipno, Świekatowo, Łochowice oraz przebudowa PZ Ośrodka Szkół Wyższych w Bydgoszczy na GPZ,
- budowa linii 110 kV relacji: Bydgoszcz Zachód – Bydgoszcz Czyżkówko – Niemcz – Fordon II (linia dwutorowa), Bydgoszcz Rupienica – Bydgoszcz Glinki, do GPZ Bydgoszcz OSW, Toruń Rubinkowo – Bielawy, Grudziądz Strzemięcín – Grudziądz Śródmieście, Radziejów – Bądkowo – Włocławek Azoty, do GPZ Lubraniec, Paterek – Nakło, Sadłogoszcz – Żnin, Szubin – Paterek, do GPZ-ów: Niemcz, Świekatowo, Karczyn, Strzelno, Łochowice.

Plany rozwoju na lata 2000 – 2002 opracowane zgodnie z wymogami Prawa Energetycznego przez Zakłady Energetyczne w Bydgoszczy i Toruniu określają inwestycje w zakresie rozbudowy sieci SN (15 kV) i NN (0,4 kV). Planowany rozwój to: linie SN – 462 km, stacje SN/NN – 446 szt. i linie NN – 613 km.

Realizacja stopnia wodnego na Wiśle w Nieszawie umożliwi budowę elektrowni wodnej, źródła ekologicznej energii.

W ramach rozbudowy ogólnokrajowego systemu gazowniczego (rys. nr 27) zakłada się rozbudowę zdolności magazynowych zbiorników podziemnych gazu, w tym kawernowego zbiornika w Mogilnie. Przez uruchomienie kolejnych kawern, planuje się osiągnąć do 2003 roku pojemność 383 mln m³, do 2005 roku – 440 mln m³, natomiast inwestycje po 2005 roku umożliwią magazynowanie 700 mln m³ gazu.

Gazyfikacja miast i gmin prowadzona jest na podstawie opracowanych „koncepcji programowych gazyfikacji” byłych województw, które odpowiadają w pełni potrzebom województwa kujawsko-pomorskiego. Założenia rozwojowe określono jako poszczególne etapy bez podania horyzontów czasowych, gdyż realizacja zamierzeń inwestycyjnych uzależniona jest od:

- ekonomicznej efektywności inwestycji gazociągowych,
- pozyskania odbiorców strategicznych o dużym poborze gazu,
- zmiany paliwa grzewczego ze stałego na gazowy w kotłowniach osiedlowych i przemysłowych w ramach ochrony środowiska,
- zainteresowanie gazyfikacją samorządów, mieszkańców miast i gmin oraz ich przygotowanie do odbioru gazu,
- posiadaniem środków finansowych przeznaczonych na realizację gazociągów wysokoprężnych i stacji redukcyjno – pomiarowych I stopnia.

I etap – gazociągi wysokoprężne będące w budowie:

- Toruń – Rogóźno D_n 500 mm jako fragment gazociągu Włocławek – Gdynia,
- Wąbrzeźno – Brodnica D_n 250 mm - wybudowanie tego gazociągu pozwoli na gazyfikację miasta Brodnicy oraz w III etapie gazyfikację miast i gmin: Golub-Dobrzyń, Radomin, Dębowa Łąka, Książki, Bobrowo, Zbiczno, Jabłonowo Pomorskie i Świecie n/Osą w granicach efektywnej gazyfikacji.

II etap – projektowane gazociągi wysokoprężne:

- Mogilno – Odolanów (woj.wielkopolskie) D_n 1000 mm,
- Chełmża – Chełmno – Świecie – kierunek Bydgoszcz – Koronowo – Mrocza D_n 300mm,
- Nakło – Mrocza – Sępólno Krajeńskie D_n 250/150 mm

Realizacja tych gazociągów umożliwi gazyfikację miast i gmin: Papowo Biskupie, Unisław, Pruszcz, Dobrcz, Koronowo, Mrocza, Więcbork, Nakło n/Notecią, Sadki i Sicienko

- Szubin – Białe Błota D_n 150 mm – możliwość gazyfikacji wsi w gminie Białe Błota i utworzenie trzeciego kierunku zasilania w gaz miasta Bydgoszcz.

III etap gazyfikacji:

- przewidywane gazyfikacje w oparciu o istniejące gazociągi wysokoprężne realizowane poprzez rozbudowę i budowę odgałęzień w kierunku miast i gmin: Kowal, Lubień Kujawski, Chodecz, Radziejów, Piotrków Kujawski, Aleksandrów Kujawski, Nieszawa, Radzyń Chełmiński, Lipno, Wielgie, Skępe, Kikół, Gruta, Dobrzyń n/Wisłą, Dobrze, Zakrzewo, Chocień, Nowy Dwór, Fabianki, Tłuchowo, Baruchowo, Bądkowo, Raciążek, Osielsko, Lniano, Drzycim, Gostycyn, Janowiec Wielkopolski z kierunku Wągrowca (woj. wielkopolskie),

- gazociąg D_n 150 mm Sierpc – Rypin - możliwa gazyfikacja miasta Rypina oraz gmin Skrwilno, Brzuze, Czernikowo, Rogowo i Zbójno (miasto i gmina Rypin alternatywnie mogą być zasilane z kierunku Brodnicy),
- gazociąg D_n 200 mm Brodnica – Lubawa umożliwi gazyfikację gmin: Osiek, Wąpielsk, Brzozie, Świdziebnia i Górzno oraz miasta i gminy w województwie warmińsko-mazurskim w rejonie Nowego Miasta Lubawskiego.

Plan Rozwoju PGNiG S.A. opracowany na lata 2001 – 2003 zgodnie z Prawem Energetycznym, określa inwestycje, które będą zrealizowane w tym okresie tj:

- gazociąg podłączeniowy do gminy Włocławek – D_n 100 mm,
- gazociąg podłączeniowy do gminy Dobrze – D_n 150 mm,
- gazociąg podłączeniowy do EC Toruń – D_n 200 mm,
- gazociąg Dębowa Łąka – Brodnica – D_n 250 mm,
- gazociąg podłączeniowy do Zakładu Eko-Flora k/Fabianek - D_n 100 mm.

W ramach rozwoju zdolności magazynowych paliw planuje się budowę podziemnego magazynu ropy naftowej i paliw w Górze k/Inowrocławia wraz z rurociągami zasilającymi:

- rurociąg ropy naftowej Żółwiniec (odgałęzienie od ropociągu Rosja – Niemcy) kopalnia „Góra”,
- rurociąg produktów naftowych relacji Wielowieś (odgałęzienie od rurociągu paliw relacji Płock – Nowa Wieś) – kopalnia „Góra”.

3.4. Kierunki polityki przestrzennej w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa

Wymogi zapewnienia bezpieczeństwa i obronności państwa określone przez właściwe służby zostały spełnione poprzez ustalenie kierunków działań w zakresie infrastruktury transportowej.

Przez obszar województwa kujawsko-pomorskiego przebiegają następujące **szlaki komunikacyjne** (drogi krajowe i wojewódzkie), które mogą być wykorzystane do przemieszczania wojsk własnych i sojuszników:

- ...Skórcz (woj. pomorskie), Warlubie, Dolna Grupa, Grudziądz, Radzyń Chełmiński, Jabłonowo Pomorskie, Zbiczno, Jajkowo...,
- Bydgoszcz, Świecie, Grudziądz, Łasin, Kisielice (woj. warmińsko-mazurskie),
- ...Chojnice (woj. pomorskie), Tuchola, Świecie, Chełmno, Stolno, Lisewo, Wąbrzeźno, Niedźwiedź, Brodnica, Lidzbark Warmiński (woj. warmińsko-mazurskie),
- ...Więcbork, Sępólno Krajeńskie, Mąkowsko, Koronowo, Kotomierz, Włoki, Fordon, Unisław, Chełmża, Kowalewo Pomorskie, Golub-Dobrzyń, Żuromin (woj. mazowieckie),
- ...Wyrzysk (woj. wielkopolskie), Nakło n/Notecią, Pawłówek, Stryszek, Przyłubie, Toruń, Kawęczyn, Kikół, Lipno, Sierpc (woj. mazowieckie),
- ...Trzemeszno (woj. wielkopolskie), Strzelno, Kruszwica, Radziejów, Brześć Kujawski, Włocławek, Lipno, Sierpc (woj. mazowieckie),
- Bydgoszcz, Inowrocław, Strzelno, Skulsk (woj. wielkopolskie), Konin (woj. wielkopolskie).

Do przemieszczania wojsk przewiduje się również wykorzystanie **transportów kolejowych** na następujących liniach:

- Chojnice (woj. pomorskie), Tuchola, Laskowice Pomorskie, Grudziądz, Jabłonowo Pomorskie, Brodnica,
- Piła, Bydgoszcz, Toruń, Brodnica,
- Tczew (woj. pomorskie), Laskowice Pomorskie, Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Kutno (woj. mazowieckie).

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnione jest rozmieszczenie obiektów wojskowych w następujących garnizonach: Brodnica, Bydgoszcz (infrastruktura dla systemu dowodzenia i kontroli, modernizacja kompleksu nr 8618 Osówiec w gm. Sicienko), Chełmno, Ciechocinek, Grudziądz, Grupa, Inowrocław, Świecie, Toruń, Włocławek i Gardeja (infrastruktura dla sił wzmocnienia NATO – modernizacja MPS, w granicach województwa kujawsko-pomorskiego – gm. Rogóżno). Zarówno rozmieszczenie obiektów koszarowych jak i czterech obiektów lotniskowych, jest związane z wyznaczeniem niezbędnych stref ochronnych (w pobliżu niektórych obiektów) i stref podejść do lądowania. Dotyczy to szczególnie garnizonów w: Bydgoszczy, Inowrocławiu, Brodnicy i Toruniu, dwóch lotnisk stałych w Bydgoszczy i Inowrocławiu oraz dwóch doraźnych obiektów lotniskowych (DOL) na drogach nr 56 i 238 – w miejscowościach odpowiednio Koronowo i Lipinki.

Obszary gmin położonych w sąsiedztwie wymienionych garnizonów są narażone na niedogodność ograniczonego inwestowania w pobliżu obiektów wojskowych, dlatego niezbędne jest ściśle przestrzeganie procedur obowiązujących przy opiniowaniu i uzgadnianiu planów zagospodarowania przestrzennego.

4. Strefy polityki przestrzennej

Uwzględniając zróżnicowanie uwarunkowań i specyfikę wydzielonych czterech stref polityki przestrzennej, ustalono dla nich następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego.

4.1. Strefa centralna

Strefa obejmuje powierzchnię 5573,9 km², co stanowi 31,02% ogólnej powierzchni województwa. Użytki rolne zajmują tu 54,8%, a lasy 28,5% powierzchni strefy. Strefę zamieszkuje 1 218 451 osób (58,0% ogółu ludności województwa), z czego aż 78,9% stanowi ludność miejska. Gęstość zaludnienia wynosi 218,6 osób/km² (wskaźnik dla województwa – 116,9).

W zakresie **ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego** planuje się:

- scalenie obszarów prawnie chronionych doliny Noteci i powiększenie obszarów chronionego krajobrazu w dolinie Wisły,
- objęcie ochroną stref krawędziowych pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej i doliny dolnej Wisły,
- włączenie do sieci ekologicznej NATURA 2000 Lasów Włocławsko-Gostynińskich, Błot Rakutowskich i Fortów w Toruniu,
- poprawę jakości wód rzeki Wisły i Noteci oraz dolnych odcinków ich dopływów,
- rekultywację jeziora Rudnickiego Wielkiego,
- ochronę terenów zalewowych zagrożonych powodzią w dolinie Wisły, zwłaszcza w jej rozszerzeniach tzw. basenach: Unisławskim, Chełmińskim i Grudziądzkim oraz w Kotlinie Toruńskiej,
- ustalenie i przestrzeganie standardów zagospodarowania oraz reżimów ochronnych terenów ponad zbiornikami wód podziemnych, w szczególności w rejonach: Bydgoszczy, Torunia, Włocławka, Grudziądzka, Świecia i Chełmna,
- zalesianie gruntów o niskiej przydatności rolniczej, wyłączanych z produkcji rolnej, w szczególności na obszarach prawnie chronionych,
- dalsze wzmacnianie walorów ekologicznych lasów, w szczególności monokultur sosnowych na terenie Kotliny Toruńskiej.

W sferze **ochrony i kształtowania środowiska kulturowego** planuje się:

- rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych: Torunia, Bydgoszczy, Włocławka, Grudziądzka, Chełmna, Nowego, Świecia, Koronowa, Nakła n/Notecią, Solca Kujawskiego, Ciechocinka, Raciążka, Nieszawy, Bobrowników, Brześcia Kujawskiego, Kowala, Lubienia Kujawskiego, Służewa, Aleksandrowa Kujawskiego, Dobrzynia n/Wisłą, Szubina, Rynarzewa i Łabiszyna,
- objęcie szczególną ochroną grodziska w Kałbusie (znanego pod nazwą „Góra Św. Wawrzyńca”) związanego z państwem piastowskim,
- utrzymanie w formie trwałej ruiny, zachowanie bądź adaptacja do nowych funkcji pozostałości zamków w: Toruniu, Pokrzywnie, Nowem, Świeciu, Bobrownikach, Małej Nieszawce, Grudziądzu, Nowym Jasińcu, Orle, Raciążku, Szubinie, Złotorii i Zamku Bierzgowskim,

- objęcie opieką konserwatorską obiektów związanych z osadnictwem holenderskim w dolinie Wisły,
- konserwację zespołów fortyfikacyjnych w: Grudziądzu, Chełmnie, Toruniu (po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody),
- konserwację zabytkowych obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych,
- objęcie ochroną prawną w formie rezerwatu kultury następujących obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego: ruin zamków w Bobrownikach, Nowym Jasińcu, Raciążku, Zamku Bierzgowolskim i w Toruniu (pozostałości zamku Dybowskiego wraz z Kępą Bazarową), zespołu pałacowo-parkowego w Ostromecku i Samostrzelu, Przyczółka Mostowego w Toruniu, zespołu stanowisk archeologicznych w Starogrodzie i Kałdusie, obiektów będących elementami fortyfikacji miasta Grudziądza (Cytadela, forty Wielka Księża Góra i Mała Księża Góra) oraz historycznych układów urbanistycznych w: Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku, Grudziądzu, Brześciu Kujawskim, Chełmnie, Ciechocinku, Koronowie, Nieszawie, Nowem i Świeciu,
- utworzenie następujących parków kulturowych: aleksandrowskiego, bobrownickiego, ciechocińskiego, dobrzyńskiego, nadnoteckiego, nadwiślańskiego, kowalskiego, lubieńskiego, łabiszyńskiego, szubińskiego, śródmieścia Bydgoszczy, śródmieścia Włocławka, Bydgoskiego Przedmieścia w Toruniu (fragment zabudowy wraz z parkiem miejskim), Pierścienia Fortów w Toruniu,
- ochronę zachowanych historycznych panoram (widoków): Grudziądza, Chełmna, Świecia, Solca Kujawskiego, Torunia, Koronowa, Nieszawy i Włocławka.

W sferze związanej z **gospodarką turystyczną** postuluje się:

- porządkowanie zainwestowania turystycznego obszarów, przez poprawę standardu obecnego zagospodarowania, w szczególności urządzeń infrastruktury technicznej, inwestowanie nowych obiektów usług turystycznych, głównie w obrębie istniejących jednostek osadniczych,
- zagospodarowanie turystyczne brzegów oraz otoczenia Zbiornika Włocławskiego (zwłaszcza na terenie Gostynińsko-Włocławskiego PK),
- wspieranie dążeń na rzecz utworzenia uzdrowiska w oparciu o udokumentowane złoża wód mineralnych o znaczeniu leczniczym w Maruszy koło Grudziądza,
- zagospodarowanie szlaku wodnego Wisły przy wykorzystaniu walorów krajobrazowych i zasobów kulturowych miast nad nią położonych: Dobrzynia n/Wisłą, Włocławka, Nieszawy, Ciechocinka, Torunia, Solca Kujawskiego, Bydgoszczy, Chełmna, Świecia, Grudziądza i Nowego,
- zagospodarowanie szlaku związanego z historią osadnictwa holenderskiego w dolinie Wisły (wzdłuż lewego i prawego brzegu rzeki od Włocławka do Nowego),
- zagospodarowanie nieczynnych linii kolejowych: Toruń - Unisław, Unisław - Chełmno jako tras rowerowo – konnych.

W sferze związanej z działalnością **rolniczą** przyjmuje się:

- rozwój produkcji rolnej głównie o charakterze podmiejskim, w tym owoce i warzywa zwłaszcza spod osłon, głównie w oparciu o małe gospodarstwa rolne oraz wykorzystanie znacznych powierzchni trwałych użytków zielonych w dolinie Noteci dla chowu bydła,
- restrukturyzację i modernizację przetwórstwa rolno-spożywczego, a zwłaszcza mię-

snego, mleczarskiego, zbożowo-młynarskiego, owocowo-warzywnego skupionego głównie w ośrodkach miejskich,

- rozwój obsługi rolnictwa w zakresie administracji, bankowości, doradztwa, oraz innych instytucji otoczenia biznesu, głównie w ośrodkach wojewódzkich, powiatowych i innych w zależności od potrzeb.

Dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania strefy niezbędna jest modernizacja **sieci komunikacyjnej** obejmująca:

- budowę autostrady A – 1 i dróg ekspresowych: S - 5, S – 10 i S – 16,
- przebudowę dróg krajowych nr: 1, 15, 25, 62, 55, 67, 80 i wojewódzkich nr: 240, 241, 254, 266, 534 i 543 oraz linii kolejowych nr: 18, 131, 207, 208 i 353,
- przebudowę i budowę obwodnicy miasta Koronowa w ciągu drogi krajowej nr 56: Koronowo – Trzeciewiec,
- budowa drogi w klasie technicznej G (główna), łączącej drogę ekspresową S-10 z drogą krajową nr 1 i przebiegającą przez zaporę w Nieszawie,
- przebudowę dróg wojewódzkich do klasy technicznej G (główna):
 - nr 543: Paparzyn - Radzyń Chełmiński – Szabda,
 - nr 256: Trzeciewiec – Włóki – Bydgoszcz,
 - nr 546: Zławieś Wielka – Rzęczkowo – Łubianka,
 - nr 597: Rzęczkowo – Cichoradz – Siemoń- Unisław,
 - nr 250: Suchatówka – Służewo,
 - nr 258: droga nr 1 – Silno – Osiek- Obrowo,
 - nr 214: Łeba – Lębork – Warlubie,
 - nr 265: Brześć Kujawski – Kowal – Gostynin,
 - nr 559: Lipno – Jasień – Płock,
 - nr 541: Lubawa – Tłuchowo – Dobrzyń nad Wisłą,
 - nr 562: Szpetal Górny – Dobrzyń nad Wisłą – Płock,
 - nr 548: Stolno – Wąbrzeźno – Płachoty,
 - nr 301: Krotoszyn – Osiecin,
 - nr 252: Inowrocław – Zakrzewo – Rózinowo,
 - nr 270: Brześć Kujawski – Izbica Kujawska - Koło,
 - nr 269: Szczerkowo – Chodecz – Kowal,
 - nr 247: Kcynia – Szubin,
 - nr 272: Laskowice – Jeżewo – Dolna Grupa,
 - nr 239: Błądzim – Lniano – Świecie,
 - nr 243: Mrocza – Koronowo,
 - nr 223: Bydgoszcz – Białe Błota
- przebudowę dróg wojewódzkich do klasy technicznej G (główna) i budowę obwodnicy miasta Chełmna w ciągu drogi nr 550: Chełmno – Kokocko – Unisław oraz obwodnic miejscowości Ostromecko i Unisław w ciągu drogi nr 551: Strzyżawa – Dąbrowa Chełmińska – Unisław – Wybcz – Wąbrzeźno,

- przebudowę drogi wojewódzkiej do klasy technicznej G (główna) i budowę odcinka Różankowo - Górsk (północna obwodnica miasta Torunia) w ciągu drogi wojewódzkiej nr 552: Różankowo – Łysomice – Grębocin – Lubicz,
- przebudowę dróg wojewódzkich do klasy technicznej Z (zbiorcza):
 - nr 244: Kamieniec – Gogolinek – Strzelce Dolne,
 - nr 377: Nowe – Twarda Góra – Pieniążkowo,
 - nr 246: Paterek – Szubin – Łabiszyn – Gniewkowo – Dąbrowa Biskupia,
 - nr 238: Osie – Warlubie,
 - nr 394: Przyłubie – Solec Kujawski,
 - nr 397: Otorowo – Makowiska,
 - nr 268: Brzezie – Wieniec – Brześć Kujawski.
- przebudowę linii kolejowych znaczenia państwowego z przystosowaniem do ruchu z prędkością do 120 km/h :
 - nr 245: Aleksandrów Kujawski – Ciechocinek,
 - nr 209: Brodnica – Bydgoszcz.
- rozbudowę terminalu pasażerskiego Portu Lotniczego w Bydgoszczy,
- przebudowę śródlądowych dróg wodnych Wisły i Noteci, możliwe w następstwie budowy stopnia wodnego pod Nieszawą i modernizacji Kanału Bydgoskiego,
- powiązanie miast Bydgoszczy i Torunia torem szynowym szybkiego ruchu,
- przebudowę dróg powiatowych i gminnych oraz linii kolejowych znaczenia regionalnego, zapewniającą dobrą dostępność siedzib urzędów powiatowych i gminnych.

W sferze infrastruktury komunalnej planuje się:

- rozbudowę sieci wodociągowej w obszarze gmin wiejskich (Solec Kujawski, Chełmno, Grudziądz, Dragacz),
- rozbudowę i modernizację urządzeń gospodarki ściekowej poprzez budowę oczyszczalni ścieków dla miast: Ciechocinka i Nowego oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej w mieście Nieszawa, Brześć Kujawski, Kowal, Lubień Kujawski,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej w obszarze gmin wiejskich poprzez budowę oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie,
- realizację przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy rozproszonej,
- rekultywację składowisk odpadów w gminach: Koronowo, Nowa Wieś Wielka i Łubianka,
- likwidację mogilników w gminach: Nakło (2002), Aleksandrów Kujawski, Lubicz, Grudziądz,
- budowę spalarni odpadów przy Zakładzie Elektrociepłowni w mieście Bydgoszczy,
- bieżącą likwidację „dzikich” wysypisk.

W celu poprawy warunków zasilania w energię elektryczną niezbędne są:

- budowa stacji transformatorowych 110/15 kV w miejscowościach: Bydgoszcz Czyżkówko, Bydgoszcz Glinki, Bydgoszcz Piękna, Fordon II, Toruń Bielawy, Grudziądz

- Świerkocin, Włocławek Zawisłe, Niemcz k/Bydgoszczy, Łochowice i Lipno oraz przebudowa PZ Ośrodka Szkół Wyższych w Bydgoszczy na GPZ,
- powiązanie nowych GPZ-tów z istniejącą elektroenergetyczną siecią wojewódzką 110 kV, które będzie realizowane przez budowę linii wysokiego napięcia 110 kV relacji: Toruń Rubinkowo – Toruń Bielawy, Grudziądz Strzemięcín – Grudziądz Śródmieście, Włocławek – Radziejów, Bydgoszcz Zachód - Bydgoszcz Czyżkówko – Niemcz – Fordon II (linia dwutorowa), Bydgoszcz Rupienica – Bydgoszcz Glinki oraz wcięcia w istniejące linie 110 kV następujących relacji: Bydgoszcz Jasiniec – Koronowo, Bydgoszcz Osowa Góra – Nakło, Bydgoszcz Jasiniec – Fordon,
 - zagwarantowanie pewności zasilania na obszarach wiejskich, poprzez budowę drugostronnego zasilania elektroenergetycznymi liniami 110 kV stacji Paterek i Szubin,
 - w oparciu o stopień wodny na Wiśle w Nieszawie budowa elektrowni wodnej.

W celu dalszego postępu w **gazyfikacji** obszaru należy:

- ułożyć gazociągi: D_n 300 mm relacji: Chełmża – Chełmno – Świecie – Bydgoszcz – Koronowo – Mroczka, D_n 150 mm relacji Szubin – Białe Błota oraz D_n 250/150 mm relacji Sępólno Krajeńskie – Mroczka – Nakło. Wymienione gazociągi wysokiego ciśnienia umożliwią gazyfikację miast i gmin: Koronowo, Nakło n/Notecią, Pruszcz, Dobrcz, Białe Błota, Papowo Biskupie, Sadki, Sicienko i Unisław, a także pozwoli na zasilanie z trzeciego kierunku miasta Bydgoszczy,
- w oparciu o istniejące gazociągi wysokoprężne poprzez rozbudowę i budowę odgałęzień, możliwa jest gazyfikacja miast i gmin: Kowal, Lubień Kujawski, Aleksandrów Kujawski, Nieszawa, Dobrzyń n/Wisłą, Fabianki, Tłuchowo, Baruchowo, Lubanie, Bądkowo, Raciążek i Osielsko.

Realizacja polityki przestrzennej w strefie centralnej spowoduje, że strefa ta będzie powiązana zarówno ze swym otoczeniem regionalnym jak i „światem zewnętrznym”. Będzie ona obszarem wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej, rozwoju procesów urbanistycznych, koncentracji infrastruktury technicznej. Obejmuje także znaczący fragment ogólnokrajowego (i regionalnego) systemu ekologicznego.

Realizacja wytyczonych kierunków zagospodarowania przyczyni się do uzyskania spójności przestrzennej regionu, a działalność społeczna i gospodarcza spowoduje, że strefa ta stanie się „lokomotywą rozwoju” województwa.

4.2. Strefa północna

Strefa obejmuje powierzchnię 3166,08 km², co stanowi 17,6% ogólnej powierzchni województwa. Użytki rolne zajmują tu 53,1%, a lasy 37,4% powierzchni strefy. Strefę zamieszkuje 152 843 osoby (7,28% ogółu ludności województwa), z czego tylko 30,3% stanowi ludność miejska. Gęstość zaludnienia wynosi 48,2 osób/km² (wskaźnik dla województwa – 116,9).

W zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego planuje się:

- powiększenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego na obszarze gminy Sośno,
- ochronę ciągów ekologicznych: doliny rzeki Wdy, rynny jezior byszewskich i doliny rzeki Brdy,
- utworzenie rezerwatu biosfery „Bory Tucholskie”,

- włączenie do sieci ekologicznej NATURA 2000 Parków Krajobrazowych Borów Tucholskich,
- poprawę jakości wód jezior najbardziej zanieczyszczonych, w szczególności: Głębozka w Tucholi, Sępoleńskiego, Więcborskiego i Witosławskiego,
- rozbudowę i odbudowę obiektów małej retencji wód, szczególnie w zlewniach rzek: Orli, Kamionki, Sępolenki i Krówki,
- dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów do siedliska glebowego, w szczególności drzewostanów sosnowych na obszarze Borów Tucholskich,
- dekoncentrację zainwestowania rekreacyjnego w strefach przybrzeżnych jezior i rzek, w szczególności w rejonie Zalewu Koronowskiego.

W sferze **ochrony i kształtowania środowiska kulturowego** planuje się:

- rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych: Tucholi, Kamienia Krajeńskiego, Sępólna Krajeńskiego, Więcborka i Mroczy,
- zachowanie obecnej zabudowy wsi Krąg jako jedyne układu przestrzennego utrzymanego prawie w stanie pierwotnym,
- działania konserwatorskie do zachowania jednostkowych obiektów, zespołów dworsko-parkowych oraz obiektów techniki: akweduktu wodnego w Fojutowie (gm. Tuchola), elektrowni wodnych Żur i Grodek,
- objęcie ochroną prawną w formie rezerwatu kultury zespołów staromiejskich w Tucholi i Kamieniu Krajeńskim, historycznej zabudowy wsi Krąg oraz zespołu klasztornego we wsi Zamarte,
- utworzenie następujących parków kulturowych: koronowskiego, legbądzkiego, Mroczy, sępoleńskiego, tleńskiego, tucholskiego i więcborskiego.

W sferze związanej z **gospodarką turystyczną** postuluje się:

- poprawę standardu istniejącego zagospodarowania turystycznego, nowe inwestycje w tym zakresie w pierwszej kolejności w gminach: Koronowo, Tuchola, Śliwice, Cekcyn, Sępólna Krajeńska i Więcbork,
- przystosowywanie gospodarstw rolnych do funkcji agroturystycznej w obrębie rejonów turystycznych jak i na ich obrzeżach (głównie gminy: Lniano, Drzycim, Świekatowo, Kęsowo),
- promocję tradycyjnych form turystyki w obszarze (międzynarodowe sploty kajakowe na Brdzie, imprezy folklorystyczno-kulturowe jak: Dni Borów Tucholskich, Dni Sępólna, wystawa „Wielkanoc Polska” itd.).

Dla wzmocnienia funkcji **rolniczej** aktywizującej gospodarczo obszar oraz zaspokojenia potrzeb rozwijającej się turystyki zakłada się:

- trwale rozdysponowanie gruntów rolnych znajdujących się w zasobie AWRSP, szczególnie w gminach: Sośno, Mrocza, Sępólna Krajeńska, Kamień Krajeński, Tuchola i Gostycyn,
- rozwój lokalnego przetwórstwa produktów rolnych, zwłaszcza dostarczanych przez rolnictwo niekonwencjonalne w gminach: Sępólna Krajeńska, Kamień Krajeński, Kęsowo, Sośno, Gostycyn, Lubiewo, Cekcyn i Tuchola, przy jednoczesnym rozwoju integracji pionowej,

- zmianę użytkowania gruntów o niskiej przydatności dla produkcji rolnej w całej strefie pod dolesienia.

Prawidłowe funkcjonowania i rozwój strefy związane są z modernizacją jej układu **komunikacyjnego**, w tym zakresie planuje się:

- przebudowę drogi krajowej nr 25, dróg wojewódzkich nr: 237, 240, 241 oraz linii kolejowych 131 i 208,
- przebudowę do klasy technicznej G (główna) dróg wojewódzkich i budowę obwodnic: miejscowości Laskowice Pomorskie w ciągu drogi nr 239: Błądzim – Lniano – Świecie oraz drogi nr 272: Laskowice Pomorskie – Lipienki – Jeżewo – Dolna Grupa,
- przebudowę do klasy technicznej G (główna) drogi wojewódzkiej nr 243: Mrocza – Koronowo,
- przebudowę do klasy technicznej Z (zbiorcza) dróg wojewódzkich:
 - nr 242: Więcbork – Falmierowo,
 - nr 189: Jastrowie – Więcbork,
 - nr 238: Osie – Warlubie,
- przebudowę dróg powiatowych i gminnych oraz linii kolejowych znaczenia regionalnego.

W sferze **infrastruktury komunalnej** planuje się:

- rozbudowę sieci wodociągowej w obszarze gminy wiejskiej Więcbork,
- rozbudowę sieci kanalizacyjnej w miastach: Sępólno Krajeńskie, Więcbork, Mrocza,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej w obszarze gmin wiejskich poprzez budowę oczyszczalni i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie,
- realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy rozproszonej,
- rekultywację składowisk w gminach Osie i Jeżewo,
- budowę nowych składowisk dla gminy Osie (Brzeziny),
- likwidację mogiłników w gminach: Świekatowo i Kamień Krajeński,
- bieżącą likwidację „dzikich” wysypisk.

W celu poprawy warunków zasilania w **energię elektryczną** niezbędne są:

- zapewnienie właściwej długości linii magistralnych 15 kV na obszarach wiejskich przez budowę stacji transformatorowej o napięciu 110 kV w gminie Świekatowo wraz z dwutorową linią wysokiego napięcia 110 kV z kierunku Świecia

W celu dalszego postępu w **gazyfikacji** obszaru należy:

- wykonać gazociąg D_n 250/150 mm Nakło – Mrocza – Sępólno Krajeńskie co umożliwi zaopatrzenie w gaz miast i gmin: Więcbork, Mrocza,
- w oparciu o istniejące gazociągi wysokoprężne poprzez budowę odgałęzień możliwa jest gazyfikacja gmin: Drzycim, Lniano, Osie i Gostycyn.

Realizacja polityki przestrzennej na obszarze strefy ukierunkowana będzie na rozwój gospodarki leśnej i użytkowanie rekreacyjne. Poza wzmocnieniem roli Tucholi nie przewiduje się koncentracji procesów urbanistycznych. Zagospodarowanie przestrzenne ukierunkowane jest głównie na poprawę wyposażenia infrastrukturalnego i rozwój komunikacji, poprawę jakości środowiska przyrodniczego oraz uporządkowanie zagospodarowania turystycznego. Działania te przyniosą efekty w postaci podniesienia standardów wypoczynku w rejonie Borów Tucholskich i życia mieszkańców.

4.3. Strefa wschodnia

Strefa obejmuje powierzchnię 4620,04 km², co stanowi 25,71% ogólnej powierzchni województwa. Użytki rolne zajmują tu 73,3%, a lasy 15,3% powierzchni strefy. Strefę zamieszkuje 334 141 osób (15,91% ogółu ludności województwa), z czego tylko 35,1% stanowi ludność miejska. Gęstość zaludnienia wynosi 72,3 osób/km² (wskaźnik dla województwa – 116,9).

W zakresie **ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego** planuje się:

- utworzenie Skępskiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Doliny Drwęcy oraz powiększenie Brodnickiego i Górznięsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego,
- ochronę ciągów i korytarzy ekologicznych: doliny rzeki Mieni, rynny chełmżyńskiej, dolin rzek Lutryny i Rypienicy,
- powiększenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, co najmniej o teren gminy Skrwilno,
- włączenie do sieci ekologicznej NATURA 2000: Pojezierza Brodnickiego, Górznięsko-Lidzbarskiego Kompleksu Leśnego oraz Bagiennej Doliny Drwęcy,
- ochronę terenów zalewowych zagrożonych powodzią, zwłaszcza w dolinie dolnej i środkowej Drwęcy,
- rekultywację wód zdegradowanych jezior, w szczególności: Chalińskiego, Chełmżyńskiego, Łasińskiego Zamkowego, Płowęża, Skrwilna i Wieczna Północnego,
- rozbudowę i odbudowę obiektów małej retencji wód, szczególnie w zlewniach rzek: Osy, Lutryny, Rypienicy, Strugi Toruńskiej i Ruźca,
- modernizację systemów melioracyjnych, w szczególności na Pojezierzu Chełmińskim,
- dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów do siedliska glebowego, w szczególności drzewostanów sosnowych na obszarze Równiny Urszulewskiej.

W sferze **ochrony i kształtowania środowiska kulturowego** planuje się:

- rewitalizację historycznych układów urbanistycznych miast: Brodnicy, Chełmży, Górzna, Golubia-Dobrzynia, Kowalewa Pomorskiego, Lipna, Łasina, Radzyna Chełmińskiego, Rypina, Skępego, Wąbrzeźna i wsi Kikół,
- stałą konserwację odrestaurowanego zamku w Golubiu-Dobrzyniu,
- utrzymanie w formie trwałej ruiny, zachowanie bądź adaptacja do nowych funkcji pozostałości zamków w: Radzynie Chełmińskim, Rogóźnie, Pokrzywnie, Wąbrzeźnie, Kowalewie Pomorskim, Papowie Biskupim, Brodnicy, Lipieńku i Radzikach Dużych,

- wspieranie działań konserwatorskich dla zachowania obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych,
- objęcie ochroną prawną w formie rezerwatu kultury: zespołów pałacowo-parkowych w Jabłonowie Zamku, Mełnie i Nawrze, zamku w Golubiu-Dobrzyniu, ruin zamków w Brodnicy, Kowalewie Pomorskim, Radzynie Chełmińskim, Rogóźnie Zamku i Wąbrzeźnie, zespołu klasztorowego w Oborach i Skepem-Wymyślinie oraz historycznych układów urbanistycznych w: Brodnicy, Chełmży, Golubiu-Dobrzyniu, Górznie, Kikole, Kowalewie Pomorskim, Radzynie Chełmińskim, Rypinie i Wąbrzeźnie,
- utworzenie następujących parków kulturowych: chełmżyńskiego, Doliny Drwęcy, Doliny Gardęgi, Doliny Osy, górznińskiego, jastrzębskiego, kikolskiego, lipnowskiego, lisewskiego, łaśnińskiego, Mełna-Gruty, ryńskiego, rypińskiego, skępskiego i zbójńskiego.

W sferze związanej z **gospodarką turystyczną** postuluje się:

- większe wykorzystanie dla wypoczynku terenów nad jeziorami: Chełmżyńskim, Skępskim, Skrwileńskim i Urszulewskim, poprzez ich zagospodarowanie turystyczne ogólnodostępne, o charakterze całorocznym i o wysokim standardzie,
- promocję i szersze wykorzystanie specjalistycznych ofert turystycznych: międzynarodowego turnieju rycerskiego na zamku w Golubiu-Dobrzyniu, konkursu krasomówczego w Golubiu-Dobrzyniu, festiwalu archeologicznego w Brodnicy, konkursu szopenowskiego w Szafarni, międzynarodowych spływów kajakowych Drwęcą i turystyki religijnej związanej z kultem Matki Boskiej Skępskiej,
- dalszy rozwój agroturystyki na bazie istniejących siedlisk rolniczych,
- wykorzystanie nieczynnej linii kolejowej Chełmża-Mełno jako trasy rowerowo-konnej.

Dla **produkcji żywności** o wysokiej jakości podnoszącej konkurencyjność obszaru przy wykorzystaniu potencjału przyrodniczego zakłada się:

- rozwój gospodarstw towarowych (produkujących na rynek) o wykształconej i zróżnicowanej specjalizacji głównie w gminach: Papowo Biskupie i Świecie n/Osą w oparciu o grunty znajdujące się w zasobie AWRSP oraz w oparciu o obrót ziemią własności indywidualnych gospodarstw rolnych, zwłaszcza w gminach: Rypin, Brzuze, Zbójno, Kikół i Czernikowo,
- rozwój rolnictwa ukierunkowanego na zboża, rośliny przemysłowe, a w gminach: Wąpielsk, Brodnica, Osiek, Świedziebna i Górzno na produkcję warzyw i owoców dla istniejącego przetwórstwa i na zaopatrzenie turystów; produkcja zwierzęca (bydło i trzoda chlewna) wystąpi szczególnie w gminach powiatów: golubsko-dobrzyńskiego, rypińskiego, brodnickiego i wąbrzeskiego,
- rozwój i unowocześnianie przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym przetwarzającego surowce lokalne pochodzące z gospodarstw ekologicznych w całej strefie,
- zmiana użytkowania gruntów niskiej przydatności dla produkcji rolnej zwłaszcza w gminach powiatu brodnickiego, rypińskiego i lipnowskiego pod dolesienia.

Dla prawidłowego funkcjonowania i rozwoju strefy najważniejszymi zadaniami w zakresie **komunikacji** będą:

- budowa autostrady A – 1 i dróg ekspresowych S- 10 i S- 16,

- przebudowa dróg krajowych nr 15 i nr 67 oraz dróg wojewódzkich nr: 534, 543 i 560 i linii kolejowych nr: 353, 207 i 208,
- budowa CMK po 2020 r. relacji Warszawa – Gdańsk (Sierpc – Rypin – Brodnica – Jabłonowo Pomorskie – Prabuty),
- przebudowa dróg wojewódzkich do klasy technicznej G (główna):
 - nr 557: Rypin – Lipno,
 - nr 538: Radzyń Chełmiński – Łasin – Rozdroże,
 - nr 563: Rypin – Mława,
 - nr 558: Lipno – Dyblin,
 - nr 559: Lipno – Jesień – Płock,
 - nr 556: Ostrowite – Zbójno,
- przebudowa dróg wojewódzkich do klasy technicznej G (główna) z budową obwodnic:
 - miejscowości Lisewa w ciągu drogi nr 548: Stolno – Wąbrzeźno – Niedźwiedź – Płachoty,
 - miasta Chełmży w ciągu drogi nr 551: Strzyżawa – Chełmża – Wąbrzeźno,
 - miasta Golubia-Dobrzynia w ciągu drogi nr 554: Orzechowo – Sierakowo – Kowalewo Pomorskie – Golub-Dobrzyń – Kikół ,
 - miasta Brodnicy w ciągu drogi nr 544: Brodnica – Mława,
- przebudowa dróg powiatowych i gminnych oraz linii kolejowych znaczenia regionalnego zapewniająca dobrą dostępność siedzib urzędów powiatowych i gminnych.

W sferze **infrastruktury komunalnej** planuje się:

- rozbudowę sieci wodociągowej w gminie Skępe,
- rozbudowę sieci kanalizacyjnej w miastach: Skępe, Kowalewo Pomorskie,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej w obszarze gmin wiejskich poprzez budowę oczyszczalni i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie,
- realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy rozproszonej,
- budowę nowych składowisk dla gmin: Tłuchowo (Tłuchowo), Skępe (Lubówiec), gminnego zakładu utylizacji odpadów w Jabłonowie Pomorskim,
- likwidację mogiłników w gminach: Dębowa Łąka, Kowalewo Pomorskie, Golub-Dobrzyń, Lipno i Rypin,
- bieżącą likwidację „dzikich” wysypisk.

W zakresie zasilania obszaru **gazem ziemnym**

Obszary w obrębie strefy są generalnie niezagazyfikowane. W celu stworzenia możliwości korzystania z tego paliwa należy:

- poprowadzić gazociągi: D_n 300 mm Chełmża – Chełmno – Świecie, D_n 250 mm Wąbrzeźno – Brodnica i D_n 200 mm Brodnica – Lubawa oraz D_n 150 mm Sierpc – Rypin. W oparciu o tak rozbudowaną sieć gazociągów wysokiego ciśnienia będzie możliwa gazyfikacja miast i gmin: Brodnica, Golub-Dobrzyń, Radomin, Dębowa

Łąka, Osiek, Wąpielsk, Świdziebnia, Górzno, Brzozie, Skrwilno, Brzuze, Zbójno, Czernikowo i Rogowo,

- istniejące gazociągi wysokoprężne, poprzez budowę odgałęzień i stacji redukcyjno-pomiarowych gazu umożliwiają gazyfikację miast: Radzyna Chełmińskiego i Lipna oraz gmin: Wielgie, Skępe i Kikół.

Realizacja polityki przestrzennej w strefie spowoduje intensyfikację gospodarki rolnej oraz politykę rozwoju wielokierunkowego obejmującego gospodarkę rolną, leśną i turystyczną. Ważne będzie wzmocnienie roli Brodnicy oraz jej powiązania z pozostałymi miastami i siedzibami gmin. Kierunki zagospodarowania koncentrują się właśnie na: powiązaniu strefy ze stolicami województwa, rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolnego (w tym ekologicznego), rozwoju wypoczynku i rekreacji, a także agroturystyki. Ważne będą działania na rzecz poprawy środowiska przyrodniczego i wyposażenia infrastrukturalnego (gaz) tej niedoinwestowanej strefy. Efektem kumulatywnym powinno być znaczne podniesienie jakości życia mieszkańców strefy i wyrównanie poziomu wyposażenia infrastrukturalnego.

4.4. Strefa południowa

Strefa obejmuje powierzchnię 4609,7 km², co stanowi 25,65% ogólnej powierzchni województwa. Użytki rolne zajmują tu aż 76,2%, a lasy tylko 12,4% powierzchni strefy. Strefę zamieszkuje 395 337 osób (18,82% ogółu ludności województwa), z czego 44,4% stanowi ludność miejska. Gęstość zaludnienia wynosi 85,8 osób/km² (wskaźnik dla województwa – 116,9).

W zakresie **ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego** planuje się:

- utworzenie Pałuckiego Parku Krajobrazowego,
- objęcie ochroną prawną całej doliny Noteci,
- włączenie do sieci ekologicznej NATURA 2000 Jeziora Gopło,
- rekultywację wód zdegradowanych jezior, w szczególności: Borzymowskiego, Chodeckiego, Lubieńskiego, Mogileńskiego, Ostrowieckiego, Pakoskiego, Szydłowskiego, Tonowskiego, Wolickiego, Zioło oraz Żnińskiego Dużego i Małego,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej, w szczególności w zlewni rzeki Wełny i w zlewni górnej Noteci,
- ochronę terenów zalewowych zagrożonych powodzią, zwłaszcza w dolinie Noteci,
- rozbudowę systemów kanalizacji sanitarnej w szczególności na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych,
- retencję wód i melioracje dla uregulowania stosunków wodnych na obszarach zagrożonych deficytem wody, w szczególności na Pojezierzu Kujawskim i Równinie Inowrocławskiej,
- wprowadzanie zadrzewień śródpolnych, w szczególności na bezleśnych obszarach Równiny Inowrocławskiej oraz wokół zbiorników wodnych na terenie całej strefy.

W sferze **ochrony i kształtowania środowiska kulturowego** planuje się:

- rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych miast: Kcyni, Żnina, Janowca Wielkopolskiego, Pakości, Inowrocławia, Kruszwicy, Strzelna, Mogilna, Radziejowa,

Piotrkowa Kujawskiego, Lubrańca, Izbicy Kujawskiej, Gniewkowa i Chodcza oraz miejscowości, które utraciły prawa miejskie: Kwieciszewa, Wylatowa, Gębic, Żernik, Gąsawy, Rogowa i Osiecin,

- wspieranie działań konserwatorskich dla zachowania obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych,
- ochronę dziedzictwa kulturowego związanego z okresem piastowskim,
- utrzymanie lub adaptacja do nowych funkcji pozostałości zamków w Kruszwicy i Wenecji,
- objęcie ochroną prawną w formie rezerwatu kultury: osiedla obronnego z okresu kultury łużyckiej w Biskupinie, „*grobowców kujawskich*” w Sarnowie i Wietrzychowicach, zespołu pałacowo-parkowego w Lubostroniu, zespołu sakralnego z kompleksem pałacowo-parkowym w Kościelisku Kujawskim, ruin zamku w Wenecji (koło Żnina) oraz układów urbanistycznych miast: Inowrocławia, Kcyni, Kruszwicy, Mogilna, Pakości, Radziejowa, Strzelna i Żnina,
- utworzenie następujących parków kulturowych: chodeckiego, Doliny Zgłowiączki, gniewkowskiego, izbickiego, kcyńskiego, kłóbskiego, mogileńsko-kruszwickiego, orzelskiego, pałuckiego, Pieranie, radziejowskiego, sarnowskiego, wietrzychowickiego i żnińskiego.

W sferze związanej z **gospodarką turystyczną** postuluje się:

- uporządkowanie istniejącego zainwestowania i poprawa standardu zagospodarowania turystycznego w rejonie Przyjeziera,
- wykreowanie produktu turystycznego wykorzystującego walory kulturowo-przyrodnicze Kruszwicy i Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia,
- dążenie do realizacji zagospodarowania turystycznego gmin atrakcyjnych, lecz dotąd niedostatecznie zainwestowanych turystycznie (Żnin, Gąsawa, Rogowo, Kruszwica, Chocień, Chodecz, Izbica Kujawska, Topólka, Piotrków Kujawski i Jeziora Wielkie),
- upowszechnianie idei agroturystyki w gminach: Rogowo, Gąsawa, Żnin, Kruszwica, Bytoń, Piotrków Kujawski, Topólka, Izbica Kujawska, Chocień i Chodecz,
- adaptacja nieczynnych linii kolejowych jako tras rowerowo-konnych (Szubin-Żnin, Barcin-Mogilno), wydłużenie trasy kolejki wąskotorowej Żnin – Gąsawa, wykorzystanie linii kolejowej wąskotorowej dla przejazdów turystycznych na linii Nieszawa Wąskotorowa – Łówkowice – Dobrze – Płowce – Lubraniec – Boniewo - Zbijewo,
- promocja i szersze wykorzystanie specjalistycznych ofert turystycznych jak: muzeum archeologiczne w Biskupinie, kolejka wąskotorowa i muzeum kolejnictwa w Wenecji k/Żnina, skansen etnograficzny w Kłóbce.

W celu intensyfikacji **produkcji rolnej** dostosowanej do standardów Unii Europejskiej przyjmuje się:

- wspieranie działań dla zmiany struktury wielkościowej indywidualnych gospodarstw rolnych we wschodniej części obszaru, w gminach powiatu radziejowskiego i częściowo włocławskiego,
- rozwój intensywnego rolnictwa w gospodarstwach towarowych (produkujących na rynek) o wykształconej i zróżnicowanej specjalizacji z uprawą roślin przemysłowych na prawie całym obszarze; warzyw i owoców szczególnie w gminach powiatów: ino-

- wrocławskiego, aleksandrowskiego, radziejowskiego i wrocławskiego; z produkcją zwierzęcą w gminach powiatów: radziejowskiego, żnińskiego i mogileńskiego,
- rozwój i unowocześnienie przetwórstwa rolno-spożywczego, wspieranie działań dla uzyskania certyfikatów jakości oraz integracji poziomej i pionowej dla zwiększenia zagospodarowania surowców rolniczych i zapewnienia wysokiej jakości i stabilności dostaw surowców dla przetwórstwa,
 - rozwój przetwórstwa specjalistycznego, np. zielarskiego, browarniczego, produkcji koncentratów spożywczych, głównie w gminach powiatów: inowrocławskiego, mogileńskiego i radziejowskiego,
 - intensyfikację produkcji rybackiej w oparciu o jeziora położone w zachodniej i środkowej części obszaru, obejmujące gminy: Inowrocław, Kruszwica, Janikowo, Gąsawa, Żnin i Pakość.

Prawidłowe funkcjonowanie strefy, jej rozwój społeczno – gospodarczy związane są z modernizacją jej **układu komunikacyjnego**:

- budową drogi ekspresowej S - 5,
- przebudową dróg krajowych nr: 15, 25 i 62, dróg wojewódzkich nr: 241, 266 i 412 oraz linii kolejowych nr 131 i 353,
- przebudową dróg wojewódzkich do klasy technicznej G (główna):
 - nr 246: Paterek- Szubin- Łabiszyn- Złotniki Kujawskie- Gniewkowo- Dąbrowa Biskupia,
 - nr 252: Inowrocław- Zakrzewo- Rózinowo,
 - nr 269: Szczerkowo- Izbica Kujawska- Chodecz- Choceń- Kowal,
 - nr 267: Ujma Duża- Osięciny- Piotrków Kujawski,
 - nr 301: Janowiska- Krotoszyn- Osięciny,
 - nr 247: Kcynia – Szubin,
 - nr 253: Łabiszyn – Murczyn,
 - nr 262: Kwieciszewo – Głębnice – Orchowo – Szyszłowo.
- przebudową dróg wojewódzkich do klasy technicznej G (główna) i budową obwodnic:
 - Barcina i Mogilna w ciągu drogi nr 254: Brzoza- Łabiszyn- Barcin- Mogilno,
 - Pakości i Inowrocławia w ciągu drogi nr 251: Kaliska- Żnin- Barcin- Pakość- Inowrocław,
 - Lubrańca w ciągu drogi nr 270: Brześć Kujawski- Izbica Kujawska - Koło,
 - Pakości w ciągu drogi nr 255: Pakość- Broniewice- Strzelno.
- przebudową śródlądowej drogi wodnej dla utrzymania żeglugi na szlaku - Jezioro Gopło – Noteć – Kanał Notecki – Kanał Bydgoski,
- przebudową dróg powiatowych i gminnych oraz linii kolejowych znaczenia regionalnego zapewniającą dobrą dostępność siedzib urzędów powiatowych i gminnych.

W sferze **infrastruktury komunalnej** planuje się:

- rozbudowę sieci wodociągowej w gminie wiejskiej Lubień Kujawski,

- rozbudowę i modernizację urządzeń gospodarki ściekowej poprzez budowę oczyszczalni ścieków dla miasta Kcynia oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej w miastach: Lubraniec, Izbica Kujawska, Piotrków Kujawski,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej w obszarze gmin wiejskich poprzez budowę oczyszczalni i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie,
- realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy rozproszonej,
- rekultywację składowisk odpadów w gminach: (Złotniki Kujawskie, Szubin, Gniewkowo, Mogilno, Gąsawa i Lubraniec),
- budowę nowych składowisk dla gmin: Janowiec Wlkp. (Zrazim), Rogowo (Czewujewo lub Zalesie lub Budziszów), Gąsawa (Szelejewo), Kruszwica (Wola Wapowska) i Dobre (Byczyna),
- likwidację mogiłników w gminach: Szubin, Gąsawa, Dąbrowa Biskupia, Rogowo i Bytoń.
- bieżącą likwidację „dzikich” wysypisk.

W celu poprawy warunków zasilania w **energię elektryczną** niezbędne są:

- budowa stacji transformatorowej we wsi Bądkowo oraz elektroenergetycznych linii 110 kV relacji Bądkowo – Radziejów – Włocławek dla zapewnienia właściwej długości linii magistralnych 15 kV na obszarach wiejskich ,
- budowa linii 110 kV relacji Lubraniec – Włocławek, Żnin – Sadłogoszcz oraz do stacji w Karczynie poprzez wcięcie w istniejącą linię Piotrków – Kruszwica i do stacji w Strzelnie poprzez wcięcie w linię Pątnów – Pakość dla zabezpieczenia dwukierunkowego zasilania istniejących GPZ-ów.

W zakresie zasilania obszaru **gazem ziemnym**

- w oparciu o istniejącą sieć gazociągów wysokiego ciśnienia poprzez rozbudowę i budowę odgałęzień, możliwa jest gazyfikacja miast i gmin: Chodecz, Radziejów, Piotrków Kujawski, Gąsawa, Zakrzewo, Dobre, Choceń, Janowiec Wielkopolski z kierunku woj. wielkopolskiego i miejscowości Nowy Dwór.

Realizacja polityki przestrzennej w tej strefie spowoduje, że Inowrocław będzie nadal ważnym ośrodkiem wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej. Na większej części jednostki wystąpi intensyfikacja gospodarki rolnej, a na stosunkowo nieznacznych terenach rozwój rekreacji i przemysłu (rejon Inowrocławia). Poprawią się powiązania miast i gmin z Inowrocławiem. Kierunki zagospodarowania koncentrować się będą na rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego, uporządkowaniu zabudowy rekreacyjnej oraz rekultywacji znacznie zdegradowanego środowiska przyrodniczego (wody). Efektem będzie poprawa jakości życia mieszkańców oraz podniesienie standardów wypoczynku.

5. Zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne

5.1. Zadania zawarte w rejestrze zadań rządowych

W województwie kujawsko-pomorskim rejestr zadań rządowych, w rozumieniu art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, zawiera dwa zadania:

- infrastrukturę dla systemu dowodzenia i kontroli (pakiet CP5A0035)
 - modernizacja kompleksu 8618 Osowiec położonego w gminie Sicienko,
- infrastrukturę dla przyjęcia sił wzmocnienia NATO (pakiet CP2A0022)
 - modernizacja i rozbudowa składów MPS w m. Gardeja w części położonej w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego w gminie Rogóźno.

Powyższe zadania wynikają z Programu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego W Dziedzinie Bezpieczeństwa (NSIP) sporządzonego przez Ministerstwo Obrony Narodowej.

Omawiane zadania zostały ujęte w części IV tabeli nr 2 i oznaczone numerami 195 i 196.

5.2. Propozycje zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne

Uszczegółowieniem kierunków zagospodarowania przestrzennego całego województwa jest spis zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne, który przedstawiają części I, II i III tabeli nr 2. Jest to jednocześnie konkretyzacja zamierzeń ogólnie zarysowanych w „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego”, a mających swoje odzwierciedlenie w przestrzeni fizycznej województwa.

Większość zadań wynika z przyjętych, bądź zaakceptowanych dokumentów źródłowych o charakterze strategicznym i programowym, Kontraktu Wojewódzkiego, Programu Rozwoju Województwa do 2010 r. oraz ustaw szczególnych. Dla wielu zadań wynikających z uwarunkowań i koncepcji planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, planów miejscowych oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miast i gmin, przyjęto proponowany termin realizacji.

W poniższej tabeli zadania ujęto w trzech blokach: I – zadania o znaczeniu krajowym – rozumiane jako wnioski do koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, II – zadania wymagające współpracy z województwami sąsiednimi i III – zadania o znaczeniu wojewódzkim. W niniejszym wykazie przedstawiono tylko zadania o charakterze ponadlokalnym, które wynikają z merytorycznego zakresu planu województwa.

Rozszerzeniem zadań zawartych w tabeli nr 2 jest odrębny zeszyt dokumentacji planu zawierający zadania zgłoszone do planu zagospodarowania przestrzennego województwa przez samorządy powiatowe i gminne oraz wszelkie instytucje i podmioty gospodarcze z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, a także zadania zawarte w Programie Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2010 roku.

W wykazie priorytetowych zadań o znaczeniu krajowym i wojewódzkim, warunkującym rozwój województwa w kierunkach umożliwiających realizację założonych celów, przeważającą ich ilość (70%) stanowią zamierzenia dotyczące rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej, w tym głównie transportowej (52%). Realizacja zadań dotyczących sieci drogowej i kolejowej poprawi dostępność i spójność regionu, pozytywnie oddziaływać będzie na rozwój gospodarczy całego województwa.

Budowa obwodnic i rozwój sieci gazowniczych spowodują poprawę jakości życia mieszkańców, szczególnie na obszarach zurbanizowanych, a realizacja projektów z zakresu elektroenergetyki zapewni bezpieczeństwo elektroenergetyczne województwa, gwarantując jednocześnie wysoką jakość dostarczanej energii elektrycznej. Rozwój infrastruktury technicznej będzie zgodny z poszanowaniem zasad ochrony środowiska.

Wykonanie zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne w zakresie środowiska przyrodniczego i kulturowego pozwoli na ochronę przed degradacją walorów przyrodniczych i kulturowych decydujących o atrakcyjności województwa.

Realizacja zadań dotyczących ochrony zasobów przyrodniczych pozwoli zarówno na ochronę gleb, wód i lasów, jak i zachowanie bioróżnorodności, natomiast prowadzących do poprawy jakości środowiska spowoduje: likwidację źródeł zagrożeń, doprowadzenie stanu środowiska do pożądanego zwiększenia lesistości i poprawę walorów krajobrazowych. Wykonanie zadań w zakresie prawnej ochrony przyrody i krajobrazu przyczyni się do powstania nowych i powiększenia istniejących form ochrony, ukształtowania ciągłego i spójnego przestrzennie systemu obszarów chronionych oraz wdrożenia reżimów ochronnych na terenach prawnie chronionych, a także wpisania się województwa w europejską sieć obszarów Natura 2000.

Zrealizowanie zadań z zakresu ochrony zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego w oparciu o podstawy prawne kształtowania sieci obszarów kulturowych, sprzyjać będzie zachowaniu najcenniejszych obiektów i zespołów dziedzictwa przeszłości regionu. W rezultacie, realizacja zadań w zakresie środowiska przyrodniczego i kulturowego przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności regionu i zachowania walorów środowiska dla potrzeb przyszłych pokoleń.

Wykonanie zadań z zakresu infrastruktury społecznej służyć będzie wzmocnieniu sieci osadniczej województwa, przyśpieszeniu rozwoju największych miast regionu jako aktywnych biegunów wzrostu. Wzmocnienie sieci osadniczej poprzez rozwój usług ponadlokalnych zlokalizowanych w największych miastach województwa, podniesie standardy życia wszystkich mieszkańców, uatrakcyjni region dla inwestorów oraz doprowadzi do jego większej spójności przestrzennej.

Tabela nr 2 Zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne

L.p.	Nazwa zadania	Podmiot odpowiedzialny za zadanie	Termin realizacji *	Dokument źródłowy/ podstawa prawna
I. ZADANIA O ZNACZENIU KRAJOWYM – rozumiane jako wnioski do koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju				
Środowisko przyrodnicze i kulturowe				
1.	Włączenie do sieci ekologicznej NATURA 2000 następujących obszarów: Parki Krajobrazowe Borów Tucholskich, Pojezierze Brodnickie, Bagienna Dolina Drwęcy, Górznieńsko-Lidzbarski Komplex Leśny, Jezioro Gopło, Lasy Włocławsko-Gostynińskie, Błota Rakutowskie i Forty w Toruniu	Minister Środowiska, Wojewoda we współpracy z Samorządem Województwa	do 2003 r.	Koncepcja sieci NATURA 2000 w Polsce – Projekt: PL 9608.01.04
2.	Ochrona gruntów o wysokiej przydatności dla rolnictwa przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Wojewoda	realizacja ciągła	Ustawa z dn. 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych
3.	Utworzenie sieci rezerwatów i parków kulturowych	Samorządy lokalne we współpracy z Służbami Konserwatorskimi	do 2010 r.	Ustawa z dn. 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury
4.	Rewaloryzacja historycznego układu urbanistycznego zespołu staromiejskiego Torunia, wpisanego na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO	Samorząd Torunia, Samorząd Województwa, Wojewoda i Wojewódzki Konserwator Zabytków	po 2010 r.	Ustawa z dn. 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury
5.	Budowa zbiorników retencyjnych zlewni Noteci i Wełny (zbiorniki: Wiecanowski, Wieniecki, Parlin, Chwałowski, Ostrowo II, Zioło, Lubiecki, Kołdrąbski, Wolski, Rogowo, Kaczkowo, Tonowo i Rogówko) oraz przepompowni Rydlewo-Skarbieniec (gm. Żnin)	Pełnomocnik Rządu do Spraw „Programu dla Odry – 2006”, Samorząd Województwa	do 2006 r.	Projekt planowanych nakładów na realizację „Programu dla Odry – 2006” na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

6.	Regulacja i odbudowa rzek i kanałów w zlewni Noteci i Welny (Kanał Kuśnierz, Kanał Smyrnia, Smyrnia Mała, Kcyńska, Pomorka, Kanał Złotnicki, Dziemionna, Struga Śleska, Rokitka, Panna Północna, Bachorze, Kanał Gocanowski, Gąsawka, Welna, Potok Koldrąbski, Struga Sadowiecka, Kanał Ciechrz-Bożejewice, Potok Uścikowski, Rawka i Biała Struga)	Pełnomocnik Rządu do Spraw „Programu dla Odry – 2006”, Samorząd Województwa	do 2006 r.	Projekt planowanych nakładów na realizację „Programu dla Odry – 2006” na terenie województwa kujawsko-pomorskiego
Komunikacja				
7.	Budowa autostrady A-1 - granica województwa - Nowe Marzy - Nowe Marzy- Lubicz - Lubicz - Czerniewice - Czerniewice - Kowal - Stryków	Gdańsk - Transport Company SA jw. jw. jw. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA)	do 2015 r. jw. jw. jw. jw.	Polityka Transportowa Państwa na lata 2001-2015 jw. jw. jw. Program Inwestycyjny GDDKiA
8.	Budowa drogi ekspresowej S-5 - przebudowa na odcinku Nowe Marzy (A-1) - Świecie - przebudowa na odcinku Borówno- Bydgoszcz - przebudowa w mieście Bydgoszcz istniejącej drogi krajowej nr 5 (pierwszy etap) - budowa obwodnicy miasta Bydgoszcz (północno-zachodnia – docelowo II etap) - przebudowa na odcinku Bydgoszcz- Szubin - budowa obwodnicy wsi - Rynarzewo - budowa obwodnicy miasta - Szubin - przebudowa na odcinku Szubin- Żnin - budowa obwodnicy wsi - Kowalewo - budowa obwodnicy miasta - Żnin	GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA	do 2015 do 2010 r. do 2010 r. do 2010 r. po 2010 r. do 2010 r. do 2010 r. jw. po 2010 r. jw. jw.	Polityka Transportowa Państwa na lata 2001-2015 Program Inwestycyjny GDDKiA jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw.

9.	<p>Budowa drogi ekspresowej S-10</p> <ul style="list-style-type: none"> - przebudowa odcinka granica województwa - Pawłówek Białe Błota - budowa drugiej jezdni obwodnicy Nakła - budowa obwodnicy wsi - Mrozowo - budowa obwodnicy wsi - Sadki - budowa obwodnicy wsi - Trzeciewnica - budowa obwodnicy wsi - Slesin - budowa obwodnicy wsi - Strzelewo - budowa obwodnicy wsi - Kamieńca - budowa obwodnicy wsi - Kruszyn - budowa drugiej jezdni na odcinku Bydgoszcz - Toruń - budowa południowej obwodnicy miasta - Toruń - budowa obwodnicy wsi - Obrowo - budowa obwodnicy wsi - Czernikowo - budowa obwodnicy miasta - Lipno - budowa obwodnicy wsi - Karnkowo - budowa obwodnicy wsi - Wólka 	<p>GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA, Samorząd Województwa GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA GDDKiA</p>	<p>do 2015 r. po 2010 r. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. do 2010 r. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw.</p>	<p>Polityka Transportowa Państwa na lata 2001-2015 Program Inwestycyjny GDDKiA jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. jw. Program Rozwoju Woj. do 2010 r. PHARE Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy (MPZPG) j. w. j. w. j. w. j. w.</p>
10.	<p>Budowa drogi ekspresowej S-16</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa obwodnicy miasta - Grudziądz - budowa obwodnicy miasta - Łasin 	<p>GDDKiA GDDKiA j w.</p>	<p>po 2015 r. jw. jw.</p>	<p>Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju - MP Nr 26 z dn. 16 sierpnia 2001 r. Uzgodnienie Projektu Planu z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego</p>

<p>11. Przebudowa drogi krajowej nr 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - wzmocnienie nawierzchni do 115 kN/oś na całej długości - budowa obwodnicy miasta - Nowe - budowa Trasy Nowomostowej w Toruniu z mostem przez rz. Wisłę (ul. Grudziądzka – Łódzka) - budowa odcinka: ul. Łódzka – południowa obwodnica miasta Torunia (droga S- 10) - budowa obwodnicy miasta - Włocławek - budowa Al. Królowej Jadwigi we Włocławku - budowa obwodnicy miasta - Kowal - budowa obwodnicy miasta - Lubień Kujawski 	<p>GDDKiA</p> <p>GDDKiA</p> <p>jw.</p> <p>Samorząd Torunia, Samorząd Województwa</p> <p>Samorząd Torunia, Samorząd Województwa,</p> <p>Samorząd Włocławka</p> <p>Samorząd Włocławka</p> <p>GDDKiA</p> <p>jw.</p>	<p>po 2010 r.</p> <p>do 2006 r.</p> <p>po 2010 r.</p> <p>do 2010 r.</p> <p>jw.</p> <p>do 2010 r.</p> <p>do 2006 r.</p> <p>do 2005 r.</p> <p>po 2010 r.</p>	<p>Polityka Transportowa Państwa na lata 2001-2015</p> <p>Narodowa Strategia Rozwoju Transportu na 2000-2006</p> <p>Program Inwestycyjny GDDKiA</p> <p>Program Rozwoju Woj. do 2010 r</p> <p>Program Rozwoju Woj. do 2010 r</p> <p>jw.</p> <p>Program Rozwoju Woj. do 2010 r. PHARE</p> <p>Program Inwestycyjny GDDKiA</p> <p>jw.</p>
<p>12. Przebudowa drogi krajowej nr 15</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa obwodnicy miasta - Strzelno - budowa obwodnicy miasta - Inowrocław - budowa obwodnicy miasta - Gniewkowo - przebudowa nawierzchni na odcinku Gniewkowo-Suchatówka - budowa Trasy Staromostowej w Toruniu - przebudowa ul. Olsztyńskiej w Toruniu - budowa obwodnicy miasta - Kowalewo Pomorskie - budowa obwodnicy miasta - Brodnica - budowa drugiej jezdni na całej długości 	<p>GDDKiA</p> <p>GDDKiA</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>Samorząd Torunia</p> <p>jw.</p> <p>GDDKiA</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>	<p>po 2010 r.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>do 2010 r.</p> <p>do 2010 r.</p> <p>jw.</p> <p>po 2010 r.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>	<p>Miejsowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miasta (MPZPM) i MPZPG</p> <p>MPZPG</p> <p>Program Inwestycyjny GDDKiA</p> <p>Program Rozwoju Woj. do 2010 r</p> <p>jw.</p> <p>MPZPM</p> <p>jw.</p> <p>Uzgodnienie Projektu Planu z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad</p>

13.	<p>Przebudowa drogi krajowej nr 80</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa trasy średnicowej w Bydgoszczy - budowa obwodnicy wsi- Zławieś Wielka - budowa trasy średnicowej w Toruniu - przebudowa ul. Sz. Lubickiej z podłączeniem do węzła autostradowego „Lubicz” - budowa drugiej jezdni na całej długości 	<p>GDDKiA Samorząd Bydgoszczy</p> <p>GDDKiA Samorząd Torunia</p> <p>jw.</p> <p>GDDKiA</p>	<p>po 2010 r. do 2010 r.</p> <p>po 2010 r. do 2010 r.</p> <p>do 2010 r.</p> <p>po 2010 r.</p>	<p>Program Rozwoju Woj. do 2010 r MPZPG</p> <p>Program Rozwoju Woj. do 2010 r j. w.</p> <p>Uzgodnienie Projektu Planu z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad</p>
14.	<p>Przebudowa drogi krajowej nr 25</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa obwodnicy wsi - Zamarte - budowa obwodnicy wsi - Kamień Krajeński - budowa obwodnicy miasta - Sępólno Krajeńskie - budowa drugiej jezdni: Bydgoszcz - Inowrocław - budowa obwodnicy wsi - Nowa Wieś Wielka - budowa obwodnicy wsi - Złotniki Kujawskie - budowa obwodnicy miasta - Inowrocław - budowa obwodnicy Bliska - budowa obwodnicy miasta - Strzelno 	<p>GDDKiA</p> <p>GDDKiA</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>Samorząd Inowrocławia</p> <p>GDDKiA</p>	<p>po 2010 r. jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>do 2006 r.</p> <p>po 2010 r.</p>	<p>MPZPG</p> <p>MPZPM i MPZPG</p> <p>MPZPG</p> <p>Program Inwestycyjny GDDKiA</p> <p>MPZPG</p> <p>MPZPG</p> <p>MPZPG</p> <p>Program Rozwoju Woj. do 2010 r.</p> <p>MPZPM i MPZPG</p>
15.	<p>Przebudowa drogi krajowej nr 55</p> <ul style="list-style-type: none"> - przetrasowanie w mieście Grudziądzu 	<p>GDDKiA</p> <p>Samorząd Grudziądza</p>	<p>po 2010 r. jw.</p>	<p>MPZPM</p>
16.	<p>Przebudowa drogi krajowej nr 62</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa obwodnicy wsi - Sławsko Wielkie - budowa obwodnicy miasta - Kruszwica - budowa obwodnicy miasta - Brześć Kujawsk 	<p>GDDKiA</p> <p>GDDKiA</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>	<p>po 2010 r. jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>	<p>MPZPG</p> <p>MPZPG</p> <p>MPZPG, MPZPM</p>

17.	Przebudowa drogi krajowej nr 67 - budowa obwodnicy miasta - Lipno	GDDKiA jw.	po 2010 r. jw.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m. Lipna
18.	Przebudowa drogi krajowej nr 56 - budowa obwodnicy miasta - Koronowo	GDDKiA GDDKiA	po 2010 r. j. w.	MPZPM
19.	Modernizacja linii kolejowej nr 131 - uzyskanie V max na całej długości - modernizacja stacji rozrządowej w Inowrocławiu	PKP jw. jw.	po 2010 r. jw. do 2015 r.	Program inwestycyjny PKP jw.
20.	Modernizacja linii kolejowej nr 353	PKP	po 2010 r.	Program inwestycyjny PKP
21.	Modernizacja linii kolejowej nr 18 - utworzenie połączeń Euro i Intercity na trasie Bydgoszcz- Toruń- Warszawa	PKP Samorząd Województwa, PKP	po 2010 r. do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
22.	Rozbudowa pasażerskiego portu lotniczego w Bydgoszczy - budowa terminala cargo - budowa terminala pasażerskiego	Samorząd Bydgoszczy, Samorząd Województwa, Port Lotniczy Bydgoszcz Port Lotniczy Bydgoszcz jw.	do 2010 r. 2003-2006 2003-2006	Program Rozwoju Woj. do 2010 r. Uzgodnienie z Gł. Inspektora- tem Lotnictwa Cywilnego jw. jw.
23.	Modernizacja dróg wodnych: - rz. Odra - rz. Warta - rz. Noteć rz. Wisła - rz. Wisła - budowa stopnia wodnego „Nieszawa” na Wiśle ze zbiornikiem wodnym	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) jw./Poznań jw./Gdańsk, Warszawa Samorząd Województwa	po 2010 r. po 2010 r. do 2010 r.	Program dla Odry 2006 r. Program dla Wisły i jej dorzecza „Wisła 2020” Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
Infrastruktura techniczna				
24.	Budowa hydroelektrowni przy stopniu wodnym „Nieszawa”	Konsorcjum, Samorząd Województwa	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.

25.	Budowa linii 400 kV Grudziądz Węgrowo – Bydgoszcz Jasiniec	Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA (PSE SA)	do 2010 r.	Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną - PSE
26.	Budowa linii 400 kV Bydgoszcz Zachód – Poznań Plewiska	PSE SA	do 2020 r.	Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną - PSE
27.	Rozbudowa stacji 220/110 kV Bydgoszcz Zachód o rozdzielnię 400 kV	PSE SA	do 2010 r.	Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną - PSE
28.	Rozbudowa Podziemnego Magazynu Gazu (PMG) Mogilno do pojemności 400 mln m ³ do pojemności 700 mln m ³	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA (PGNiG)	do 2005 r. po 2005 r.	Program Rozwoju Gazownictwa w Polsce
29.	Budowa magistrali gazowej D _n 500 mm Włocławek – Gdynia	PGNiG SA	do 2003 r.	Program Rozwoju Gazownictwa w Polsce
30.	Budowa gazociągu D _n 1000 mm Mogilno – Wydartowo – Odolanów - Wierzbowice	PGNiG SA	po 2003 r.	Program Rozwoju Gazownictwa w Polsce
31.	Budowa podziemnego zbiornika ropy naftowej i paliw w Górze k/Inowrocławia	Przedsiębiorstwo Eksploatacji Rurociągów Naftowych (PERN)	do 2010 r.	Plan Inwestycyjny PERN
32.	Budowa ropociągu do magazynu w Górze od istniejącego ropociągu Rosja-Niemcy	PERN	do 2010 r.	Plan Inwestycyjny PERN
33.	Budowa ropociągu produktów naftowych do magazynu w Górze od istniejącego ropociągu relacji Plock-Nowa Wieś	PERN	do 2010 r.	Plan Inwestycyjny PERN

II. ZADANIA WYMAGAJĄCE WSPÓŁPRACY Z WOJEWÓDZTWAMI SĄSIĘDNIMI				
34.	Powiększenie Górznińskiego-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego oraz Brodnickiego Parku Krajobrazowego	Wojewoda Kujawsko-Pomorski we współpracy z Wojewodami Mazowieckim i Warmińsko-Mazurskim i w porozumieniu z samorządami lokalnymi	do 2010 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
35.	Aktualizacja planów ochrony parków krajobrazowych: Brodnickiego, Górznińskiego-Lidzbarskiego i Gostynińskiego-Włocławskiego	Wojewoda Kujawsko-Pomorski we współpracy z Wojewodą Mazowieckim i Warmińsko-Mazurskim, w porozumieniu z samorządami lokalnymi	do 2010 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
36.	Powiększenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”	Samorząd Województwa i Wojewoda Kujawsko-Pomorski w porozumieniu z Samorządami i Wojewodami Województw Mazowieckiego i Warmińsko-Mazurskiego	do 2005 r.	Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski
37.	Utworzenie rezerwatu biosfery na obszarze Borów Tucholskich	Wojewoda Kujawsko-Pomorski we współpracy z Wojewodą Pomorskim w porozumieniu z samorządami lokalnymi	do 2005 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
38.	Likwidacja źródeł zanieczyszczeń wód w zlewniach Brdy, Drwęcy, Węłny i w zlewni jeziora Gopło	Samorządy lokalne i ich związki, Samorządy Województw	do 2020 r.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego

III. ZADANIA O ZNACZENIU WOJEWÓDZKIM				
Środowisko przyrodnicze i kulturowe				
39.	Opracowanie programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego	Samorząd Województwa	do 2003 r.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
40.	Realizacja programu zwiększenia lesistości i zadrzewień województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2001-2020	Samorządy lokalne Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu (RDLP)	do 2020 r.	Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach
41.	Powiększenie Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Wisły i Krajeńskiego Parku Krajobrazowego	Wojewoda w porozumieniu z samorządami lokalnymi	do 2010 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
42.	Utworzenie Skępskiego Parku Krajobrazowego i Pałuckiego Parku Krajobrazowego	Wojewoda w porozumieniu z samorządami lokalnymi	do 2003 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
43.	Utworzenie Parku Krajobrazowego Doliny Drwęcy	Wojewoda w porozumieniu z samorządami lokalnymi	do 2010 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
44.	Ustanowienie i wdrożenie planów ochrony parków krajobrazowych: Doliny Dolnej Wisły, Tucholskiego i Wdeckiego	Wojewoda w porozumieniu z samorządami	do końca 2002 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
45.	Opracowanie planu ochrony Krajeńskiego Parku Krajobrazowego	Wojewoda w porozumieniu z samorządami lokalnymi	do 2004 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
46.	Opracowanie i ustanowienie planów ochrony dla wszystkich rezerwatów przyrody	Wojewoda w porozumieniu z samorządami	do 2005 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
47.	Zachowanie korytarzy ekologicznych zapewniających ciągłość między obszarami prawnie chronionymi, w tym w dolinie Wisły i w dolinie Noteci	Wojewoda i samorządy lokalne	do 2010 r.	Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
48.	Modernizacja wadliwie funkcjonujących systemów melioracyjnych, w szczególności na Pojezierzu Chełmińsko-Dobrzyńskim i Kujawach	Samorządy lokalne we współpracy z Kujawsko-Pomorskim Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych (K-PZMiUM)	do 2010 r.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego

49.	Realizacja obiektów małej retencji wód, w szczególności w zlewniach: Noteci, Wełny, Orli, Kamionki, Sępoleńki, Krówki, Osy, Lutryny, Rypienicy, Strugi Toruńskiej i Rużca	Samorzady lokalne we współpracy z K-PZMiUW oraz RDLP	do 2010 r.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego
50.	Likwidacja składowisk odpadów stwarzających zagrożenia dla środowiska i rekultywacja nieczynnych składowisk odpadów, w szczególności w gminach: Koronowo, Nowa Wieś Wielka, Łubianka, Osie, Jeżewo, Złotniki Kujawskie, Szubin, Gniewkowo, Mogilno, Gąsawa i Lubraniec (łącznie 55 składowisk)	Samorzady lokalne przy wsparciu służb państwowych	do 2020 r.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
51.	Likwidacja wszystkich nieczynnych mogilników niespełniających wymogów ochrony środowiska w gminach: Nakło, Aleksandrów Kujawski, Lubicz, Grudziądz, Lipno, Świątkowo, Kamień Krajeński, Dębowa Łąka, Kowalewo Pomorskie, Golub-Dobrzyń, Rypin, Szubin, Gąsawa, Dąbrowa Biskupia, Rogowo i Bytów	Wojewoda we współpracy z samorządami lokalnymi	do 2010 r.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego
52.	Rekultywacja zdegradowanych jezior z należytym rozpoznaniem uwarunkowań i celowości takich zabiegów, w szczególności: Rudnickiego Wielkiego, Głębocka w Tucholi, Sępoleńskiego, Więcborskiego, Witosławskiego, Chalińskiego, Łasińskiego Zamkowego, Skrwilna, Chodeckiego, Lubieńskiego, Mogileńskiego, Ostrowickiego, Szydłowskiego, Tonowskiego, Wolickiego, Ziolo, Żnińskiego Dużego i Małego	Wojewoda we współpracy z samorządami lokalnymi	do 2020 r.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego
53.	Rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych (60 miast i miejscowości)	Samorzady lokalne we współpracy z Wojewodą	po 2010 r.	Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury
54.	Wprowadzenie tranzytowego ruchu kołowego poza zabytkowe układy urbanistyczne miast, w szczególności: Chełmno, Strzelno, Mogilno i Wąbrzeźno	Samorzady lokalne we współpracy z zarządcami dróg	po 2010 r.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego
Sieć osadnicza				
55.	Utworzenie Salonu Innowacji i Postępu w Toruniu	Samorząd Województwa	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.

56.	Utworzenie Centrów Transferu Technologii w Toruniu	Samorząd Województwa, Samorząd Torunia i UMK	2001-2002	Kontrakt Wojewódzki
57.	Utworzenie Centrum Obsługi Inwestora w Toruniu	Samorząd Województwa	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
58.	Tworzenie i rozwój zamiejscowych placówek regionalnych uczelni w takich miastach, jak: Włocławek, Grudziądz, Inowrocław, Brodnica, Chełmno i Golub-Dobrzyń	Samorządy zainteresowanych miast i uczelni	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
59.	Powołanie Regionalnej Placówki Resocjalizacyjnej dla Młodzieży	Samorząd Województwa	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
60.	Budowa Centrów Diagnostycznych i Laboratoryjnych w Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku i Grudziądzu	Samorząd Województwa	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
61.	Utworzenie Uniwersytetu w Bydgoszczy	Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN), Samorząd Bydgoszczy, Samorząd Województwa	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
62.	Utworzenie na bazie Centrum Radioastronomii w Piwnicach – Europejskiego lub Środkowo-Europejskiego Centrum Astronomii z zagwarantowaniem warunków działalności naukowo-badawczej wraz z utworzeniem strefy ochronnej radioteleskopu	MEN, UMK, Samorządy lokalne, Samorząd Województwa	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
63.	Utworzenie Regionalnego Centrum Edukacji Informatycznej w Toruniu	Samorząd Województwa, UMK	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
64.	Utworzenie wyższych szkół zawodowych w miastach: Grudziądz, Inowrocław, Brodnica, Toruń i Tuchola	Samorząd Województwa, samorządy miast	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
65.	Budowa Centrum Kongresowo-Turystycznego w Bydgoszczy i Toruniu	Samorząd Województwa, Samorządy Bydgoszczy i Torunia	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.

66.	Powołanie regionalnego centrum wystawienniczo-targowo-kongresowego w Toruniu i Bydgoszczy	Samorząd Województwa, samorządy Torunia i Bydgoszczy	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
67.	Budowa Opery „Nova” w Bydgoszczy	Samorząd Województwa	2001-2002	Kontrakt Wojewódzki
68.	Powołanie Ośrodka Interaktywnej Edukacji „Miasto Nauki” w Toruniu	UMK, Samorząd Torunia, Fundacja Przyjaciół Planetarium i Muzeum M. Kopernika w Toruniu	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
69.	Utworzenie strefy ekonomicznej (obszaru aktywności gospodarczej) w Grudziądzu	Samorząd Grudziądz, Samorząd Województwa,	do 2010 r.	Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
70.	Modernizacja i rozbudowa Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego w Toruniu	Samorząd Województwa	2001-2002	Kontrakt Wojewódzki
71.	Przygotowanie terenów pod Park Przemysłowy w Solcu Kujawskim	Samorząd Województwa	2001-2002	Kontrakt Wojewódzki
72.	Modernizacja Szpitala Wojewódzkiego we Włocławku	Samorząd Województwa	2001-2002	Kontrakt Wojewódzki
73.	Zakończenie budowy szpitala w Grudziądzu	Samorząd Województwa	2001-2002	Kontrakt Wojewódzki
74.	Adaptacje pomieszczeń dla Zespołu Kolegiów Nauczycielskich we Włocławku	Samorząd Województwa	2001-2002	Kontrakt Wojewódzki
75.	Utworzenie centrum obsługi ruchu turystyczno-krajoznawczego w Grudziądzu	Samorząd Grudziądz, Samorząd Województwa	po 2015 r.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Miasta

Komunikacja		Samorząd Województwa Samorząd Gminy we współpracy z Zarządem Dróg Wojewódzkich (SG i ZDW)	po 2010 r. jw.	MPZPG
<p>76. Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 240 - budowa obwodnicy wsi - Żalno</p> <p>- budowa obwodnicy wsi - Bładowo</p> <p>- budowa obwodnicy miasta - Tuchola</p> <p>- remont naw. w km 36,60 - 38,20 (odnowa) w km 38,20 - 41,05 (odnowa) w km 53,42 - 56,42 (poszerzenie) w km 49,02 - 53,42 (poszerzenie) w km 19,80 - 21,40 (odnowa) w km 23,14 - 24,07 (odnowa) w km 45,72 - 49,02 (poszerzenie) w km 41,04 - 49,02</p> <p>-remont mostu w Rudzkim Moście w km 27,26</p>		<p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>ZDW</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>	<p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>2002 r.</p> <p>2003 r.</p> <p>2003 r.</p> <p>2004 r.</p> <p>2005 r.</p> <p>2005 r.</p> <p>2005 r.</p> <p>2003 r.</p> <p>2007-2008</p>	<p>MPZPG</p> <p>jw.</p> <p>MPZPM</p> <p>Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami wojewódzkimi przez ZDW na lata 2003-2010</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>
<p>77. Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 534</p> <p>- budowa obwodnicy miasta - Radzyń Chełmiński</p> <p>- budowa obwodnicy miasta - Wąbrzeźno</p> <p>- budowa obwodnicy miasta - Golub Dobrzyń</p> <p>- remont naw. w km 8,65 - 10,65 (odnowa i wyrównanie) w km 19,91 - 20,26 (odnowa) w km 26,00 - 28,00 (odnowa i wyrównanie) w km 30,30 - 31,00 (odnowa) w km 47,90 - 50,40 (odnowa) w km 6,19 - 8,65 (odnowa i wyrównanie)</p> <p>- remont mostu w Golubiu Dobrzyniu w km 55,05</p>	<p>Samorząd Województwa SG i ZDW</p> <p>Samorząd Miasta, Gminy i Powiatu Wąbrzeźno</p> <p>SG i ZDW</p> <p>ZDW</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>	<p>po 2010 r.</p> <p>jw.</p> <p>do 2010 r.</p> <p>po 2010 r.</p> <p>2003 r.</p> <p>2003 r.</p> <p>2003 r.</p> <p>2004 r.</p> <p>2004 r.</p> <p>2005 r.</p> <p>2009 r.</p>	<p>MPZPM</p> <p>MPZPM i MPZPG</p> <p>MPZPM</p> <p>Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p> <p>jw.</p>	

78.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 543 - remont naw. w km 30,20 – 31,70 (poszerzenie) w km 23,31 – 36,75 - remont mostu w Rozentalu w km 20,86	Samorząd Województwa ZDW jw. jw.	po 2010 r. 2005 r. 2004-2005 r. 2008 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
79	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 560 - budowa obwodnicy miasta - Rypin - remont naw. w km 2,34- 2,97 (odnowa) w km 4,95- 6,60 (odnowa) w km 23,60- 26,40 (odnowa) w km 13,80- 16,00 (odnowa)	Samorząd Województwa SM i G, ZDW ZDW jw. jw. jw.	po 2010 r. po 2010 r. 2003 r. 2003 r. 2004 r. 2005 r.	MPZPM Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
80.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 266 - budowa obwodnicy miasta - Aleksandrów Kujawski - remont naw. w km 3,00- 6,35 (wyrównanie) w km 44,30- 50,50 (odnowa) - przebudowa nawierzchni wsi - Straszewo	Samorząd Województwa SM i G, ZDW ZDW jw. SG	po 2010 r. jw. 2004 r. 2005 r. do 2006 r.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010 Program Rozwoju Woj. do 2010 r.
81.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 254 - budowa obwodnicy w miasta - Barcin - budowa obwodnicy miasta - Mogilno - remont naw. w km 49,86- 51,56 (poszerzenie) w km 12,30- 13,10 (odnowa) w km 50,37 – 53,81	Samorząd Województwa SM i G, ZDW jw. ZDW jw. jw.	po 2010 r. jw. jw. 2003 r. 2004 r. 2003 r.	MPZPM i MPZPG jw. Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010

82.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 246 - remont naw. w km 80,82- 83,52 (odnowa) w km 0,00 – 16,40 w km 16,96- 31, 43 - remont mostu w Łabiszynie w km 31,24 - remont mostu w Smolnikach w km 19,15	Samorząd Województwa ZDW jw. jw. jw. jw.	po 2010 r. 2005 r. 2004 r. 2004 r. 2004 r. 2009 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010 jw.
83.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 251 - budowa obwodnicy w miasta - Pakość - budowa obwodnicy w miasta - Inowrocław - remont naw. w km 19,65- 34,28 i w km 37,19- 42,56	Samorząd Województwa SM i G i ZDW Samorządy lokalne ZDW jw.	po 2010 r. jw. jw. 2007 r. 2007 r.	MPZPM MPZPM i MPZPG Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
84.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 241 - budowa obwodnicy miasta - Więcborka - budowa obwodnicy miasta - Mroczka - budowa obwodnicy miasta - Kcynia - przetrasowanie w mieście Nakle n/Notecią - remont naw. w km 70,84-72,34 (odnowa) w km 58,67- 62,93 (odnowa) w km 57,44- 58,67 (odnowa) w km 89,07- 89,87 (odnowa) w km 52,36- 56,36 (odnowa)	Samorząd Województwa Samorządy lokalne jw. jw. jw. ZDW jw. jw. jw. jw.	po 2010 r. jw. jw. jw. jw. 2003 r. 2003 r. 2004 r. 2004 r. 2004 r.	MPZPM jw. jw. i MPZPG Studium Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010 jw.
85.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 237 - budowa obwodnicy wsi - Gostycyn - budowa obwodnicy wsi - Mąkowsko - remont naw. w km 7,01- 9,00 (odnowa) w km 47,02- 47,40 (odnowa i wyrównanie) w km 43,46- 45,61 (odnowa) w km 31,45- 36,43 (odnowa) - remont mostu w Kamienicy w km 38,39 - remont mostu w Legbądzie w km 9,51	Samorząd Województwa Samorządy lokalne jw. ZDW jw. jw. jw. jw. jw.	po 2010 r. jw. jw. 2003 r. 2003 r. 2004 r. 2005 r. 2006 r. 2010 r.	MPZPM i MPZPG jw. Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010 jw. jw.

86.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 412 - remont naw. w km 0,00- 3,00 (odnowa) w km 3,00- 7,29 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2004 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
87.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 548 - budowa obwodnicy wsi - Lisewo - remont naw. w km 30,96- 44,14	Samorząd Województwa SG i ZDW ZDW	po 2010 r. jw. 2008 r.	MPZPG Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
88.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 557	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
89.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 551 - budowa obwodnicy wsi - Ostromecko - budowa obwodnicy miasta - Unisław - budowa obwodnicy miasta - Chełmża - remont naw. w km 23,57- 25,92 i w km 26,74 – 31,56 i w km 38,03- 42,43 w km 43,06 – 50,05	Samorząd Województwa SG i ZDW jw. SM i G i ZDW ZDW jw. jw. jw.	po 2010 r. jw. jw. jw. 2008 r. 2008 r. 2008 r. 2009 r.	MPZPG jw. MPZPM i MPZPG Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
90.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 250 - remont mostu w Pieczeni w km 9,95	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2003 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
91.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 252 - remont naw. w km 17,63- 19,70 (odnowa) w km 14,93- 15,93 (odnowa) w km 52,48- 54,98 (odnowa) w km 50,20- 52,48 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW jw. jw. jw.	po 2010 r. 2003 r. 2003 r. 2003 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010

92.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 552 - dobudowa odcinka Różankowo – Górsk w klasie G	Samorząd Województwa Samorządy lokalne	po 2010 r. jw.	MPZPG
93.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 553 - remont naw. w km 16,32- 21,87 (odnowa) w km 10,98- 16,32 (odnowa) w km 9,14 – 21,87 - remont mostu w Olku w km 8,52	Samorząd Województwa ZDW jw. jw. jw.	po 2010 r. 2003 r. 2005 r. 2003-2005 2003 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
94.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 554 - budowa obwodnicy w mieście - Golub Dobrzyń - remont naw. w km 7,68- 10,68 (poszerzenie) w km 10, 68- 13,68 (poszerzenie) w km 7,68 – 17,49	Samorząd Województwa SM i G i ZDW ZDW jw. jw.	po 2010 r. po 2010 r. 2004 r. 2005 r. 2004-2005	Program Rozwoju Województwa do 2010 r. Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
95.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 270 - budowa obwodnicy miasta - Lubraniec - budowa obwodnicy miasta - Izbica Kujawska	Samorząd Województwa SG i ZDW Samorządy lokalne	po 2010 r. jw. jw.	MPZPMiG MPZPMiG
96.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 562 - remont naw. w km 17,87- 18,37 (wyrównanie)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
97.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 265 - remont naw. w km 18,21- 18,51 (wyrównanie) w km 17,96-18,21 (wyrównanie) w km 1,03 – 17,96 - remont most w Nakonowie w km 12,40	Samorząd Województwa ZDW jw. jw. jw.	po 2010 r. 2003 r. 2004 r. 2005 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003- 2010.
98.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 538	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.

99.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 544 - remont naw. w km 5,00- 6,50 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
100.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 563	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
101.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 559 - budowa obwodnicy miasta - Lipno - remont naw. w km 1,30- 2,80 (odnowa) w km 2,80- 4,80 (odnowa)	Samorząd Województwa Samorzady lokalne ZDW jw.	po 2010 r. jw. 2003 r. 2005 r.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m. Lipno Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
102.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 301 - remont naw. w km 15,81- 18,31 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
103.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 267 - remont naw. w km 16,72- 18,72 (odnowa) w km 18,72- 20,72 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2003 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
104.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 269 - remont mostu w Wilkowiczkach w km 51,76 - remont mostu w Grochowiskach w km 15,88	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2005 r. 2007 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010

105.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 558 - remont naw. w km 5,21- 7,21 (odnowa) w km 7,21- 9,21 (odnowa) w km 9,21- 11,21 (odnowa) w km 0,59 – 14,08 w km 15,16 – 20,76	Samorząd Województwa ZDW jw. jw. jw. jw.	po 2010 r. 2003 r. 2004 r. 2005 r. 2009 r. 2009 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarzą- dzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010 jw.
106.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 189	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
107.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 214 - remont naw. w km 160,91-165,13 (odnowa) w km 165,13-172,26 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2003 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003- 2010.
108.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 238	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
109.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 239 - budowa obwodnicy w wsi - Laskowice - remont naw. w km 3,19- 4,00 (poszerzenie) w km 0,00 – 3,19 w km 4,00 – 6,64 w km 8,35 – 22,23 - remont mostu w Gródku w km 19,37	Samorząd Województwa SG i ZDW ZDW jw. jw. jw. jw.	po 2010 r. jw. 2005 r. 2010 r. 2010 r. 2010 r. 2006 r.	MPZPG Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010 jw.
110.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 242	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
111.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 243 - remont mostu w Byszewie w km 18,81 - remont mostu w Drzewianowie w km 5,53	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2005 r. jw.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010

112.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 244 - remont naw. w km 30,14- 37,30 (odnowa) w km 22,96- 29,03 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2005 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
113.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 245 - remont naw. w km 1,25 – 8,28 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2003 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
114.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 247 - remont naw. w km 0,00- 1,70 (odnowa) w km 13,00- 14,00 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2004 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
115	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 248	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
116.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 253 - remont naw. w km 0,00- 2,10 (poszerzenie) w km 10,22- 13,24 (poszerzenie)	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2003 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
117.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 255 - budowa obwodnicy miasta - Pakość - remont naw. w km 19,50- 21,00 (poszerzenie) w km 16,00- 17,00 (poszerzenie) - remont mostu w Broniewicach w km 8,27	-Samorząd Województwa SM i G i ZDW ZDW jw. jw.	po 2010 r. jw. 2003 r. 2004 r. 2009 r.	MPZPG Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
118.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 256	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.

119.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 258 - remont naw. w km 6,99-8,15 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
120.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 262 - remont naw. w km 3,90- 6,20 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2003 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
121.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 268	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
122.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 272 - przetrasowanie koło wsi - Laskowice - remont naw. w km 11,47 – 16,76	Samorząd Województwa SG i ZDW ZDW	po 2010 r. j. w. 2005 r.	MPZPG Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
123.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 273 - remont naw. w km 6,40- 7,12 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
124.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 377	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódzkich
125.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 391 - remont nawierzchni w km 7,78 - 9,83 (odnowa)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010

126.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 394	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
127.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 399 - remont naw. w km 0,00- 1 ,41 (poszerzenie)	Samorząd Województwa ZDW	po 2010 r. 2004 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
128.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 397	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
129.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 398	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
130.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 499	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
131.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 539	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
132.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 541 - remont naw. w km 107,36 -107,86 (wyrównanie) - remont mostu w Tłuchówku w km 105,60 - remont mostu we wsi Turza Wilcza w km 111,46	Samorząd Województwa ZDW jw. jw.	po 2010 r. 2005 r. 2005 r. 2008 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
133.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 546	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządkiem Dróg Wojewódz.
134.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 550 - budowa obwodnicy miasta - Chełmno - remont naw. w km 15, 52- 17, 21 (odnowa) - remont naw. w km 19,13- 21,28 (odnowa)	Samorząd Województwa Samorzady lokalne ZDW jw.	po 2010 r. do 2010 r. 2003 r. 2004 r.	Program Rozwoju Województwa do 2010 r. Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010

135.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 556 - remont mostu w Wojnowie w km 9,89	Samorząd Województwa Zarząd Dróg Wojewódzkich	po 2010 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
136.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 589 - remont naw. w km 0,45- 1,57 (odnowa)	Samorząd Województwa Zarząd Dróg Wojewódzkich	po 2010 r. 2003 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
137.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 597	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
138.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 599	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
139.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 649	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
140.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 654	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
141.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 657	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
142.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 223	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
143.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 402 - remont mostu w Dolnej Grupie w km 1,081 - remont mostu w Dolnej Grupie w km 0,928	Samorząd Województwa ZDW jw.	po 2010 r. 2003 r. 2005 r.	Program kierunków, celów i działań wynikających z zarządzania drogami woj. przez ZDW na lata 2003-2010
144.	Budowa trasy średnicowej w Grudziądzu z mostem przez rzekę Wisłę w klasie G	Samorząd Województwa, Samorząd Grudziądz	po 2010 r.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta

145.	Budowa drogi przez stopień wodny w Nieszawie w klasie G	Samorząd Województwa	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
146.	Budowa drogi w klasie G we wschodniej części Bydgoszczy na kierunku północ-południe	Samorządy lokalne	po 2010 r.	Uzgodnienie Projektu Planu z Zarządem Dróg Wojewódz.
147.	Budowa drogi w klasie G w mieście Brodnicy	Samorządy lokalne	do 2010 r.	Program Rozwoju Województwa do 2010 r.
148.	Budowa drogi w klasie G w Toruniu (ul Grudziądzka – węzeł Turzno)	Samorządy lokalne	po 2010 r.	MPZPM i MPZPG
149.	Budowa przeprawy mostowej przez Wisłę we Włocławku wraz z budową drogi w klasie G w gminie Fabianki	Samorządy lokalne	po 2010 r.	MPZPM Włocławka i Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Włocławka oraz Gminy Fabianki
150.	Przebudowa linii kolejowej nr 207	PKP	po 2010 r.	Program Inwestycyjny PKP
151.	Przebudowa linii kolejowej nr 208	PKP	po 2010 r.	Program Inwestycyjny PKP
152.	Przebudowa linii kolejowej nr 245	PKP	po 2010 r.	Program Inwestycyjny PKP
153.	Przebudowa linii kolejowej nr 209	PKP	po 2010 r.	Program Inwestycyjny PKP
154.	Przebudowa lotnisk usługowo – sportowych w: - Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku, Grudziądzu, Inowrocławiu	Samorząd Województwa i Samorządy Miast	po 2010 r.	Uzgodnienie z Gł. Inspektorem Lotnictwa Cywilnego
155.	Przebudowa drogi wodnej: Kanał Bydgoski - J. Gopłorz. Warta	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej, Samorząd Województwa	po 2010 r.	Program dla Odry 2006 Program dla Wisły i jej dorzecza „Wisła 2020”
Infrastruktura techniczna				
156.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Niemcz zasilanej przez wcięcie w istniejącą linię 110 kV relacji Bydgoszcz Jasiniec – Koronowo (po 2010 r. projektowaną dwutorową linią 110 kV z projektowanej stacji Bydgoszcz Czyżkówko)	Zakład Energetyczny Bydgoszcz (ZE)	do 2002 r.	Plan rozwoju w zakresie przesyłania i dystrybucji energii elektrycznej na lata 2000-2002

157.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Grudziądz-Świerkocin zasilanej linią 110 kV z GPZ Grudziądz Łąkowa	ZE Toruń	do 2003 r.	Plan rozwoju w zakresie przesyłania i dystrybucji energii elektrycznej na lata 2000-2002
158.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Toruń Bielawy wraz z liniami zasilającymi 110 kV: przez wcięcie w istniejącą linię GPZ Rubinkowo – GPZ Drwęca i linię relacji GPZ Rubinkowo -GPZ Ciechocinek	ZE Toruń	do 2009 r.	Plan inwestycyjny ZE Toruń
159.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Włocławek Zawisze wraz z liniami zasilającymi 110 kV przez wcięcie w linię relacji Włocławek - Lipno	ZE Toruń	do 2009 r.	Plan inwestycyjny ZE Toruń
160.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Bądkowo wraz z liniami zasilającymi z GPZ Włocławek Azoty i GPZ Radziejów	ZE Toruń	do 2009 r.	Plan inwestycyjny ZE Toruń
161.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Lipno wraz z linią zasilającą 110 kV przez wcięcie w istniejącą linię relacji Obrowo – Lipno - Włocławek	ZE Toruń	do 2009 r.	Plan inwestycyjny ZE Toruń
162.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Bydgoszcz Czyżkówko wraz z linią zasilającą 110 kV z GPZ Bydgoszcz Zachód	ZE Bydgoszcz	do 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz
163.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Bydgoszcz Glinki wraz z linią zasilającą 110 kV z GPZ Bydgoszcz Rupienica	ZE Bydgoszcz	do 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz
164.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Świątkatowo wraz z dwutorową linią 110 kV jako wcięcie w linię relacji Świecie - Kotomierz	ZE Bydgoszcz	do 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz
165.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Łochowice wraz z linią zasilającą jako wcięcie w linię relacji Bydgoszcz Osowa Góra - Nakło	ZE Bydgoszcz	do 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz

166.	Przebudowa PZ (punkt zasilania) Ośrodka Szkół Wzwyższych w Bydgoszczy do funkcji GPZ wraz z linią zasilającą 110 kV przez wcięcie w istniejącą linię relacji Bydgoszcz-Jasiniec – Bydgoszcz-Fordon	ZE Bydgoszcz	do 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz
167.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Fordon II zasilanej z projektowanej dwutorowej linii 110 kV z projektowanej stacji Niemcz	ZE Bydgoszcz	po 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz
168.	Budowa stacji transformatorowej 110/15 kV Bydgoszcz Piękna zasilanej z istniejącej linii 110 kV	ZE Bydgoszcz	po 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz
169.	Budowa linii kablowej 110 kV relacji GPZ Grudziądz Strzemięcín – Grudziądz Śródmieście	ZE Toruń	do 2002 r.	Plan rozwoju w zakresie przesyłania i dystrybucji energii elektrycznej na lata 2000- 2002
170.	Budowa linii 110 kV relacji GPZ Nakło – GPZ Paterek	ZE Bydgoszcz	do 2002 r.	jw.
171.	Budowa linii 110 kV jako drugostronne zasilanie GPZ Lubraniec z linii relacji Konin-Włocławek	ZE Toruń	po 2010 r.	Plan inwestycyjny ZE Toruń
172.	Budowa linii 110 kV jako drugostronnego zasilania GPZ Szubin ze stacji GPZ Paterek	ZE Bydgoszcz	do 2002 r.	jw.
173.	Budowa linii 110 kV do GPZ Karczyn jako wcięcie w linię Piotrków Kujawski – Kruszwica	ZE Bydgoszcz	do 2005 r.	Plan inwestycyjny ZE Bydgoszcz
174.	Budowa linii 110 kV do GPZ Strzelno jako wcięcie w linię Pakość – Pątnów	ZE Bydgoszcz	do 2015 r.	jw.
175.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Wąbrzeźno – Brodnica D _n 250 mm	PGNiG – Rejonowy Okręg Przesyłowy (ROP) Gdańsk	do 2002 r.	Program rozwoju gazownictwa w Polsce do 2003r PGNiG
176.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Chełmża – Chełmno – Świecie – kierunek Bydgoszcz – Koronowo – Mroczka D _n 300 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	II etap	Plan inwestycyjny Zakład Gazowniczy Bydgoszcz
177.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Nakło – Mroczka – Sępólno Krajeńskie D _n 250 mm/150 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	II etap	jw.

178.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Szubin – Białe Błota D _n 150 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	II etap	jw.
179.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Sierpc – Rypin D _n 150 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	III etap	jw.
180.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Kowal – Chodecz D _n 150 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	III etap	jw.
181.	Budowa gazociągu zasilającego wysokiego ciśnienia miasto Lipno D _n 150 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	III etap	jw.
182.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Brodnica – Lubawa D _n 200 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	III etap	jw.
183.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Brodnica – Jabłonowo D _n 150 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	III etap	jw.
184.	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia D _n 150 mm do Janowca Wielkopolskiego z kierunku Wągrowca (woj. wielkopolskie)	PGNiG – ROP Gdańsk	III etap	jw.
185.	Podłączenie ciepłowni Włocławek Wschód D _n 200 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	do 2003 r.	Program rozwoju gazownictwa w Polsce do 2003r PGNiG
186.	Podłączenie EC Toruń D _n 300 mm	PGNiG – ROP Gdańsk	do 2003 r.	jw.
187.	Naprawa i odbudowa urządzeń przeciwpowodziowych w dolinie Wisły (wały przeciwpowodziowe: Parski-Zakurzewo, Sartowice Nowe i Wielki Welcz; stacje pomp: Borówno, Dybowo, Wóluszewo, Przechowo, Komórski; modernizacje: Strugi Żaki, Browiny, Mątawy, Kanału Głównego, Kanału Górnego i Świętego Strumienia oraz kanału opaskowego w rejonie Ciechocinka)	Kujawsko-Pomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (K-PZMiUW)	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale środków celowych Europejskiego Banku Inwestycji – EBI)

188.	Regulacja, naprawa i odbudowa rzek i kanałów: Księżówka, Kanał Zgniłobłoty, Struga Rychnowska, Struga Sadzka, Brodniczka, Pręczawa, Struga Toruńska, Browina, Struga Radzyńska, Pissa, Lutryna i Rypienica)	K-PZMiUW we współpracy z nadleśnictwami	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale śr. celowych EBI)
189.	Remont akweduktu Wielkiego Kanału Brdy w Fojutowie	K-PZMiUW	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale środków celowych EBI)
190.	Podpiętrzenie i stabilizacja jezior: Płowęż, Szumiłowo, Rudnickie Wielkie i Witosławskie	K-PZMiUW	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale środków celowych EBI)
191.	Modernizacja i naprawa wału przeciwpowodziowego na Drwęcy w Brodnicy	K-PZMiUW	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale środków celowych EBI)

192.	Modernizacja stacji pomp na Kanale Parczańskim w Słońsku (gm. Inowrocław)	K-PZMiUW	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale środków celowych EBI)
193.	Modernizacja i odbudowa rurociągów w Bajerzu (gm. Kijewo Królewskie) i w Nożycynie (gm. Jeziora Wielkie)	K-PZMiUW	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale śr. celowych EBI)
194.	Odbudowa jazów na Pannie (gm. Mogilno) i Wawrzonce (gm. Golub-Dobrzyń)	K-PZMiUW	do 2004 r.	Wykaz zadań z zakresu napraw, odbudowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (przy udziale środków celowych EBI)
IV. ZADANIA RZĄDOWE SŁUŻĄCE OBRONNOŚCI PAŃSTWA				
195.	Modernizacja kompleksu 8618 Osówek w gm. Sicienko (infrastruktura dla systemu dowództwa i kontroli)	Minister Obrony Narodowej	do 2010 r.	Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NSIP), pismo Zakładu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego nr 519 z 18.04.2003 r.
196.	Modernizacja i rozbudowa składów MPS w m. Gardeja, w części położonej w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego w gm. Rogóźno (infrastruktura dla przyjęcia sił wzmocnienia NATO)	Minister Obrony Narodowej	do 2010 r.	Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NSIP), pismo Ministerstwa Obrony Narodowej z dnia 24.03.2003 r.

* Wszystkie terminy dotyczące poszczególnych zadań mogą ulec przyspieszeniu, o ile zostaną pozyskane odpowiednie środki finansowe

6. Monitoring wdrażania polityki przestrzennej określonej w ustaleniach planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego

Prowadzenie polityki przestrzennej, adekwatnej do celów określonych w zapisach planu warunkowane jest wieloma czynnikami. Oprócz konsekwentnej realizacji zadań określonych w planie bardzo ważny jest monitoring zmian i przekształceń, jakie odbywać się będą w przestrzeni województwa. Rejestracja tych zmian, połączona z oceną skutków jakie spowodowały, pozwoli na identyfikację wszystkich nieprawidłowości oraz odstępstw w stosunku do przyjętych założeń. Umożliwi to wprowadzanie na bieżąco niezbędnych korekt, a także formułowanie wniosków i propozycji, które będą wykorzystane przy kolejnych aktualizacjach dokumentacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Monitoring powinien objąć całą sferę szeroko rozumianej gospodarki przestrzennej jaka jest prowadzona na obszarze województwa. Niezbędna będzie zatem stała rejestracja i ocena zmian spowodowanych funkcjonowaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które swym zakresem oddziaływania mają wymiar regionalny bądź ponadlokalny. Wspomniane dokumenty stanowić będą również bardzo ważny i bezpośredni instrument wdrażania zasad regionalnej polityki przestrzennej zdefiniowanej w planie województwa. Czynnik ten dodatkowo uzasadnia celowość prowadzenia szerokich badań i analiz, monitorujących kształtowanie się struktury przestrzennej województwa oraz jej poszczególnych elementów.

Oprócz wymienionych zadań w ramach monitoringu należy również uwzględnić takie prace jak:

- *bieżąca współpraca z samorządami lokalnymi w zakresie przepływu informacji z planu województwa dla potrzeb planowania miejscowego zarówno przestrzennego jak i gospodarczego,*
- *prowadzenie i bieżąca aktualizacja bazy danych dotyczących zagadnień społeczno-gospodarczych obejmującej obszar województwa z odniesieniem do powiatów i gmin,*
- *wykonywanie cyklicznych badań dotyczących oceny stanu rozwoju gospodarczego województwa oraz jakości życia mieszkańców,*
- *bieżąca współpraca ze służbami wojewody kujawsko-pomorskiego w zakresie precyzowania warunków realizacji zadań rządowych i wojewódzkich służących celom publicznym,*
- *bieżąca współpraca ze służbami planistycznymi województw ościennych w zakresie wymiany informacji oraz niezbędnych uzgodnień,*
- *bieżąca współpraca z odpowiednimi służbami i departamentami ministerstw zajmującymi się szeroko rozumianą gospodarką przestrzenną i ochroną środowiska,*
- *stała rejestracja zmian zachodzących w polityce zagospodarowania przestrzennego kraju, w tym: zmiany w dotychczasowym użytkowaniu terenu, zmiany zachodzące na obszarach chronionych i efekty zmian w środowiskach wodnych powstałe w wyniku regulacji kanałów i rzek oraz podpiętrzania jezior,*
- *pełne wykorzystanie możliwości badawczych i kontrolnych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w zakresie monitoringu przez kontynuowanie dotychczasowych i wprowadzanie nowych form monitorowania jakości i stanu środowiska,*
- *poszerzenie zakresu i unowocześnienie metodologii biomonitoringu przy współpracy ze środowiskiem akademickim regionu.*

Proces monitorowania skutków realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa powinien się rozpocząć po formalnym zatwierdzeniu tego dokumentu przez Sejmik Samorządowy. Równolegle należy podjąć szereg prac studialnych mających na celu przybliżenie w wymiarze przestrzennym oraz ilościowym problemów i zagadnień, które ze względu na skalę i zakres treści dokumentu planu nie mogły być w nim szerzej zdefiniowane. Ten etap prac jest bardzo istotny ponieważ umożliwi nie tylko przedstawienie pełniejszej wykładni koncepcji struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu kujawsko-pomorskiego, ale pozwoli również na dokładne precyzowanie wniosków, które winny być uwzględniane w planach miejscowych. Ponadto możliwe będzie ujawnienie nowych faktów mogących mieć duże znaczenie dla całokształtu polityki przestrzennej na obszarze województwa.

Niezbędna będzie współpraca Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku z samorządami gminnymi w celu koordynacji lokalnej polityki przestrzennej i zgodności z planem zagospodarowania przestrzennego województwa opracowań planistycznych wykonywanych na poziomie gminnym. Jedną z pierwszych powinności biura w tym zakresie będzie przygotowanie dokumentów o charakterze wyciągu, zawierającego ustalenia zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa szczególnie istotne dla planowania przestrzennego na poziomie każdej gminy (powiatu). Umożliwi to władzom samorządowym dokonanie niezbędnych korekt i zmian mających na celu optymalizację rozwiązań dotyczących gospodarowania przestrzenią na zarządzanym przez nich terenie.

Do najważniejszych opracowań studialnych i analitycznych, które bezwzględnie powinny być wykonane po zakończeniu podstawowych prac nad planem zagospodarowania przestrzennego województwa należy zaliczyć:

- *plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego Bydgoszcz-Toruń, jako część planu województwa, ze szczególnym uwzględnieniem szybkiego połączenia szynowego Bydgoszcz-Toruń,*
- *konceptje zagospodarowania przestrzennego poszczególnych stref składających się na strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa,*
- *studium zagospodarowania obszaru funkcjonalnego doliny Wisły,*
- *konceptje zagospodarowania zlewni chronionych, a w szczególności Brdy i Drwęcy,*
- *studium wpływu projektowanego stopnia wodnego Ciechocinek-Nieszawa na strukturę funkcjonalno-przestrzenną oraz gospodarkę województwa,*
- *studia zagospodarowania przestrzennego obszarów ważnych dla prawidłowego funkcjonowania środowiska przyrodniczego w celu zapewnienia prawidłowego wdrożenia europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000,*
- *studium zwiększenia lesistości województwa opartej na zmianach struktury użytkowania terenów rolnych,*
- *strategię rozwoju turystyki na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego,*
- *konceptję struktury przestrzennej oraz możliwości rozwoju funkcji uzdrowiskowej i agroturystyki na obszarze województwa,*
- *studia funkcjonalno-przestrzenne dolin rzek: Noteci i Wełny (wspólnie z województwem wielkopolskim),*
- *konceptję gazyfikacji terenów wiejskich w oparciu o istniejącą i projektowaną sieć gazociągów wysokiego ciśnienia,*
- *prace studialne nad oddziaływaniem regionalnym ewentualnej budowy kolejnych stopni wodnych na Wiśle (wspólnie z województwami: pomorskim i mazowieckim).*

Wymienione opracowania powinny posiadać wysoki stopień szczegółowości w zakresie prezentowanych zagadnień. Dotyczy to nie tylko treści zawartych w części opisowej, ale również i graficznej. W przypadku tej ostatniej wiązać się to będzie z koniecznością zastosowania podkładów mapowych w skalach większych od tych jakie wykorzystano przy planie województwa. W związku z tym dokumentacja graficzna tych opracowań powinna być sporządzana na podkładach mapowych w skali 1:100000 lub 1:50000, a w przypadkach szczególnie uzasadnionych nawet w skali 1:25000. Dzięki temu możliwa będzie precyzyjna identyfikacja przestrzenna analizowanych zjawisk i problemów zdefiniowanych hasłowo w planie województwa. Pozwoli to również na formułowanie czytelnych wniosków i postulatów kierowanych pod adresem planowania przestrzennego.

Formalne zobowiązanie samorządu województwa do okresowej oceny realizacji planu zagospodarowania przestrzennego, nakazuje wdrożenie jego monitoringu. Podstawę prawidłowego monitoringu planowania, i to nie tylko regionalnego, stanowią profesjonalne kadry specjalistów z zakresu gospodarki przestrzennej. Zapewniają one znajomość oraz rozumienie procesów zachodzących w przestrzeni pod wpływem działalności sił przyrody i człowieka, dysponują umiejętnościami identyfikowania problemów ich diagnozowania i rozwiązywania. Wymagane są: sprawny warsztat planistyczny, doświadczenia zawodowe, znajomość obszaru województwa, wieloletnie kontakty i współpraca z samorządami lokalnymi oraz innymi podmiotami zajmującymi się w różnym stopniu problematyką gospodarki przestrzennej. Wszystkie te warunki spełnia kadra projektantów Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku. Powierzenie tej jednostce zadania związanego z prowadzeniem monitoringu procesu realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, gwarantuje nie tylko wysoką jakość prowadzonych prac, ale również efektywność we wdrażaniu celów i zadań zapisanych w tym dokumencie. Zapewni również stały dopływ bieżących informacji niezbędnych do podejmowania prawidłowych decyzji przez władze samorządowe wszystkich szczebli.

SPIS RYSUNKÓW

1. Województwo na tle koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju
2. Problemy obszarów wspólnych i stykowych z sąsiednimi województwami
3. Ochrona przyrody i krajobrazu oraz uwarunkowania rozwoju leśnictwa
4. Przyrodnicze uwarunkowania gospodarowania zasobami wodnymi i rozwoju rolnictwa
5. Walory przyrodniczo - turystyczne
6. Uwarunkowania demograficzne
7. Sieć osadnicza oraz gospodarze uwarunkowania rozwoju
8. Uwarunkowania rozwoju turystyki
9. Uwarunkowania komunikacji
10. Gospodarka wodno-ściekowa i odpadami stałymi
11. Uwarunkowania energetyczne
12. Obszary o podobnych uwarunkowaniach
13. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego
14. Strefy polityki przestrzennej
15. Kierunki rozwoju sieci osadniczej
16. Kierunki ochrony i kształtowania przyrody i krajobrazu
17. Obszary proponowane do sieci ekologicznej Natura 2000
18. Kierunki ochrony zasobów wodnych
19. Kierunki ochrony i kształtowania zasobów glebowych i leśnych
20. Proponowane rezerваты i parki kulturowe
21. Kierunki rozwoju turystyki
22. Kierunki zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej
23. Kierunki rozwoju sieci drogowej
24. Kierunki rozwoju linii kolejowych, dróg wodnych i portów lotniczych
25. Kierunki rozwoju gospodarki ściekowej i odpadami stałymi
26. Kierunki rozwoju elektroenergetyki
27. Kierunki rozwoju sieci rurociągów: gazowych, ropy naftowej i paliw